

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK BİLİM DALI**

130730

**ANONİM ŞİRKETTE PAY SAHİPLİĞİ SIFATININ SONA
ERMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Murat ERDOĞAN

DANIŞMAN : Prof. Dr. Merih Kemal OMAÇ

İSTANBUL - 2003

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
İÇİNDEKİLER	II
KISALTMALAR	V
I. GİRİŞ	1
II. TEMEL KAVRAMLAR	2
A. Genel Açıklama	2
B. Anonim Şirket	3
1. Tanım	3
2. Unsurları	3
a. Unvan	3
b. Amaç ve Konu	4
c. Tüzel Kişilik ve Ehliyet	4
d. Sermaye	5
e. Şahıs	6
f. Sorumluluk	6
C. Pay	7
1. Tanım	7
a. Esas Sermayenin Bir Parçası Anlamında Pay	8
b. Pay Senedi ile Eş Anlamda Kullanılan Pay	8
c. Kendisine Bağlanan Hak ve Borçların Kaynağı Anlamında Pay	9
d. Pay Sahipliği Mevkii Anlamında Pay	9
2. Paya Hakim Olan İlkeler	9
a. Pay Sayısının Sabit Olması	9
b. Payın Müstakil Olması	10
c. Müşterek veya İştirak Halinde Mülkiyete Konu Olabilmesi	10
d. Payın Şirkete Karşı Bölünememesi	10
e. Payın Senede Bağlanmasının Payda Değişiklik Meydana Getirmemesi	11
f. Payın Her Türü İşlemin Konusu Yapılabilmesi	11
D. Pay Sahipliği	11

III. PAY SAHİPLİĞİ SIFATININ SONA ERMESİ	13
A. Genel Açıklama	13
B. Payın Devri	16
1. Senede Bağlanmamış Payın Devri	16
2. Senede Bağlanmış Payın Devri	18
a. Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Devri	19
b. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri	22
C. Pay Sahibinin Kişiliğinin Sona Ermesi	29
D. Payın Cebri İcra Yoluyla Satılması	29
E. Bank. m. 14 Uyarınca Sona Erme	30
1. Genel Açıklama	30
2. TSMF'nin, Bankanın Zararlarını Ödeyerek Tüm Payları Devralması (Bank. m. 14/5, b. a/ab ve ac)	42
3. TSMF'nin, Bankanın Hakim Pay Sahiplerince Kullanılan Kaynaklarının ve/veya Uğradığı Zararların İade veya Tazminini Talep Yetkisi ve Banka Paylarının TSMF'ye İntikali (Bank. m. 14/5 b. b)	44
4. Bankanın Bir başka Bankaya Devredilmesi, Birleştirilmesi veya Paylarının Satışı (Bank. m. 14/5 b. a/aa, 14/6 b.a)	45
F. Payın İtfası Yoluyla Esas Sermayenin Azaltılması	46
1. Sermaye Azaltılmasının Nedenleri	46
2. Esasa Sermaye Azaltılmasının Türleri	47
3. Sermaye Azaltılmasının Yöntemleri	47
a. Payların İtibari Değerlerinin Düşürülmesi	47
b. Payların Birleştirilmesi	48
c. Payların Yok Edilmesi (İtfa)	48
4. Azaltma Usulü	49
a. Kurucu Sermaye Azaltılması	49
a-1. Değişiklik Metninin Hazırlanması	49
a-2. Bilirkişi İncelemesi	49
a-3. GK Kararı	50
a-4. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Onayı	51
a-5. Alacaklıları Davet	51
a-6. Esas Sermayenin Azaltılması Kararının Uygulanması	51
a-7. Tescil ve İlan	52
a-8. Belgelerin Bakanlığa Verilmesi	53
b. Bilançonun Zararının Ortadan Kaldırılması Amacıyla Yapılan Basit Sermaye Azaltılması	53
5. Azaltılan Kısımın Pay Sahiplerine Geri Verilmesi Veya İtfası	54
6. Artırma İle Birlikte Azaltma	55
G. Pay Sahibinin İskatı	55
1. Pay Sahibinin Sermaye Taahhüdünü İfa Borcu ve	

Temerrüdünün Müeyyideleri	55
2. Iskat	58
3. Iskat Usulü	59
4. Iskatın Sonuçları	61
H. AŞ'nin Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi	64
1. Genel Açıklama	64
2. İnfisah	64
3. Fesih	65
4. Tasfiye	67
I. AŞ'lerin Birleşmesi	70
1. Birleşme Türleri	73
a. Devralma	73
b. Yeni Kuruluş	73
2. Birleşme Usulü	73
a. Devralma Suretiyle Birleşmede Usul	74
b. Yeni Kuruluş Suretiyle Birleşmede Usul	77
3. Birleşmeye Karşı Alacaklıların ve Pay Sahiplerinin Hakları	79
J. Pay Sahipliği Sifatının Sona Ermesinin Sonuçları	80
IV. SONUÇ	82
KAYNAKLAR	87

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
ATOD	: Ankara Ticaret Odası Dergisi
AO	: Anonim Ortaklık
AŞ	: Anonim Şirket
AÜEHFD	: Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
b.	: bent
Bank.	: Bankalar Kanunu
Banka D.	: Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Batider	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu
BK	: Borçlar Kanunu
Blz.	: bakımız
BTHAE	: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
c.	: cümle
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
dn.	: dipnot
E.	: Esas
EYS	: Emre Yazılı Senet
GK	: Genel Kurul
HAAS	: Halka Açık Anonim Şirket
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HYS	: Hamile Yazılı Senet
HYPs	: Hamiline Yazılı Pay Senedi
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
İİK	: İcra İflas Kanunu
İKİD	: İlmî ve Kazai İctihatlar Dergisi
İktisat ve Maliye	: İktisat ve Maliye Dergisi
İTOD	: İstanbul Ticaret Odası Dergisi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
Ltd. Şti.	: Limitet Şirket
m.	: madde
MK	: Medeni Kanun
MÜ	: Marmara Üniversitesi
NYS	: Nama Yazılı Senet

NYPS	: Nama Yazılı Pay Senedi
ODT	: Ortaklıkların Denetimi Hakkında Tüzük
RG	: Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
Sempozyum VI	: 6. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu
Sempozyum XIII	: 13. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu
SerPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPBKmŞ	: Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket
STB	: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
T.	: Tarih
TatK.	: Türk Ticaret Kanununun Mer'iyet ve Tatbik Şekli Hakkında Kanun
TD	: Ticaret Dairesi
TL	: Türk Lirası
TSMF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TSN	: Ticaret Sicil Nizamnamesi
TST	: Ticaret Sicil Tüzüğü
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
YK	: Yönetim Kurulu
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi

I. GİRİŞ

AŞ'ler, günümüz ticari hayatında çok büyük bir yer tutmakta, önemli sosyal ve iktisadi fonksiyonları ifa etmektedirler. İktisadi yaşantıda bu kadar geniş bir yer tutan AŞ'lerde temel kavram, sermaye ve bir yönüyle bu sermayenin belirli bir parçasını ifade eden paydır. Münferiden iktisadi hayatta yer alan veya alamayan kişiler, AŞ'ler vasıtasıyla bir araya gelerek sermayelerini birleştirmekte ve kendilerinden bağımsız bir tüzel kişiliği olan, alanında uzmanlaşmış ve süreklilik arz eden bu şirketler ile ticari hayata dahil olmaktadır.

AŞ'lerde temel kavram olan paya sahip olma ile kazanılan pay sahipliği sıfatının hangi hallerde kaybedildiği ve pay sahipliği sıfatının sona ermesinin sonuçları, AŞ pay sahibi olarak ticari hayatta yer alan aktörlerin çokluğu ile orantılı olarak (her bir AŞ için en az 5 pay sahibinin varlığının gerekmesi sebebiyle) büyük bir önem arz etmektedir. Bu sebeple, çalışma konumuz olarak "Anonim Şirkette Pay Sahipliği Sıfatının Sona Ermesi" seçilmiştir.

Çalışmamızda, bir yüksek lisans tezinin sınırları çerçevesinde, öncelikli olarak temel kavramlar olan AŞ, pay ve pay sahipliği sıfatı üzerinde durulacaktır. Bu temel kavramlara ilişkin genel bilgilerden sonra pay sahipliği sıfatının sona erme halleri ve sona ermenin hukuki sonuçlarına ilişkin açıklamalarımız yer alacaktır. Son olarak da, tez çalışmamızda ele aldığımız konularda tespit ettiğimiz hususlarda genel bir "Sonuç" bölümü ile çalışmamızı tamamlayacağız.

Tez konumuzu incelerken gerek doktrindeki görüşleri ve gerekse uygulamayı yansıtması amacıyla Yargıtay kararlarını aktarmaya gayret göstereceğiz.

Tez konumuzda yer alan her bir bölüm başlı başına tez konusu olabilecek mahiyettedir. Konunun, genişliği dolayısıyla, tez sınırları içerisinde aktarılabilmesi için detaylı bir incelemeden ziyade genel olarak arz edilmesi gerekmiştir.

II. TEMEL KAVRAMLAR

A. Genel Açıklama

Bu bölümde, tez konumuz açısından temel kavramları oluşturan ve ikinci bölümdeki açıklamalarımızda esas alacağımız : “Anonim Şirket, Pay, Pay Sahipliği” kavramlarına ilişkin genel nitelikteki bilgiler ele alınacak olup belirtilen kavramlara yönelik açıklamalarımız tez konumuz ile bağlantısı oranında ve genel bilgi verme amacı ile sınırlı olacaktır.

Bu sebeple, bu bölümde, doktrinel tartışmalara girilmeyecek ve sadece ilerideki açıklamalarımıza temel oluşturacak kısa bilgiler verilecektir.

Mezkur açıklamalar ile ilgili geniş bilgiler, dipnotlarda verdiğimiz kaynaklardan temin edilebilir.

B. Anonim Şirket

1. Tanım

Kanunumuzda genel bir tanım verilmiş olup TTK m. 269 hükmüne göre:

“Anonim şirket, bir unvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle sorumlu bulunan şirkettir.

Ortakların mesuliyeti taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur.”

Kanunumuzun bu tanımı AŞ'nin tüm özelliklerini kapsama bakımından yetersizdir. Bu konuda doktrinde çeşitli tanımlar yapılmış olmakla birlikte¹, AŞ kurumunu tam anlamıyla ortaya koyacak bir tanımın uzunluğu ve gereksizliği nedeniyle TTK m. 269 hükmününün TTK'nın sair ilgili maddeleri² ile birlikte ele alınması yoluyla ulaşılabilecek olan AŞ'nin unsurları tespit edilerek kısaca üzerlerinde durulacak, konumuz ve çalışma sistemimiz açısından bu tanım ile iktifa edilebilecektir.

2. Unsurları

a. Ünvan :

TTK m. 136'ya göre AŞ'ler ticaret şirketlerindedir. Ticaret şirketleri ise, TTK m. 18 gereğince tacir sayılırlar ve TTK m. 20/1 gereğince bir ticaret ünvanı kullanmak

¹ HISCH E. E., Ticaret Hukuku Dersleri, 3. Bası, İstanbul 1948, s. 248; ARSLANLI H., Anonim Şirketler, C. 1, Umumi Hükümler, 3. Bası, İstanbul 1960, s. 15; DOMANIÇ H., Anonim Şirketler Hukuku ve Uygulaması, TTK Şerhi, C. 2, İstanbul 1988, s. 15-16; İMREGÜN O., Anonim Ortaklıklar, 4. Bası, İstanbul 1989, s. 22; İMREGÜN O., Kara Ticaret Hukuku Dersleri, 9. Bası, İstanbul 1991, s. 265; EREM T. S., Anonim Şirketler Hukuku, 2. Bası, İstanbul 1969, s. 134; ANSAY T., Anonim Şirketler Hukuku, 6. Bası, Ankara 1982 s. 23; TEKİL F., Anonim Şirketler Hukuku, İstanbul 1993, s. 57; ARAR K., Kara Ticareti Şirketler Hukuku, Ankara 1952, s. 64; ARSLAN İ., Şirketler Hukuku Bilgisi, Konya 2001, s. 140; PULAŞLI H., Şirketler Hukuku, 3. Bası, İstanbul 2001, s. 219.

² TTK m. 18, 20 vd., 45-48, 136-138, 147, 269 vd.

zorundadırlar. AŞ'nin ünvanında işletme konusunun gösterilmesi ve "anonim şirket" kelimelerinin bulunması şarttır. Ticaret ünvanında bir gerçek kişi ad ve soyadı bulunmadıkça "Anonim Şirket" ibaresinin kısaltılarak yazılması mümkündür (TTK m.45). TTK m. 279/2, b.1 gereğince ticaret ünvanı, AŞ esas sözleşmesinde yer alması zorunlu unsurlardandır.

b. Amaç ve Konu :

AŞ'ler, esas sözleşmede şirket konusunun sınırlarının açıkça gösterilmiş olması şartı ile kanunen yasak olmayan her türlü iktisadi amaç ve konular için kurulabilirler (TTK m. 271). Şu halde, AŞ'nin bir ticari işletmeyi işletmek amacıyla kurulması şart değildir. AŞ'nin amacı ve konusu kavramları doktrinde ele alınmış olup bu husustaki görüşlere değinmeyeceğiz³.

c. Tüzel Kişilik ve Ehliyet :

Yukarıda da belirtildiği üzere AŞ'ler, ticaret şirketlerindedir (TTK m. 136). TTK. m. 137 gereğince, ticaret şirketleri tüzel kişiliği haiz olup, kural olarak, şirket esas sözleşmesinde yazılı işletme konusu çerçevesi içinde kalmak kaydı ile bütün hakları kazanabilir ve borçları yüklenebilirler. Kural bu olmakla birlikte kanunen öngörülen istisnalar da bulunmaktadır ancak bu istisnalar konumuz dışında kaldığından burada ele alınmayacaktır⁴.

³ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 16; TEKİL, AŞH, s. 58; İMREGÜN, AO, s. 25, dn. 11; ANSAY, AŞH, s. 40; PULAŞLI, ŞH, s. 232; TEKİNALP Ü. (POROY R./ÇAMOĞLU E.), Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku, 8. Bası, İstanbul 2000, s. 233; KİPER O., Uygulamada Ticaret Şirketleri, İstanbul 1995, s. 417, dn. 31.

⁴ Geniş bilgi için bkz. İMREGÜN O., Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyet ve Temsili, 2. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara 1962, s. 277 vd.; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 99 vd.

d. Sermaye :

AŞ'nin sermayesi, ortaklar tarafından şirkete getirilmesi taahhüt edilen ve para ile ifade olunabilen belirli ve sabit, devredilebilir değerler toplamını ifade etmektedir ki bu sermaye diğer şirket sermayelerinden ayrılması amacıyla esas sermaye olarak adlandırılmaktadır.

AŞ'lerde, TTK hükümleri ile düzenlenen "Sabit sermaye sistemi" ve SerPK ile düzenlenen "Kayıtlı sermaye sistemi" olmak üzere iki tür sermaye sistemi kabul edilmiştir. Sabit sermaye sistemine tabi AŞ'nin esas sermayesi, özel kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça 5.000.000.000 TL'den az olamaz (TTK m. 272), şirket esas sermayesinin miktarının şirket esas sözleşmesinde gösterilmesi zorunludur (TTK m. 279), şirketin tescil ve ilanı ile birlikte tescil ve ilan edilmelidir (TTK m. 300/4).

TTK m. 269 hükmünce AŞ esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüştür. Esas sermayenin paylara bölünmüş olmasına ilişkin açıklamalarımızı ileride "Pay" başlığı altında vereceğimizden burada değinilmeyecektir⁵. Esas sermayenin muayyen olması, sermayenin önceden belirlenmiş sabit bir rakam olmasını, TTK hükümleri gereğince usulü dairesinde esas sözleşme değişikliğine gidilmedikçe bu rakamın değiştirilemeyeceğini ifade etmektedir. AŞ sermayesine "esas sermaye" denilmesinin sebebi de mezkur muayyenliktir. AŞ esas sermayesinin bu özelliği, ileride "Sorumluluk" başlığı altında da bahsedileceği üzere⁶, alacağına karşılık sadece şirketin malvarlığına başvurabilen alacaklıların haklarını korumak üzere bir teminat teşkil etmektedir. Böylelikle, itibari bir değer olan esas sermaye miktarının karşılığı korunmaktadır.

TTK m. 285 hükmüne bakıldığında, AŞ'lere nakitten başka iktisadi bir değer konulması (ayni sermaye) taahhüdünün mümkün olduğu sonucuna varılmaktadır. TST m. 62'ye göre de, şirkete sermaye olarak paradan başka mal veya hak veya bir işletme, yahut şahsi emek konulabilecektir. TTK m. 139'da da ticaret şirketlerine sermaye olarak getirilebilecek değerler örnek kabilinden sayılmıştır. Tüm bu hükümler birlikte değerlendirildiğinde nakdi ve ayni her türlü değerlerin AŞ'ye sermaye olarak

⁵ Bkz. İleride s. 11 vd.

⁶ Bkz. İleride s. 9-10.

getirilebileceği sonucuna varılabilirse de kanaatimizce, AŞ sermayesinin belirli, sabit ve devri kabil bir değer olması gerektiğinden dolayı TTK m. 246/2 hükmünün AŞ ortakları hakkında da cari olduğunun kabulü ile şahsi emek, ticari itibar, mesleki bilgi gibi değerlerin AŞ'ye sermaye olarak getirilememesi gerekir⁷.

AŞ'ler tipik sermaye şirketleri olup, kural olarak, sermayeye katılma oranında hak sahibi olabilme ilkesi geçerlidir.

e. Şahıs :

AŞ'nin kuruluşunda en az beş kurucu pay sahibinin bulunması gereklidir (TTK m. 277). Pay sahipleri sayısının beş kişinin altına düşmesi durumu AŞ'nin infisah nedenlerindedir (TTK m. 434/1, b.4). Ancak, gerçek pay sahibi sayısının beşin altına düşmesi halinde pay sahiplerinin, şirket alacaklılarının veya STB'nin AŞ'nin feshini mahkemedен talep etmemeleri durumunda, ya da talep etmekle birlikte ilgili mahkemece verilen süre içerisinde mezkur eksikliğin giderilmesi durumunda şirket feshedilmeksizin varlığını devam ettirebilir (TTK m. 435).

f. Sorumluluk :

AŞ'lerde 1. derecede sorumlu olan, şirket tüzel kişiliğidir ve borçlarından dolayı malvarlığı ile sorumludur (TTK m. 269). AŞ'nin malvarlığı, belirli ve sabit bir değeri ifade eden esas sermayeden farklı olarak, kuruluşta esas sermayeye eşit olmakla birlikte, şirketin faaliyetlerinin sonucuna göre artan veya azalan biçimlerde sürekli değişkenlik gösteren bir değerini ifade etmektedir⁸.

⁷ Doktrindeki görüşler için bkz. ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 34-35; ANSAY, AŞH, s. 33; İMREGÜN, AO, s. 26; TEKİL, AŞH, s. 60; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 30; PULAŞLI, ŞH, s. 223; ARSLAN, ŞHB, s. 10; ÇEVİK O. N., Anonim Şirketler, 3. Bası, Ankara 1988, s. 239.

⁸ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 126; TESAL R. D., Ticaret Hukuku, İstanbul 1984, s. 230; GÖLE C., Anonim Ortaklıklarda Nakdi Sermaye Koyma Borcu ve Bu Borcu İfade Temerrüt, Ankara 1976, s. 9-12.

AŞ'lerde 2. derecede şirket pay sahipleri sorumludur. Bu sorumluluk şirkete ödemeyi taahhüt ettikleri sermaye paylarının itibari değeri ile sınırlıdır ve müteselsil değildir⁹.

Kural sermaye paylarının itibari değeri ile sorumluluk olmakla birlikte, istisnai olarak, TTK m. 286/2 uyarınca itibari değerinden daha yüksek bedelle pay çıkarılmışsa sorumluluk da bu değer üzerinden olacaktır. Aslında, pay sahiplerinin sorumluluğu şirkete karşıdır çünkü, pay sahipleri şirkete karşı taahhütte bulunmuşlardır ve bu taahhütlerini yerine getirdikleri ölçüde sorumluluktan kurtulurlar. Pay sahiplerinin taahhüt ettikleri sermaye paylarını ve böylece sorumluluk sınırını artırmak için tüm pay sahiplerinin ittifakla karar almaları gerekir (TTK m. 388/1). Bu kurala "tek borç ilkesi" denilmektedir ve istisnaları ise, agio (TTK m. 286/2) ve tali yükümlerdir. Yukarıda da belirtildiği üzere paylar, esas sözleşmede bir hüküm bulunması ve GK tarafından karar alınması durumunda itibari değerinden yüksek bir bedelle çıkarılabilir ki bu durumda payın değeri ile itibari değeri arasındaki farka "agio", böylelikle oluşan paylara "agiolu pay" denir (TTK m. 286/2).

C. Pay

1. Tanım

TTK m. 269/1 hükmü, AŞ esas sermayesinin paylara bölünmüş olduğunu belirtmektedir. Pay kavramı, AŞ yapısının temel kavramlarından biridir ve teknik bir deyimdir ve çeşitli anlamlar ihtiva etmektedir.

⁹ TTK. m. 269/2; HGK, T. 1.3.1967, E. 1966/1511, K. 133, Batider, C. 4, S. 2, s. 342 vd.

a. Esas Sermayenin Bir Parçası Anlamında Pay :

Öncelikle, kanunun ifadesinden de anlaşılacağı üzere pay, esas sermayenin belirli bir birim değer ifade eden parçasını oluşturmaktadır ki, bu değere “itibari değer” denilmektedir. Kural olarak her bir pay ve bunların itibari değerleri birbirine eşittir. Ancak, birbirinden farklı itibari değerleri haiz çeşitli pay grupları ihdası da mümkündür. Böyle bir durumda da, aynı grup payların eşit itibari değerde olması gerekmektedir.

Her bir payın itibari değeri en az 500 TL’dir ve bu değer yüzer lira olarak yükseltilebilir (TTK m. 399/1). Bu kurala aykırı olarak çıkarılan paylar batıldır ve bu payları çıkaranlar, pay sahiplerine karşı müteselsilen sorumludurlar (TTK m. 399/2). Ancak, şirketin müşkülleşmiş olan mali durumunun düzeltilmesi için payların itibari değeri 500 TL’den aşağı indirilebilir (TTK m. 399/3).

AŞ esas sermayesinde olduğu gibi, payların da itibari değerinin esas sözleşmede gösterilmesi zorunludur (TTK m. 279/3) ve şirketin tescil ve ilanı ile birlikte tescil ve ilan edilmelidir (TTK m. 300/4).

b. Pay Senedi ile Eş Anlamda Kullanılan Pay :

TTK m. 399 metnine bakıldığında kanunumuzun, payı, pay senedi ile eş anlamda kullandığı görülmektedir. Keza, TTK m. 373,387,400 ve 401’de de pay kavramı yerine hisse senedi kavramı kullanılmıştır. Oysa ki, hisse/pay senedi, payı ve paya ilişkin hakları temsil üzere çıkarılan kıymetli evrak niteliğinde¹⁰ bir belgedir. Pay senetleri AŞ’yi karakterize eder. Ancak, salt TTK hükümlerine tabi AŞ’lerin pay senedi çıkarma zorunluluğu yoktur¹¹. SerPK’ya göre ise, HAAŞ’lerde payların halka arzı için menkul kıymetler olarak nitelenen pay senetlerinde somutlaştırılması zorunludur¹².

¹⁰ POROY R./TEKİNALP Ü., Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 15. Bası, İstanbul 2001, s. 4.

¹¹ Aksi kanaat için bkz. ARSLANLI, H., Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği, İÜHFİM, C. 23, S. 1-4, 1958, s. 276, dn. 94 atfı ile STAUB, zge. II, s. 13, no. 10

¹² SOMER M., Sermaye Piyasası Kanunu Hükümlerinin Türk Ticaret Kanununun Tedrici Kuruluş Sistemi Üzerinde Etkileri, İst., 1990, s.107.

Pay senedine bağlanmamış paylara “çıplak pay” denir. Pay, pay senedinden önce vardır ve pay senedinin kaybolması ile de ortadan kalkmaz. Pay senetleri nama veya hamiline yazılı olarak tanzim edilebilir (TTK m. 409/1).

c. Kendisine Bağlanan Hak ve Borçların Kaynağı Anlamında Pay :

AŞ’lerde hak ve borçların kaynağı “pay”dır. Her pay, diğer paylardan bağımsız olarak kendisine ilişkin hak ve borçları bünyesinde toplar. Böylelikle pay, pay sahibine haklar sağlar ve borçlar yükler.

d. Pay Sahipliği Mevkii Anlamında Pay :

Daha önce de belirttiğimiz üzere, AŞ’lerde, pay kavramı temel kavramdır. Pay sahipliği sıfatı da, paya bağlıdır ve paydan kaynaklanır. Her pay, bir pay sahipliği mevkiini içermektedir ve paya sahip olan kişi bu mevki ele geçirerek pay sahipliği sıfatını kazanmaktadır. Payda mündemiç pay sahipliği mevki boşalsa bile pay sabit kalır ve varlığını devam ettirir.

2. Paya Hakim Olan İlkeler

a. Pay Sayısının Sabit Olması:

AŞ’lerde pay sayısı, esas sermayenin belirli bir parçasını teşkil etmesi ve payların toplamının esas sermayeyi oluşturması nedeniyle, tıpkı esas sermayede olduğu gibi muayyen ve sabittir. Payların, pay sahiplerinin sayısı kadar olması gerekmez. Gerek bir payın birden fazla sahibinin olabilmesi, gerekse bir pay sahibinin birden fazla payının bulunması mümkündür.

b. Payın Müstakil Olması :

Birden fazla payın bir pay sahibinde toplanması bu payların diğer şirket türlerinde olduğu gibi tek bir pay kabul edilmesini sağlamaz. Her bir pay müstakil olarak varlığını devam ettirir ve müstakil bir biçimde hak doğurup borç yüklemeye devam eder.

c. Müşterek veya İştirak Halinde Mülkiyete Konu Olabilmesi :

Yukarıdaki özelliğin bir yansıması olarak, bir veya birden fazla pay üzerinde birden fazla kişi müşterek veya iştirak halinde mülkiyete sahip olabilir. Böyle bir durumda ilgili pay sahipleri, şirkete karşı haklarını ancak müşterek bir temsilci vasıtası ile kullanabilirler. Müşterek bir temsilci tayin etmedikleri takdirde şirket tarafından bu pay sahiplerinden birine yapılacak tebligat diğer pay sahiplerine de yapılmış sayılır (TTK m. 400/1).

d. Payın Şirkete Karşı Bölünmemesi :

Pay, hak ve borçları mündemiç bir bütün olup, payın sağladığı bu hak veya yüklediği borçların bir kısmının bir/birkaç pay sahibine ve diğer bir kısmının ise başka bir/birkaç pay sahibine devri, payın itibari değerinin pay sahibince, payın bölünmesi yolu ile değiştirilmesi ve böylelikle pay sayısının artırılması kural olarak mümkün değildir ve paylar şirkete karşı bölünemezler (TTK m. 400/1). Ancak, esas sözleşmenin değiştirilmesi yolu ile bölünmesi mümkündür¹³. Bu şekildeki bölünme de, ya esas sermayenin azaltılması; ya da esas sermaye değiştirilmeksizin, GK tarafından, payların, itibari değerleri daha az olan paylara bölünmesi ile olabilir (TTK m. 400/2)¹⁴. GK'nın, payları, daha az itibari değerli paylara bölebilmesi için gereken esas sözleşme değişikliğinde esas sermayenin değişmemesi ve bölünmeden sonra oluşan yeni payların, pay sahiplerince eski payları oranında elde edilmesi nedeniyle ilgili pay sahiplerinin

¹³ ARSLANLI H., AŞPPS, s. 250.,

¹⁴ CERRAHOĞLU F., Anonim Şirketlerde Pay, ATOD, C. 4, S. 45, Ankara 1968, s.9; BLOCH K., Çev. Ömer TEOMAN, Payların Bölünmesinin Hukuki Koşulları ve Etkileri, İktisat ve Maliye, C. 24, S. 1, 1977-1978, s. 17.

müktesep haklarında zarara uğraması söz konusu olmadığından, aksi esas sözleşmede öngörülmedikçe çoğunluk kararı yeterlidir¹⁵.

e. Payın Senede Bağlanması ve Payda Değişiklik Meydana

Getirmemesi :

Payın senede bağlanması, pay ve paydan kaynaklanan hak ve borçların temsili ve payın tedavülünün kolaylaşması amacıyla matuftur. Bu nedenle, payın senede bağlanmış olması, gerek payın yapısında ve gerekse paydan kaynaklanan hakların ve borçların kullanımında bir değişikliğe neden olmamaktadır. Pay, senetten önce var olduğu gibi, senedin kaybolması halinde de varlığını devam ettirir.

f. Payın Her Türü İşlemin Konusu Yapılabilmesi :

Senede bağlanmış olsun ya da olmasın, pay her türlü işleme konu edilebilir; devredilebilir, rehnedilebilir, haczedilebilir, intifa, iştirak, şufa ve vefa gibi haklara, hapis hakkına konu olabilir¹⁶.

D. Pay Sahipliği

Evvelce de belirttiğimiz üzere, pay mevkiini ele geçiren kişi pay sahipliği sıfatını kazanır. AŞ'de aslanan şahıs değil paydır ve paya sahip olan kimse pay sahibi sıfatını da elde etmiş olur. Uygulamada pay sahibine "ortak" veya "hissedar" da denilmektedir. Hem gerçek hem de tüzel kişiler pay sahibi olabilir. Kanunumuz, pay

¹⁵ ERİŞ G., Anonim Şirketler Hukuku, Ankara 1995, s. 607; BLOCH, s. 17.

¹⁶ ÇEVİK O. N., Uygulamada Şirketler Hukuku, 2. Bası, Ankara 1994, s. 373; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 419.

sahibi olabilme açısından mutlak bir serbestlik tanımaktadır. AŞ'nin ve payın anonimliğinin doğal neticesi, pay sahipliği sıfatının kazanılabilmesinde serbesti ilkesinin mutlak surette kabulünü doğurmaktadır. Bu konuda, bazı özel kanun hükümlerinde getirilecek sınırlama veya yasaklamalar pay sahipliği sıfatının kazanılmasını engelleyemez, yalnızca ilgili kanunların öngördüğü müeyyidelerin uygulanmasına yol açar¹⁷.

¹⁷ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 430.

III. PAY SAHİPLİĞİ SIFATININ SONA ERMESİ

A. Genel Açıklama

Evvvelce de belirttiğimiz üzere, AŞ'de temel kavram paydır ve payın sağlamış olduğu pay sahipliği mevkiinin ele geçirilmesi ile pay sahipliği sıfatı kazanılmış olur. Senede bağlanmış olsun veya olmasın pay sahipliği sıfatında zamanaşımı söz konusu olmaz, payın sağladığı hakların kullanılmaması pay sahipliği sıfatına etki yapmaz. Senede bağlanmış paylarda pay senedinin kaybı ve bu sebeple pay senedinin iptaline dair mahkemece karar verilmiş olması durumunda (TTK m . 563) da pay sahipliği sıfatı devam eder.

AŞ'de, şahıs şirketleri anlamında çıkma hakkı tanınmamıştır¹⁸. Şahıs şirketlerinde pay sahiplerinin kişilikleri çok önemlidir ve aralarında çok sıkı bir bağlılık ve güven ilişkisi bulunmaktadır. Bu sebeple, esas sözleşmelerinde başka türlü bir düzenleme olmadıkça, pay sahiplerinin oy birliği ile, şahıs şirketlerinden çıkma mümkündür. Oysa ki, AŞ'lerin tipik sermaye şirketi vasıfları nedeniyle pay sahiplerinin kişiliklerinin bir önemi yoktur, aslolan sermayedir. Pay sahibinin tüm paylarını devretmesi durumunda kelime anlamı itibarı ile AŞ'den çıkmış sayılabilirse de bu durum teknik anlamı itibarı ile çıkma değildir. TTK m. 551'de, Ltd. Şti. pay sahibine esas sözleşme ile çıkma hakkı tanınabileceği kabul edilmişken AŞ'lere ilişkin böyle bir düzenleme bulunmamaktadır. Kaldı ki, AŞ pay sahibine esas sözleşme ile çıkma hakkı tanınması, çıkan pay sahibinin koymuş olduğu sermayenin iadesi ve payının/paylarının AŞ'ce alınmasını gerektireceğinden malvarlığının korunması, sermayenin muayyenliği ve iade edilmezliği ilkeleri ile TTK m. 329'a aykırılık teşkil edecektir. Şu halde, pay sahibine çıkma hakkı tanınması AŞ'nin yapısına uygun değildir.

¹⁸ ARSLANLI, AŞPPS, s. 254; ÇEVİK, UŞH, s. 397; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 457.

Tezinin konumuza ilişkin bölümünde DÜŞÜNÜR, AŞ'de pay sahipliğinden vazgeçmenin ve çıkmanın mümkün olmadığını belirttikten sonra, bazı şartlarla AŞ'den çıkma hakkı tanınabileceğini belirtmiştir. Yazara göre, pay sahipliğinden vazgeçmek isteyen kişi, ya payını devrederek ya da pay sahipliğini tümünden bırakarak vazgeçebilir. Pay sahipliğini tümünden bırakarak AŞ'den çıkmak isteyen kişi, AŞ'den hiçbir hak talep etmiyorsa ve de taahhüt ettiği sermayeyi tamamen ödemiş ise AŞ'den çıkabilmelidir. Aksi halde, pay sahipliği haklarını kullanmayan, AŞ'den hiçbir talepte bulunmayan birinin pay sahibi olarak devamında hiçbir hukuki menfaat olmadığından, çıkmanın önlenmesi anlamsız olur. Böyle bir durumda hiçbir bedel ödenmeden pay sahibinin payı AŞ'ye kaldığı için, ne TTK m. 329'a, ne sermayenin iade edilmezliği ilkesine, ne de sermayenin belirliliği ilkesine aykırılık söz konusu olur. Herhangi bir feshi ihbar yapmasa da pay sahipliği haklarını kullanmayan ve de kullanma düşüncesinde olmayan, ayrıca da tamamını ödemiş sermaye borcunun iadesini talep etmeyen pay sahibi pay sahipliğinden fiilen vazgeçmiş sayılır.¹⁹

Kanaatimizce, bu görüş hukuki güvenlikten yoksundur ve kabul edilemez. Herhangi bir ihbar veya kayıt olmaksızın yukarıda belirtilen şartların gerçekleştiği nasıl tespit edilecek, pay sahibinin pay sahipliğinden fiilen vazgeçmiş sayılmasına kim veya hangi makam nasıl karar verecek, fiiliyattaki bu durumun pay sahibinin hukuki sıfatını hangi yol ile geçerli ve gerek taraflar gerekse üçüncü kişiler açısından belirlenebilir ve güvenilir olarak değiştirmesi sağlanacaktır? Tüm bu sorular daha da çoğaltılabilirse de mezkur görüşün nesnel kriterlere dayanmadığını ve böylelikle hukuki güvenlikten yoksun olduğunu göstermesi bakımından yeterlidir. AŞ'de, pay sahibinin tüm payının devri dışında pay sahipliğinden rıza ile ayrılmak mümkün değildir. Kaldı ki, yazar, pay sahipliği sıfatının pay sahibinin rızası ile kaybedilmesine ilişkin genel açıklama kısmında, AŞ'de pay sahipliğinden çıkma hakkı tanınmadığını, pay sahibinin payını AŞ'ye devrederek pay sahipliğini rızası ile kaybetmesinin mümkün olmadığını, ancak payın bir üçüncü şahsa devri ile pay sahipliği sıfatının pay sahibinin rızası ile kaybedileceğini belirtmiştir²⁰.

¹⁹ DÜŞÜNÜR A., Anonim Şirketlerde Pay Sahipliğinin Kazanılması Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları, MÜ SBE Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s. 116.

²⁰ DÜŞÜNÜR A., s. 117.

AŞ pay sahibinin, çıkarılması suretiyle, pay sahipliği sıfatının rızası hilafına sona erdirilip erdirilemeyeceği hususu doktrinde tartışmalıdır.

Yargıtay'ın bir kararında²¹ :

“Anonim ortaklıklarda çıkarılma, anasözleşmede başka bir hüküm bulunmadıkça, ancak sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesi durumunda söz konusu olabilir.

Şirketin infisahını önleme, şirketi atıl hale getirmek ve şirketin iflasını istemek gibi suiniyetli hareketlerin temadi etmesi ihraç sebebi olamaz.” denilmektedir.

İMREGÜN, yukarıdaki karara atıfla²², şirketin esas sözleşmesinde belirtilen bir sebeple pay sahibinin elinde bulundurduğu payların iptal edilebileceğini ve pay sahibinin şirketten çıkarılabileceğini belirtmektedir²³.

Bizim de taraftar olduğumuz doktrinadaki diğer bir görüşe göre²⁴, AŞ’de pay sahibi çıkarılamaz, TTK bunu düzenlememiştir. Sadece esas sermaye taahhüdünü yerine getirmemesi sebebi ile işletilecek olan “ıskat” prosedürü ile payları elinden alınabilir. Esas sözleşmede çıkarılma veya başka ıskat sebepleri öngörülemez, böyle bir düzenleme AŞ’nin temel düzenine aykırı olması nedeniyle geçerli olmaz.

STEIGER’e göre de, AŞ pay sahiplerine çıkma ve çıkarma hakkı tanınmış olmadığından, devir imkanı çıkma ve çıkarma müesseselerinin noksanlığını telafi eder²⁵.

²¹ TD, T. 16.01.1968, E. 1966/4479, K. 1968/243 (BATİDER 1968, C. 4, S. 4, s. 726)

²² İMREGÜN, AO, s. 353, dn. 114.

²³ İMREGÜN, AO, s. 353.

²⁴ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 160; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 459-460; PULAŞLI, ŞH, s. 585, NOMER N. F., Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İÜ SBE Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998, s. 147 vd.; TEOMAN Ö., Otuz Yıl Ticaret Hukuku – Tüm Makalelerim -, C. 1 1971-1982, İstanbul 2000, s. 60, dn. 1.

²⁵ ARSLANLI, AŞPPS, s. 254 ve dn. 21.

B. Payın Devri

Payın devri ile, kural olarak, pay sahipliği sıfatı da devir alana geçer. AŞ pay sahibi, sahibi bulunduğu tüm payları devrettiği takdirde pay sahipliği sıfatı da sona erecektir. Ancak, AŞ'nin kuruluşunun veya sermaye artırımının tescilinden önce payların devri şirkete karşı hükümsüzdür (TTK m. 302)²⁶. Aynı karşılığı olan (bu hüküm nakitten başka olarak anlaşılmalıdır) payların, AŞ'nin tescilinden itibaren iki yıl içinde başkalarına devri de hükümsüzdür (TTK m. 404)²⁷. Esas sözleşme ile payın devri konusunda özel şartlar öngörülmüşse, payın devrinin AŞ'ye karşı hüküm ifade edebilmesi, bu şartların gerçekleşmesine bağlıdır²⁸. Aksi halde, payı devralan üçüncü şahısların iyiniyeti korunmaz ve pay sahipliği sıfatını kazanamazlar.

1. Senede Bağlanmamış Payın Devri

AŞ'lerde kuruluşun veya esas sermaye artırımının tescili ile birlikte pay doğar ve kural olarak bu paylar devredilebilir. Payları temsilen pay senetleri çıkarılabilir. Senede bağlanmamış paylara "çıplak pay" denir. Çıplak pay da tıpkı pay senetleri gibi nama veya hamiline yazılı olabilir. Esas sözleşmede payın türü belirtilmemişse pay, nama yazılı kabul edilir (TTK m. 409/2).

Çıplak payın devrine ilişkin olarak TTK'da herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte, esas sözleşmede aksine bir hüküm bulunmadıkça

²⁶ Bu durumda devir BK m. 19 gereğince taraflar arasında geçerlidir. Hatta, 11. HD. , T. 14.12.1989, E. 8764, K. 7128 (ERİŞ G., Türk Ticaret Kanunu, C. 1, Ticari İşletme ve Ticaret Şirketleri, 2. Bası, Ankara 1992, s. 814-815) sayılı kararda devir taahhüdü de geçerli sayılmıştır.

²⁷ 11. HD., T. 24.06.1986, E. 2374, K. 3800 sayılı kararına göre, bu hüküm emredici nitelikte olup, madde hükmüne aykırı olarak yapılan devir işlemi mutlak butlanla sakattır ve taraflar arasında dahi hüküm ifade etmez (MOROĞLU E., Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, 7. Bası, İstanbul 2001, s. 354).

²⁸ ARSLANLI H., AŞPPS, s. 254.

AŞ'de payın devri için pay senedi çıkarılması şart değildir ve MK m. 5, TTK m. 1/2 göndermesi ile BK'nın genel kurallar niteliğindeki hükümlerine bakıldığında, bedeli tamamen ödenmiş çıplak paylar için alacağın temliki (BK m. 162 vd.), bedeli tam olarak ödenmemiş çıplak paylar için ise borcun nakli (BK m. 173 vd.) yolu ile devir mümkündür. Konuya ilişkin bir Yargıtay kararında, ilmühaber veya pay senedi çıkarılmadığı dönemde, şayet şirket esas sözleşmesinde aksine bir hüküm yok ise, bir pay sahibinin şirketteki payını başkasına satmasının mümkün ve taraflar arasında geçerli olduğu belirtilmiştir²⁹.

Alacağın temliki, özel bir şekle bağlı olmamakla birlikte, yazılı olmak zorundadır. Şu halde, bedeli tamamen ödenmiş çıplak paylar yazılı şekil şartı çerçevesinde devredilebilecektir. Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararında³⁰, çıplak payların satışının olanaklı bulunduğu, satış işlemi bir şekle bağlı değilse de, ispat için yazılı olmasının uygun olacağı belirtilmiştir.

Çıplak payın bedeli tam olarak ödenmemişse, devir hususunda borcun nakli hükümleri uygulanacaktır. BK. m. 173 vd. hükümlerine göre borcun nakli, alacaklının muvafakatine bağlıdır. Şu halde, bu hükümler doğrultusunda, bedeli tam olarak ödenmemiş çıplak payın devri ile pay sahibinin borçlarından kurtulması AŞ'nin muvafakatına tabidir. TTK m. 409/3'e göre, bedelleri tamamen ödenmemiş paylar hamiline yazılı olamaz. Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylarını devreden pay sahibi, AŞ'nin kuruluşu veya esas sermayenin artırılmasından itibaren iki yıl içinde AŞ iflas etmiş ve payı iktisap eden yeni pay sahibi paydan doğan haklardan mahrum edilmiş olmadıkça, AŞ'nin kuruluşu veya esas sermayenin artırılması esnasında iştirak taahhüdünde bulunan ve payını başkasına devreden kimselerden değil ise, AŞ'nin muvafakati ve yeni pay sahibini pay defterine kayıt etmesi ile borçlarından kurtulmuş olur (TTK m. 419/2-3). Bedelleri tamamen ödenmemiş payların devri halinde AŞ, teminat talep edebilir ve teminat gösterilmediği takdirde devri pay defterine kayıttan kaçınabilir (TTK m. 418/3).

²⁹ 11 HD, T. 15.11.1990, E. 1989/6746, K. 1990/7294 (Batider, C. 15, S. 2, s. 121 vd.).

³⁰ 11. HD, T. 07.03.1994, E. 4752, K. 1775 (MOROĞLU, TTK, s. 362-363).

2. Senede Bağlanmış Payın Devri

TTK'da payın senede bağlanması zorunluluğu getirilmemiş olmakla birlikte, AŞ'de, paylar kural olarak kıymetli evrak vasfındaki pay senetlerinde tecessüm ettirilirlir³¹. Ancak, pay sahipliği sıfatının doğması ve kullanılması pay senedi çıkarılmasına bağlı değildir. AŞ'de pay sahipliği sıfatı şirketin veya esas sermaye artırımının tescili ile doğduğundan, tescilden önce bu sıfatı temsil eden pay senedi ihdasına cevaz verilmemiştir³² (TTK m. 412/1). Kanuni memnuiyete rağmen pay senedi çıkarılması durumunda, payın hamili kıymetli evraka ilişkin hükümlerden yararlanamaz ancak bu durum pay sahipliğine etki etmez. Pay senetleri, bildirici mahiyette kıymetli evraktır³³.

AŞ'nin çıkarabileceği pay senetleri hamiline veya nama yazılı olabilir (TTK m. 409/1), emre yazılı olması mümkün değildir³⁴. Esas sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, pay senetlerinin nama yazılı olması gerekir (TTK m. 409/2). Bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamiline yazılı pay senetleri çıkarılamaz, çıkarılanlar hükümsüzdür (TTK m. 409/3). Geçersiz HYPs'leri devreden kimse pay sahipliğini sürdürür. Bedelleri tamamen ödenmemiş pay senetlerinin devri halinde AŞ, teminat talep edebilir ve teminat gösterilmediği takdirde devri pay defterine kayıttan kaçınabilir (TTK m. 418/3).

TTK m. 559/1'e göre, mülkiyet veya başkaca bir aynı hak tesisi amacıyla kıymetli evrakın devri için, her halde senet üzerindeki zilyetliğin devri şarttır. Zilyetliğin devri kavramının kapsamı doktrinde tartışmalıdır. POROY, zilyetliğin

³¹ SerPK'da pay senedi çıkarma zorunluluğu öngörülmüştür.

³² SerPK m. 7/4 ile bu kurala NYPS açısından bir istisna getirilmiştir. Bu düzenleme doktrinde TEKİNALP Ü., İki Güncel Sorunun Çözümünde Teorik Bir Yaklaşım Denemesi: AO Tipi İçinde Sınıf Değiştirme – Kayıtlı Sermaye Sisteminde Çıkarılan Sermayenin Tescilinin Hukuki Niteliği, Batider, C. 17, S. 2, s. 33 vd.; DOMANIÇ H., Hisse Senetlerinin Çıkarılma Zamanı, Yaklaşım, 1994, s. 5 vd.; HELVACI M., Kayıtlı sermaye Sisteminde Sermaye Artırımı Usulü ve Bu sisteme Tabi Ortaklıklarda Hisse Senetlerinin Çıkarılma Zamanı, Batider, C. 18, S. 1-2, s. 163 vd.; BAHTİYAR M., Anonim Ortaklıkta Sermaye Artırımının Tescili ve Tescilin İşlevi, Batider, C. 18, S. 4, s. 25 vd.) yazılan makalelerde eleştirilmekle birlikte halen yürürlüktedir.

³³ ARSLANLI , AŞPPS, s. 272 vd.; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 592.

³⁴ POROY / TEKİNALP, 15. Bası, s. 70; TEKİL, AŞH, s. 313; KARAYALÇIN Y., Ticaret Hukuk III (Ticari Senetler), 4. Bası, Ankara 1970, s. 8.

devrinden teslimi anlamak gerektiği görüşündedir. Yazara göre, hak iddia etmek için kıymetli evrakı ibraz şart olduğuna göre, zilyetliğin teslimden başka şekillerde devri burada rol oynamaz³⁵. TEKİNALP ise, zilyetliğin devri ile sadece teslimin değil, zilyetliğin havalesi, uzun elden teslim, hükmen teslim gibi zilyetliğin geçirilmesi hallerinin de kastedildiği görüşündedir. Bu görüş İsviçre doktrininde hakimdir³⁶.

Pay senetleri her ne kadar kıymetli evrak olarak kabul edilmekte ise de hakkın senette mündemiç olduğu, senetsiz dermeyan ve devir edilemeyeceği gibi kıymetli evrakın tipik özellikleri bazı durumlarda pay senetleri için geçerli değildir³⁷. Pay senetlerinin devri hususu TTK'da düzenlenmiş olup, TTK m. 3 gereğince, hukuki niteliği itibarı ile ticari iştir³⁸.

a. Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Devri :

HYPS'nin devri TTK m. 415 hükmü ile özel olarak düzenlenmiştir. Aynı zamanda, TTK m. 570 vd. hükümleri ile düzenlenen HYS'lere ilişkin ve MK m. 762 vd. hükümleri ile düzenlenen menkul mülkiyetine ilişkin genel hükümler de payın niteliklerine aykırı olmadığı müddetçe HYPS'lere uygulanır.

HYPS'nin devri şirket ve üçüncü kişiler hakkında ancak teslim ile hüküm ifade eder (TTK m. 415). Madde metnindeki teslimi, zilyetliğin intikal şeklinin bir tahdidi olarak anlamak gerekip gerekmediği de tartışmalıdır. Bir görüşe göre³⁹, teslim dar bir şekilde anlaşılmalıdır. Burada bir tahdit söz konusu olmayıp, menkul mülkiyetinin devrine ilişkin genel kural tekrar edilmektedir. Diğer bir görüşe göre ise, HYPS'lerin devrinde, senedin fiilen ve maddeten teslimi gerekmekte ise de, bunu miras yoluyla

³⁵ POROY R., Kıymetli Evrak Hukuku, 11. Bası, İstanbul 1988, s. 86. Bu görüş, POROY/TEKİNALP, Kıymetli Evrak Hukuku, 12. Bası, İstanbul 1995'de de muhafaza edilmiş, sonraki basılarda ise değiştirilmiştir (POROY/TEKİNALP, Kıymetli Evrak Hukuku, 14. Bası, İstanbul 1999, s. 86).

³⁶ TEKİNALP (POROY / ÇAMOĞLU), s. 596.

³⁷ POROY R., Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri, İktisat ve Maliye, C. 17, S. 7, 1970-1971, s. 305-306 ; PAŞAMEHMETOĞLU Y., Şirket Sözleşmelerine ve Pay Devrine İlişkin Bir İnceleme, Türkiye Noterler Birliği Dergisi, 1982, S. 35, s. 37-38.

³⁸ ÖCAL A., Ortakların Paylarının Devrinin Hukuki Niteliği, İlhan Cemalcılar'ın Hatırasına Armağan, Eskişehir 1990, s. 7.

³⁹ TEKİNALP (POROY / ÇAMOĞLU), s. 597-598.

iktisap, malvarlığı arasında HYPS bulunan iki veya daha fazla işletmenin birleşmesi gibi durumlarda zilyetliğin geçmesinin yeterli olduğu şeklinde anlamak gerekir⁴⁰.

Kanaatimizce, günümüzde senetsiz kıymetli evraka doğru gidildiği de göz önüne alındığında, maddede geçen “teslim” ibaresini dar bir şekilde anlamamalı ve uzun elden teslim, hükmen teslim, zilyetliğin havalesi gibi zilyetliğin naklini sağlayan tüm şekilleri bunun içerisinde kabul etmelidir.

TTK m. 559/1, hükmünden de anlaşılacağı üzere zilyetliğin nakli, mülkiyeti geçirmek amacıyla matuf olmalıdır. Yani taraflar arasında bir aynı akıt bulunmalıdır⁴¹. Çünkü madde metninde açıkça, mülkiyet tesisi amacıyla kıymetli evrakın devrinden bahsedilmektedir. Her ne kadar, MK m. 763 ve 766 hükümlerinde bu gerekliliğe işaret edilmemişse de medeni hukuk doktrininde, bu anlaşmanın esasen zilyetliğin naklinde yer aldığı kabul edilmektedir⁴². Zira, bir kimse malik olmak niyetiyle iktisap etmedikçe malik olmaz.

HYPS’lerde, kural olarak hamil yani zilyed kim ise hak sahibi de odur (MK m. 985, TTK m. 570). Hamilin yani zilyedin elinden rızası dışında çıkmış olsa bile, HYPS’leri iyiniyetle iktisap etmiş kimseye karşı istihkak davası açılmaz (MK m. 991). Bu husus TTK m. 571/3’de; senedin , borçlunun rızasına aykırı olarak tedavüle çıkarıldığı yolunda bir def’i dermeyan edilemeyeceği şeklinde ifade edilmiştir. Mülkiyetin nakli dışında bir amaç ile senedin zilyetliği devredilmiş ise, bu hususun açıkça belirtilmesi gerekir.

HYPS’lerin devrinde, tasarrufi işlemin geçerli bir iktisap sebebine dayanması gerekip gerekmediği hususu doktrininde tartışmalıdır⁴³. Türk doktrininde bir görüş

⁴⁰ ARSEVEN H., Ticaret Kanununun Getirdiği Yenilikler, Umumi Hükümler ve Şirketler, İstanbul 1960, s. 87; PAŞAMEHMETOĞLU, s. 38.

⁴¹ TEKİNALP (POROY / ÇAMOĞLU), s. 598.

⁴² ERTAŞ Ş., Eşya Hukuku (Yeni Türk Medeni Kanunu Hükümlerine Göre), 4. Bası, Ankara 2002, s. 447; OĞUZMAN/SELİÇİ, Eşya Hukuku, 7. Bası, İstanbul 1997, s. 550; TEKİNAY S. S., Eşya Hukuku, 3. Bası, İstanbul 1978, s. 464; ESENER T., Eşya Hukuku, Ankara 1985, s. 172; ESENER/GÜVEN, Eşya Hukuku, Ankara 1993, s. 191; SAYMEN/ELBİR, Türk Eşya Hukuku, İstanbul 1954, s. 431; AKİPEK J., Türk Eşya Hukuku, II. Kitap: Mülkiyet, Ankara 1971, s. 254.

⁴³ ERTAŞ, s. 448.

taraftarları⁴⁴, menkul mülkiyetinin naklinin illi, yani sebebe bağlı olduğunun kabulü yönündedir. Diğer bir görüş taraftarları⁴⁵ ise, mücerret yani nakle sebep olan ilişkiden bağımsız olduğunu savunmaktadır. Kanaatimizce, cironun ve alacağın temlikinin mücerretliği sebebiyle HYPS’de de mücerretlik ilkesini kabul etmek gerekecektir.

HYPS teslim ile karşı tarafa geçtiği halde taraflar ciro veya temlik öngörebilir, senet üzerine ciro veya temlik beyanı yazılabilir⁴⁶. Ancak, HYPS’lerin devri için bu işlemlere gerek yoktur⁴⁷. HYPS’lerin devri şirket tarafından esas sözleşme ile dahi ortadan kaldırılamaz veya sınırlanamaz⁴⁸.

HYPS’lerin devredilmesi borcunu doğuran bir sözleşmede, devir borçlusu pay sahibinin borcunu yerine getirmemesi durumunda mahkemede eda davası açılarak elde edilecek edaya mahkumiyet kararı, İİK m. 24 gereğince cebri icra yoluyla satış yapılmak suretinde infaz edilebilir ve mülkiyet iktisap edilebilir. Konuya ilişkin bir kararında Yargıtay⁴⁹, “ ... taraflar arasında düzenlenmiş sözleşme gereğince davalı, hisse senetlerini sattığını ve bu miktar hisse senedini davacıya teslim etmeyi taahhüt ve garanti ettiğini beyan etmiş bulunmaktadır. ... TTK’nun 415. maddesi gereğince, hamiline yazılı hisse senitlerinin devri, şirket ve üçüncü şahıslar hakkında ancak teslim ile hüküm ifade eder. Binnetice, devreden ile devir alan arasında teslim olmadan da yapılan satışların geçerli olduğunun kabulü gerekir. Kaldı ki, taraflar arasındaki sözleşme bir satış vaadi sözleşmesi olarak kabul edilse dahi, hisse senetlerinin satışlarının vaadini engelleyen bir hüküm Türk Ticaret Kanunu’nda bulunmadığına göre satış vaadi olarak da sözleşme geçerlidir.” demiştir.

⁴⁴ TEKİNAY, Eşya Hukuku, s. 463; AKİPEK, s. 252; CANSAL E., Menkul Mülkiyetinin Geçişinin İlliliği Meselesi ve Aynı Sözleşme Kavramı, İmran Öktem’e Armağan, Ankara 1970, s. 350.

⁴⁵ OĞUZMAN / SELİÇİ, s. 553; ARSLANLI H., Ticari Bey, 4. Bası, İstanbul 1955, s. 69 vd.; ULUSAN İ., İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşmenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu, İstanbul 1984, s. 20-21 ve Not 33; ÖZ T., Sebepsiz Zenginleşme, İstanbul 1990, s. 188 vd.; SEROZAN (HATEMİ/ARPACI), Eşya Hukuku, İstanbul 1991, s. 311 vd.; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 599; POROY/TEKİNALP, 15. Bası, s. 84.

⁴⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s.599 atfı ile BÜRĞİ.

⁴⁷ 11 HD, T. 17.02.1977, E. 1977/244, K. 1977/689 (BALLAR S., Anonim Şirketlerde Genel Kurul Öncesi Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Zilyetliği İle Hukuki Devir ve Teslimlerinin Kanıtlanması, Sempozyum VI, 1989, s. 102).

⁴⁸ ARSLANLI, AŞPPS, s. 282, dn. 119 ve ÖZTAN F., Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997, s. 1508, dn. 6 atıfları ile SCHUCANY ve STEIGER.

⁴⁹ 11 HD, T. 30.11.1981, E. 1981/2876, K. 1981/3363 (BALLAR, s. 103).

b. Nama Yazılı Pay Senetlerinin Devri :

NYPS, aksi esas sözleşmede öngörülmemiş olmadıkça devredilebilir (TTK m. 416/1). Devir, NYPS'lerin ciro edilmesi ve devralana teslimi ile olur. Ancak, ciro edilmiş NYPS'lerin devri keyfiyetinin AŞ'ye karşı hüküm ifade edebilmesi için pay defterine kaydı gerekir. (TTK m. 416/2). NYPS'lerin devir alınması, devralan açısından AŞ'ye karşı pay sahipliği sıfatının kazanılması; devreden açısından ise pay sahipliği sıfatının sona ermesi anlamına gelmez, ayrıca devir hususunda pay defterine kayıt yapılması gereklidir. NYPS'ler, meşru hamili belirlerse de pay sahibini göstermez. AŞ'ye karşı, pay defterinde kayıtlı olan kimse pay sahibi sıfatını haizdir (TTK m. 417/4)⁵⁰. Kural olarak, aksi esas sözleşmede öngörülmedikçe, AŞ'nin (YK'nın) devir keyfiyetini pay defterine kaydı zorunludur^{51, 52}.

TTK m. 416 hükmünde yer alan teslim kavramının TTK m. 559 ile birlikte değerlendirilmesi gerektiği, bu kavram ile menkullerin devrine ilişkin genel kuralın tekrar edildiği doktrinde ve Yargıtay kararlarında kabul edilmektedir⁵³.

Buradan da anlaşılacağı üzere mülkiyetin nakli ciro ve zilyetliğin devri ile olmaktadır. Oysa ki, TTK m. 559/2 hükmüne göre ciro ve zilyetliğin devri EYS'lerin devrinde sözkonusudur, NYS'ler yazılı temlik beyanı ve zilyetliğin devri ile devredilebilir. TTK m. 559 hükmü karşısında TTK m. 416 hükmünün nasıl anlaşılacağı ve NYPS'lerin niteliği hususu doktrinde tartışmalıdır.

Bir görüşe göre, NYPS'ler kanunen EYS'lerdendir⁵⁴. Çünkü kanun NYPS'lerin devrini EYS'lerin devrini düzenleyen şartlara tabi kılmıştır. TTK m. 593 ve 700/1 hükümlerinden, cironun EYS'lere özgü olduğu belirtildiğine göre, kanunun ciro

⁵⁰ 11 HD, T. 30.12.1985, E. 1985/7302, K. 1985/7377 (Batider, C. 13, s. 168).

⁵¹ ARSLANLI, AŞPPS, s. 284.

⁵² Bedelleri tamamen ödenmemiş pay senetlerinin devri halinde AŞ, teminat talep edebilir ve teminat gösterilmediği takdirde devri pay defterine kayıttan kaçınabilir (TTK m. 418/3).

⁵³ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 609-610; TD, T. 27.2.1968, E. 1966/2607, K. 1968/1191 (Batider, C. 5, S. 1, s. 104); HGK, T. 22.11.1978, E. 1977/11-922, K. 1978/978 (YKD, C. 5, S. 3, s. 320).

⁵⁴ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 179-181 ve Makale, s. 283; KARAYALÇIN, Ticari Senetler, s. 7; ÖZTAN, s. 1503; POROY/TEKİNALP, 15. Bası, s. 70; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 606; TEKİNAY S. S., Nama Yazılı Senetlerin Devri, BTHAE, 1. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara 1959, s. 134; YASAMAN H., Menkul Kıymetler Borsası Hukuku, İstanbul 1992, s. 38; MOROĞLU E., Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Borsada İşlem Görmesi ve Yargıtay Kararları, Sempozyum XIII, 1996, s. 54; PULASLI H., Bağlı Nama Yazılı Pay Senetleri, Ankara 1992, s. 14 vd.

ile devrini öngördüğü bütün senetlerin kanunen emre yazılı oldukları sonucuna varılabilir⁵⁵. Kanunkoyucu, bir taraftan gelecekteki müktesiplerin senedi devralırken esas sözleşme ve pay defterini hesaba katmalarını istemiş; diğer taraftan da senedin kolay ve güvenilir şekilde tedavülünü sağlamaya çalışmıştır. Bu ise ancak ilk pay sahibinin yani taahhüt sahibinin adını ihtiva eden, fakat ciro ile devir olunabilen, dolayısıyla kanunen emre yazılı bir senet ile mümkündür⁵⁶.

TTK m. 416/2'de belirtilen "ciro" normal bir cirodur. NYPS'ler beyaz ciro ile dahi devredilebilir. NYPS'lerde, iyiniyetli müktesibin korunmasında TTK m. 743 hükmünün göndermesi gereğince TTK m. 598/2 uygulanır. Yani, NYPS'ler pay sahibinin rızası hilafına dahi elinden çıkmış olsa, TTK m. 598/1 hükmüne uygun olarak düzgün bir ciro silsilesine göre hakkı anlaşılan yeni hamil, ancak senedi kötüniyetle iktisap etmiş olduğu veya iktisabında ağır bir kusur bulunduğu takdirde senedi geri vermek zorunda bırakılabilir⁵⁷. Hatta, İsviçre Federal Mahkemesi'nin 14.05.1955 tarihli bir kararına göre⁵⁸, NYPS'ler beyaz ciro ile devredilmiş ise, HYPS'ler gibi tedavül eder. Böylece beyaz ciro, nev'i değiştirme işlemine gerek kalmadan NYPS'leri HYPS'ler haline getirmektedir⁵⁹.

Diğer bir görüşe göre ise, NYPS'ler, NYS'lerdendir⁶⁰. TTK m. 416/2'deki "ciro" kelimesine mutlak bir anlam verilmemelidir. NYPS'lerin devrinde ciro, uygun geldiği ölçüde uygulanmalıdır. Buradaki ciro, beyaz ciroyu kapsamaz⁶¹.

Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararında⁶², TTK m. 416/2'deki "ciro" deyiminin, EYS'lerdeki hakkın devralana naklini sağlayan hukuki bir işlem ve geçerlilik şartı anlamında değil, devre ilişkin yazılı irade beyanının, devredilecek NYPS arkasına da yazılabileceği anlamında kullanılmış yanlış bir kelime olduğunu beyan

⁵⁵ POROY/TEKİNALP, 15. Bası, s. 70.

⁵⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 606.

⁵⁷ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 607.

⁵⁸ TEKİNAY, Eşya Hukuku, s. 137 atfı ile Journal des Tribunaux, 1966, s. 66.

⁵⁹ ARSLANLI, AŞPPS, s. 283; DOĞANAY İ., TTK Şerhi, C. 1, 3. Bası, Ankara 1990, s. 1098.

⁶⁰ HIRSCH, s. 470; POROY R., Kıymetli Evrak Hukuku, 10. Bası, İstanbul 1986, s. 61 ve Makale s. 305 vd.; ERİŞ, AŞH, s. 665; AYTAÇ Z., Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri, Ankara 1988, s. 95; İMREGÜN, AO, s. 364.

⁶¹ POROY, 10. Bası, s. 60.

⁶² TD, T. 27.02.1968, E. 1966/11-922, K. 1968/1191 (YKD, C. 5, S. 1, s. 104; Batider, C. 4, s. 725).

etmiştir. Daha sonraki kararlarında⁶³ ise bu görüşünü değiştirmiş ve NYPS'lerin ciro ile devredilebileceğini belirtmiştir. Ancak, Yargıtay 11. HD, T. 04.12.1981, E. 4965, K. 5248 sayılı kararında NYPS'ni de NYS kabul etmiştir. ERİŞ, 11. HD uygulamasının NYPS'lerin EYS niteliği taşıdığı yolunda olduğunu belirtmektedir⁶⁴.

Kanaatimizce, NYPS'lerin EYS'lerin devir şartlarına tabi tutulmuş olması ve özellikle "ciro"nun EYS'lere özgü olması karşısında, EYS niteliğinde olduğunu kabul sonucuna varılabilir.

Doktrinde tartışılan diğer bir konu da, NYPS'lerin devrinde TTK'nun açıkça ciro ile devri öngörmüş olması karşısında, bu tür senetlerin temlik yolu ile devredilip edilemeyeceğidir. Doktrinde, esas sözleşmede aksine bir hüküm bulunmamak kaydı ile NYPS'lerin alacağın temlik hükümlerine göre de devredilebileceği genellikle kabul edilmektedir⁶⁵. Temlik beyanı senet üzerine yazılabileceği gibi ayrı bir belgeye de yazılabilir⁶⁶. Yargıtay'ın konuya ilişkin hem HGK⁶⁷, hem de özel daire⁶⁸ kararlarında NYPS'lerin temlik yolu ile devredilebileceği; temlikin, sadece NYPS'nin arkasına yapılmasının değil, ayrı bir senetle gerçekleştirilmesinin de mümkün olduğu belirtilmektedir.

NYPS'lerin çıkarılabilmesi için bedellerinin tam olarak ödenmiş olması gerekmez, geçerlilikleri için tek şart AŞ'nin tescil edilmiş olmasıdır⁶⁹.

Aynı karşılığı olan pay senetlerinin şirketin tescilinden itibaren iki yıl içinde başkalarına devri hükümsüzdür (TTK m. 404). Yargıtay'a göre de, TTK m. 404

⁶³ TD, T. 03.02.1969, E. 1968/2924, K. 1969/537 (DOĞANAY, s. 1095, dn. 861); HGK, T. 22.11.1978, E. 1977/11-922, K. 1978/978 (YKD, C. 5, S. 3, s. 320); 11. HD, T. 04.12.1981, E. 4965, K. 5248 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1313); 11. HD, T. 15.10.1984, E. 4638, K. 4770; 11. HD, T. 19.11.1990, E. 6584, K. 7362 (ERİŞ, AŞH, s. 667-669).

⁶⁴ ERİŞ, AŞH, s.665. Yargıtay kararlarında hep tam cirodan bahsedilmekte olup beyaz ciroya değinilmemiştir.

⁶⁵ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 181 ve AŞPPS, s. 282; DOMANIÇ, Anonim Şirketler, İstanbul 1978, s. 901-902; BİRKAÇ H., Ticaret Şirketleri ve Tatbikat, İstanbul 1970, s. 133; PAŞAMEHMETOĞLU, s. 39; ERDEM İ., Şirket Pay Devri ve Sözleşme Değişikliğinde Harç ve Damga Vergisi, Hukuk Dergisi, S. 65, 1990, s. 42. Aksi görüş; ÜLGEN H., Nama Yazılı Hisse Senetleri Ciro Yerine Temlik İle Devredilebilir mi?, İktisat ve Maliye, C. 27, 1980-1981, s. 18; BAŞTUĞ İ., Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri, İzmir 1974, s. 332.

⁶⁶ ARSLANLI, AŞPPS, s. 282.

⁶⁷ HGK, T. 22.11.1978, E. 1977/11-922, K. 1978/978 (YKD, C. 5, S. 3, s. 320).

⁶⁸ 11. HD, T. 04.12.1981, E. 4965, K. 5248 (ERİŞ, TTK, C.1, s. 1313)

⁶⁹ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 608.

emredici bir hüküm olup, böyle bir devir işlemi mutlak butlanla sakattır ve işlemin tarafları arasında dahi hüküm ifade etmez⁷⁰. Bu hüküm gereğince çıkarılan pay senetleri NYPS olmalıdır. Çünkü, ayın karşılığı olarak çıkarılan pay senetlerinin tedavülünde kontrolü sağlamak, ancak bu paylara ilişkin NYPS çıkarılması ile mümkündür.

NPYS'lerde devrin AŞ'ye karşı hüküm ifade edebilmesi için devir hususunun pay defterine kaydı ve eski kaydın alıcı adına düzeltilmesi gereklidir. AŞ'ye karşı ancak pay defterinde kayıtlı bulunan kimse pay sahibi sıfatını haizdir (TTK m. 417/4). Pay defterine kayıt yapıncaya kadar devreden, pay sahipliği sıfatını korumakla beraber devir, taraflar arasında ve üçüncü kişilere karşı NYPS'nin teslimi ile hüküm ifade eder⁷¹. Devrin pay defterine kaydı için TTK m. 416'daki şartlara uygun devir hususunun AŞ'ye bildirilmesi gerekir. Pay defterini tutmak, YK'nın görevi olup devredilemez (TTK m. 417/3, 325, 336).

Doktrinde, pay defterine kaydın hukuki niteliği tartışmalıdır.

Bizim de taraftarı olduğumuz doktrindeki baskın görüş⁷², pay defterine kaydın açıklayıcı nitelikte olduğu yönündedir. Yargıtay da bu görüştedir⁷³.

TEKİNALP'e göre⁷⁴, devrin AŞ'ye karşı ancak pay defterine kayıtlı geçerli olabileceği hükmü, pay sahipliğinin tek ispat aracının pay defteri olduğu şeklinde anlaşılabilir. Pay defteri, pay sahipliği için sadece bir karine oluşturur. Yargıtay⁷⁵ da, pay defteri ile hazirun cetveli arasında farklılık olması durumunda hazirun cetveline üstünlük tanımakta, son hazirun defterindeki pay senedi sayısında değişiklik olduğu iddiasında olan tarafın, değişikliğin nedenini ispatlayamaması halinde hazirun cetveline itibar etmektedir.

⁷⁰ 11 HD, T. 24.06.1986, E. 1986/2374, K. 1986/3800 (MOROĞLU, TTK, s. 354).

⁷¹ ARSLANLI, AŞPPS, s. 284.

⁷² TEKİNALP, Pay Defterine Yazımın Hukuki Niteliği Sorunu, İktisat ve Maliye, C. 25, S. 10, 1979, s. 474; PULAŞLI, Bağlı NYPS, s. 82 vd.; ERİŞ, AŞH, s. 674; ANSAY T., Yargıtay Uygulamasında Anonim Şirketler Hukuku (1975-1980), Ankara 1981, s. 59-60; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 614;

⁷³ 11. HD, T. 23.11.1978, E. 4631, K. 5252 (MOROĞLU, TTK, s. 372).

⁷⁴ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 614. Aynı fikirde, PULAŞLI, ŞH, s. 712.

⁷⁵ 11. HD, T. 08.11.1982, E. 2970, K. 4443 ve T. 22.01.1986, E. 636, K. 81 (TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s. 614. Bu kararlar yayınlanmamıştır.).

Diğer bir görüşe göre⁷⁶ ise, pay defterine kayıt kurucu niteliktedir. TTK m. 416/2 ve 417/4 hükümlerinin lafzına bakıldığında görüleceği üzere, NYPS'lerin devri ile pay sahipliğinin kazanılması ancak pay defterine kayıtlı mümkün olmakta ve devirle payın mülkiyeti bu durumda devralana geçmektedir.

TTK m. 418/1-3'e göre: " Şirket, devir keyfiyetini esas mukavelede derpiş olunan sebeplerden dolayı pay defterine kayıttan imtina edebilir.

Sebepl gösterilmeksizin dahi kayıttan imtina olunabileceği şartının esas mukaveleye konması caizdir.

Hisse senedi karşılığının tamamen ödenmemiş olması halinde şirket teminat talep ve teminat gösterilmediği takdirde kayıttan imtina edebilir."

AŞ'nin, devir keyfiyetini pay defterine kayıttan haksız olarak veya hakkın kötüye kullanılması suretiyle imtina etmesi durumunda AŞ'ye karşı, kaydın yapılması talebini havi bir eda davası açılabilir. Mahkeme davacıyı haklı bulursa kaydın yapılmasına karar verir ve bu karar YK kararı yerine geçer. Eğer AŞ tarafından pay defterine haksız bir kayıt yapılmışsa yani kanuna veya esas sözleşmeye aykırı olarak payı devralan müktesip pay defterine kaydedilmişse haksız kaydın terkinine yönelik eda (çok nadir şartlarda tespit davası da olabilir) davası açılabilir⁷⁷.

TTK m. 418/1-2 hükümlerinden de anlaşılacağı üzere AŞ'lerde, esas sözleşmede yer alan ve NYPS'lerin pay sahipliğinin devrini kısıtlayan veya tamamen engelleyen hükümler getirilmesi mümkündür. Bu hükümlere "bağlam", bu tür senetlere de "Bağlı NYPS" denir. Bağlam, çıplak paylar için de konulabilir ancak, HYPS'ler için bağlam hükümleri konulması geçersizdir. Bağlam sadece AŞ açısından netice doğurur, senedin kıymetli evrak hukuku açısından niteliğini etkilemez⁷⁸.

⁷⁶ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 182; İMREGÜN, AO, s. 366; DOĞANAY, C.1, s. 1103.

⁷⁷ 11. HD, T. 26.11.1985, E. 5289, K. 6428 ve T. 29.03.1994, E. 33, K. 2423 (ERİŞ, AŞH, s. 675-676); TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 615.

⁷⁸ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 617.

Bağlı NYPS'ler de tıpkı NYPS'ler gibi devredilirler. Yalnız, esas sözleşmedeki bağlam hükümlerine uyulmamışsa, devralan pay defterine kaydolunamaz ve AŞ'ye karşı pay sahipliği sıfatını kazanamaz⁷⁹.

Bağlı NYPS'lerin kanundaki şekle uygun olarak devrine rağmen AŞ'nin devralanı pay defterine kaydetmemesi durumunda devralan, TTK m. 417/4 hükmü gereğince, pay sahipliği sıfatını kazanamayacaktır. Bu halde devredenin ve devralanın hukuki durumlarının ne olacağı hususu doktrinde tartışmalıdır. Konuya ilişkin olarak iki teori ortaya çıkmaktadır.

İsviçre doktrininde hakim olan ve Türk doktrininde de ağırlıkta olan teoriye göre⁸⁰, bağlam, Bağlı NYPS'lerin tedavülüne engel olmaz. Devralan kişi pay defterine kaydolunmasa bile, ciro edilen senedin teslimi ile NYPS'nin mülkiyeti devralana geçer. Bağlam hükümleri ile üçüncü kişilerin AŞ'nin yönetim işlerine karışması engellenmeye çalışılmaktadır ve bu nedenle AŞ'nin reddi, bu hakların devralana geçmesini önler. Bununla birlikte, malvarlığı haklarından doğan alacak hakları, AŞ'nin reddine rağmen devralana geçer. Öyle ise, malik olup da pay sahibi olamayan kişi yönetim haklarını, koruyucu hakları, aydınlatıcı hakları, inceleme ve denetleme haklarını kazanamaz; ancak, iktisap etmiş bulunduğu mülkiyet ona malvarlığı haklarından doğan alacakları sağlar. Tabii ki, bu neticeler, taraflar arasındaki sözleşmede AŞ'nin reddinin sözleşmenin hükümsüzlüğünü intaç edeceğinin kararlaştırılmamış olması halinde mümkündür. Görüldüğü üzere bu teoriye göre malvarlığı hakları devralana geçerken, yönetim hakları ve koruyucu haklar AŞ'ye karşı pay sahibi olan devredende kalmakta ve böylelikle hakların ayrılmasına yol açılmaktadır. Bu sebeple bu teoriye "ayrılma teorisi" denilmektedir⁸¹.

⁷⁹ PULAŞLI, ŞH, s. 760; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 618.

⁸⁰ SCHUCANY E. (Çev. Turgut AKINTÜRK), Temliki Şirketin İznine Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri Üzerindeki Mülkiyetin Devri, Batider, C. 1, S. 3, 1961-1962, s. 357-358; ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 184-185; İMREGÜN, AO, s. 368; YASAMAN, Menkul Kıymetler Borsası Hukuku, İstanbul 1992, s. 41-44; DOĞANAY, C. 1, s. 1103; TEKİL, AŞH, s. 316 vd.; DAĞ Ü., Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devrinde Pay Defterine Kayıtlı Bulunmayan Yeni Malikin Hukuki Durumu, İktisat ve Maliye, C. 34, S. 5, 1987, s. 179 vd.; PULAŞLI, ŞH, s. 761 vd.; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 621.

⁸¹ "Dissociation" kelimesi TEKİNALP tarafından "Bölünme" olarak çevrilmiştir (TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s. 619). Oysa ki, bu kavramın karşılığı "Ayrılma"dır. Bu husus, TEKİL tarafından da dile getirilmiş olup, yazara göre, kıymetli evrakın içindeki haklar gibi mülkiyet hakkı da - pay defterine kaydı reddetsin ya da etmesin - bölünemez. Ama, TTK m. 418 ile doğrulanabilen

Alman doktrininde⁸² cari olan diğerk görüŖe göre ise, Bağlı NYPS'lerde, devralanın pay defterine kaydının AŖ tarafından reddi durumunda, mülkiyetin taraflar arasında da geçmeyeceği kabul edilmektedir. Bu teoride, AŖ'nin muvafakatine kadar devir askıda hükümsüzdür. AŖ, kaydı yaparsa devir alan hem malik olmalı hem de pay sahipliğini kazanmalıdır. Görüldüğü üzere bu teori, diğerkinin tam aksine hakların bir birlik arz ettiği temeline oturmaktadır ve bu sebeple "Birlik teorisi" olarak adlandırılır.

Kanaatimizce, hukuki işlem emniyetinin tesisi için, payın bölünmezliği ilkesini de gözardı etmeksizin, ayrılma teorisinin kabulü uygundur.

TTK m. 418/4 c.1'de, AŖ'nin payın devrini pay defterine kayıttan imtina edebilmesinin istisnaları belirtilmiŖtir. Buna göre; pay senetleri (bağlam bulunsa bile), miras, karı-koca mallarının idaresine ait hükümler veya cebri icra yoluyla iktisap edilmiŖse teminat istenemeyeceği gibi kayıttan imtina da olunamaz.

TEKİNALP'e göre, bu hükümdeki miras kavramının içeriği geniş yorumlanarak tüm ölüme bağlı kazanımları kapsadığı kabul edilir; ancak, kanunun açıkça "miras" ifadesini kullanarak gerçek kiŖilerdeki ölüm olgusunu nazara alması karŖısında istisnai bir hükümün kıyas yoluyla genişletilmesi uygun olmayacağından, tüzel kiŖilerin tüzel kiŖiliđinin sona ermesi ve tasfiyesi ile birleŖmeleri hallerini kapsamaması gerekir⁸³.

TTK m. 418/4 c. 2'de ise, yukarıda zikredilen istisnalara da istisnalar getirilmiŖtir. Buna göre; YK üyeleri veya pay sahipleri yukarıda zikredilen bu pay senetlerini borsa rayici, borsa rayici bulunmuyorsa kayıt için müracaat tarihindeki gerçek değeri üzerinden almaya talip oldukları takdirde pay defterine kayıttan imtina edilebilir.

pay defterine kaydı red halinde AŖ nezdindeki hakları kullananlar ayrı kiŖiler olabilir. Sonuç olarak, mülkiyet - pay sahipliği değil, pay sahipliği – üyelik Ŗeklindeki bir ayrımın daha uygun düŖeceđi kanaatindedir (TEKİL, AŖH, s. 281, dn. 7).

⁸² PULAŖLI, ŖH, s. 762, dn. 143'teki yazarlar.

⁸³ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 628.

İMREGÜN⁸⁴, TTK m. 418/4 c. 2'nin uygulanması suretiyle kayıttan imtina edilmesi halinin de doktrinde pay sahipliği sıfatının kaybedilmesi hali olarak nitelendirildiğini belirtmektedir. Oysa ki, yukarıda da izah edildiği üzere, pay sahipliği sıfatının kazanılması pay defterine kayıt ile tekemmül eder. Yani, müktesibin pay defterine kaydı yapılmadığı müddetçe AŞ açısından eski pay sahibi pay sahipliği sıfatını muhafaza eder. TTK m. 418/4 c. 2 hükmü gereğince AŞ'nin kayıttan imtina etmesi halinde yeni müktesipler pay sahipliği sıfatını kazanamamış olduklarından çıkarılmaları ve pay sahipliği sıfatını kaybetmeleri de söz konusu olamaz.

C. Pay Sahibinin Kişiliğinin Sona Ermesi

Pay sahibinin ölümü (MK m. 28) veya gaipliğine karar verilmesi (MK m. 32 vd.) halinde hukuken kişiliği ve buna bağlı olarak hak ve fiil ehliyetleri sona ereceğinden pay sahipliği sıfatı da sona erer.

Ölüm veya gaiplik kararı üzerine miras bırakan açısından pay sahipliği sıfatı sona ererken, mirasçılar açısından ise kazanılmaktadır⁸⁵.

D. Payın Cebri İcra Yoluyla Satılması

Evvelce de belirtildiği üzere pay haczedilebilir, rehnedilebilir ve hapis hakkına konu olabilir.

⁸⁴ İMREGÜN, AO, s. 354.

⁸⁵ ÇEVİK, AŞ, s. 848.

Pay sahibine bu sıfatı kazandıran paylar haciz veya rehne ya da hapis hakkına konu olmuş, bu sebeplerden biri ile cebri icra takibine geçilmiş ve takip neticesi payların satışına karar verilmiş olabileceği gibi; miras yoluyla mirasçılara intikal eden payların, mirasın taksimi amacıyla da satışına karar verilmiş olabilir.

Yukarıda belirtilen durumlarda, pay sahipliği sıfatının üzerinde doğduğu payların cebri icra yoluyla satılması ile eski pay sahibinin pay sahipliği sıfatı da rızası dışında sona erer.

E. Bank. m. 14 Uyarınca Sona Erme

1. Genel Açıklama

“ Madde 14 - Denetlemeler Sonucunda Alınacak Tedbirler

1. Denetlemeler sonucunda bu Kanuna ve bu Kanuna dayanılarak alınan kararlara ve yapılan düzenlemelere, bankacılık ilke ve teamüllerine aykırı ve bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikte işlemlerin tespit olunması halinde Kurum, sorumluları hakkında yapılacak cezai işlem saklı olmak üzere, vereceği süreler içinde söz konusu işlemlerin düzeltilmesi ve tekrarına meydan verilmemesi için gerekli tedbirlerin alınması hususunda ilgili bankayı uyarır. Banka, verilen süreler içinde Kurumca istenen tedbirleri almak ve aldığı tedbirleri Kuruma bildirmek zorundadır. İstenen tedbirlerin alınmaması veya bankanın emin bir şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek nitelikteki işlemlerin tekrarı halinde Kurul, işlemlerin mahiyet ve önemine göre;

a) Yönetim kurulu üyelerinin tamamını veya bir kısmını görevden alarak veya üye sayısını artırarak bu kurula üye atamak,

b) Bankanın faaliyetlerini, faaliyet türleri itibariyle tüm teşkilatını veya gerekli görülecek şubelerini veya muhabirlerle ilişkilerini kapsayacak şekilde kısıtlamak,

c) Bankanın mevduat sigortası primlerini yükseltmek veya kabul ettiği mevduatı yüzde yüz oranına kadar karşılığa tabi tutmak,

da dahil olmak üzere, bankanın emin bir şekilde çalışmasına ve mevduat sahiplerinin korunmasına yönelik her türlü tedbiri almaya ve uygulamaya yetkilidir. Bu maddeye göre Bankalara atanacak yönetim kurulu üyelerinin ücretleri Kurulca tespit olunur ve Fon'dan karşılanır.

2. (19.12.1999 gün ve 4491 sayılı Kanunun 7. maddesi ile değiştirilmiştir.)⁸⁶

a) Kurum, bir bankanın varlıklarının vade itibariyle taahhütlerini karşılayamadığını veya bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu veya likiditeye ilişkin düzenlemelere uymadığını tespit ettiği takdirde; bankadan, onaylayacağı bir plan dahilinde bu durumun düzeltilmesini isteyebileceği gibi uygun bir süre vererek;

aa) Uzun vadeli veya duran değerlere yatırım yapılmaması,

ab) İştirakler ve gayrimenkuller gibi duran değerlerin elden çıkarılması,

da dahil olmak üzere, likiditenin güçlendirilmesi amacıyla, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını isteyebilir.

⁸⁶ 4491 sayılı Kanunla mülga olmadan önceki mer'îi metin: Bir bankanın varlıklarının vade itibariyle taahhütlerini karşılayamadığını veya bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu tespiti halinde Kurum, likiditenin güçlendirilmesi amacıyla, uygun bir süre vererek bankadan;

a) Uzun vadeli veya duran değerlere yatırım yapılmaması,

b) İştirakler ve gayrimenkuller gibi duran değerlerin elden çıkarılması,

c) Sermayenin artırılması veya sermaye benzeri uzun vadeli kaynak sağlanması,

da dahil olmak üzere, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını isteyebilir. Kurul likiditenin güçlendirilmesi amacıyla iştirak veya gayrimenkullerin satın alınması veya karşılığında avans verilmesi ya da mevduat yapılması veya alacakların devralınması suretiyle Fondan bankaya likidite sağlanmasını, likidite dengesinin tesisi için vadeleri uzatılmak kaydıyla bankanın borçlarının Fon tarafından garanti edilmesini temine yetkilidir.

b) Kurum, bir bankanın özkaynaklarının sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelere göre yetersiz kaldığını ya da bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu tespit ettiği takdirde; bankadan, onaylayacağı bir plan dahilinde, sermaye artırımı veya sermaye benzeri kaynak temin edilmesi suretiyle bu durumun düzeltilmesini isteyebileceği gibi,

ba) Kar dağıtılmaması, yönetim kurulu üyeleri ile genel müdür ve yardımcılara huzur hakkı, ikramiye, prim, ayni ve nakdi sosyal yardım ya da her ne ad altında olursa olsun verilen ek ödemelerin durdurulması,

bb) Zarar doğurduğu tespit edilen faaliyetlerinin sınırlandırılması veya durdurulması,

bc) Verimi düşük veya verimsiz varlıklarının elden çıkarılması,

da dahil olmak üzere, özkaynakların güçlendirilmesi amacıyla, uygun göreceği her türlü tedbirin alınmasını isteyebilir.

3. (19.12.1999 gün ve 4491 sayılı Kanununun 7. maddesi ile değiştirilmiştir.)⁸⁷ .

Kurum, bir bankanın;

⁸⁷ 4491 sayılı Kanunla mülga olmadan önceki mer'i metin: Bir bankanın gelir-gider dengesinin bozulduğunun ve bu durumun süreklilik kazandığının tespiti halinde Kurum, uygun bir süre vererek bankadan durumun düzeltilmesi için sermayenin artırılması da dahil olmak üzere gider azaltıcı ve gelir artırıcı tedbirlerin alınmasını ister. Bankaca alınan bu tedbirlerin mahiyet ve kapsamına göre Kurul, mali bünyenin güçlendirilmesi için Merkez Bankasının görüşü alınarak bankanın kanuni karşılık yükümlülüklerini gerektiğinde cezai faizlerini de kaldırmak suretiyle ertelemeye veya düşürmeye yetkilidir. Verilen süre içinde gerekli tedbirlerin alınmaması veya zararların özkaynakları aşarak yabancı kaynaklara sirayet ettiğinin veya bu durumun gerçekleşmek üzere olduğunu tespiti halinde, banka sermayesi Kurul tarafından re'sen artırılarak, verilecek süre içinde hissedarlar artırılan sermayeyi taahhüde davet edilir. Sermayenin artırılmasına Kurul tarafından re'sen karar verilmesi halinde 29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanmaz. Re'sen artırılan sermayenin verilen süre içinde hissedarlar veya bunların rüçhan haklarını devrettikleri Kurulca uygun görülecek kişiler tarafından taahhüt edilmemesi halinde, Kurul;

a) Artırılan sermayenin Fon tarafından taahhüt edilerek ödenmesi,

b) İsteklisi bulunduğu takdirde, bankanın gerektiğinde Fondan da mali destek sağlamak suretiyle bir başka bankayla birleştirilmesi veya bu bankaya devredilmesi,

Dahil olmak üzere, mali bünyenin güçlendirilmesi ve bankanın yeniden yapılandırılması ile ilgili her türlü önlemi almaya ve uygulanmasını istemeye yetkilidir. Kurul, mali bünyenin güçlendirilmesi amacıyla zorunlu hallerde iştirak ve gayrimenkullerin sermaye olarak konulmasına izin verebilir.

a) Bu maddenin (2) numaralı fıkrası kapsamında alınması istenen tedbirleri kısmen ya da tamamen almadığını, bu tedbirlerin kısmen veya tamamen alınmış olmasına rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan bulunmadığını ya da mali bünyesinin bu tedbirler alınsa dahi güçlendirilemeyecek derecede zayıflamış olduğunu,

b) Yükümlülüklerini vadesinde yerine getiremediğini,

c) Bu madde hükümlerinin uygulanmasında Kurulca belirlenecek değerlendirme esasları çerçevesinde yükümlülüklerinin toplam değerinin varlıklarının toplam değerini aştığını,

d) Faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arzettiğini,

tespit ettiği takdirde, Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararla temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye veya bankacılık işlemleri yapma ve/veya mevduat kabul etme iznini kaldırmaya yetkilidir.

4. (19.12.1999 gün ve 4491 sayılı Kanunun 7. maddesi ile değiştirilmiştir.)⁸⁸ .
Kurum, bir bankanın yönetim ve denetimini doğrudan ya da dolaylı olarak, tek başına

⁸⁸ 4491 sayılı Kanunla mülga olmadan önceki mer'î metin:a) Bir bankanın yönetim ve denetimini doğrudan ya da dolaylı olarak tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakların, banka kaynaklarını bankanın emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde kendi lehlerine kullandıkları veya bankayı bu suretle zarara uğrattıkları tespit edildiği takdirde, Kurul bunların temettü hariç ortaklık haklarını ve bankanın yönetimini Fona devretmeye yetkilidir. Bu şekilde kullanılan kaynaklar veya uğranılan zarar, Kurum tarafından verilen süre içinde iade veya tazmin edilmediği veya Kurumca uygun görülecek biçimde teminatlandırılmadığı ve bu şekilde kullanılan kaynaklar ve uğranılan zarar özkaynakları aştığı takdirde, bunlara ait hisseler başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Fona intikal eder. Bankanın yönetiminin Fona devredilmesi halinde, Kurumun yazılı bildirim üzerine bankanın yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklar ile tüzelkişi ortakların sermayesinin yüzde onundan fazlasına sahip gerçek kişi hissedarları en geç yedi gün içinde kendilerine, eşlerine ve velayet altındaki çocuklarına ait taşınmaz mal ve iştiraklerini, haczi caiz olan taşınır mal, hak ve alacaklarını ve menkul kıymetlerini ve her türlü kazanç ve gelirleri ve ayrıca bildirimden önceki iki yıl içinde ivazlı veya ivazsız olarak iktisap ettikleri veya devrettikleri taşınmaz mal, haczi caiz taşınır mal, hak, alacak ve menkul kıymetlerini gösterir birer mal beyannamesini Fona vermek zorundadırlar. Bu mal beyanının hüküm ve sonuçları hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun ilgili hükümleri (Bkz.: İİK m. 74 vd.ve cezai sonuçları hakkında bkz. : İİK m. 337) geçerlidir. Bu hükmün uygulanmasında, Kurumun başvurusu üzerine bankanın yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakların malvarlıkları üzerine mahkemece teminat aranmaksızın ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz kararları ile ilgililerin yurtdışına çıkmasına yasaklama dahil, alacaklıların menfaati için zorunlu olan her türlü muhafaza tedbirinin alınmasına karar verilir. Bu şekilde alınan tedbir ve hacizler, karar tarihinden itibaren altı ay içinde dava veya icra-iflas

veya birlikte elinde bulunduran ortakların, banka kaynaklarını bankanın emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek biçimde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullandıklarını veya bankayı bu suretle zarara uğrattıklarını tespit ettiği takdirde Kurul, en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınan kararlar bunların temettü hariç ortaklık hakları ile bankanın yönetim ve denetimini Fona devretmeye yetkilidir.

5. (19.12.1999 gün ve 4491 sayılı Kanununun 7. maddesi ile değiştirilmiştir.)⁸⁹ a) Fon, (3) numaralı fıkra hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankanın devir tarihi itibarıyla düzenlenecek bilançosunu esas almak suretiyle;

aa) Uygun göreceği aktiflerini, teşkilatını ve aksine talebi olmayan personeli ile devir tarihi itibarıyla mevduat toplamları en yüksek beş bankaca uygulanan faiz oranları ortalamasını geçmemek üzere işlemiş faizleriyle birlikte sigortaya tabi tasarruf mevduatını ve pasifte yer alan karşılık kalemlerini, kurulacak bir bankaya ya da mevcut bankalardan istekli olanlara devretmeye ve/veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılmasını Kuruldan istemeye,

ab) Sigorta kapsamında bulunan mevduat tutarını aşmamak ve hisselerinin tamamına sahip olmak kaydıyla, sermayesine tekabül eden zararlarını devralmaya,

takibine konu olmazsa kendiliğinden ortadan kalkar. Kurumun ilgililer hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Onbirinci Bab hükümlerine göre açacağı iptal davasında aciz vesikası şartı aranmaz.

b) Bu Kanun hükümleri çerçevesinde yönetim ve denetimleri Fona intikal eden bankaların, alacaklarını dava veya takip yoluyla tahsil etme cihetine gitmeleri halinde 492 sayılı Harçlar Kanununun 2 nci maddesi hükümleri uygulanmayacağı gibi, her türlü ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinde teminat şartı aranmaz. Fonun ve Fona intikal eden bankaların alacaklarına ilişkin davalarda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun seri muhakeme usulü hükümleri uygulanır.

c) Kurul, bu madde hükümleri çerçevesinde yönetimi veya hisseleri Fona intikal eden bankalar hakkında bu maddede belirtilenler de dahil olmak üzere, bankanın mali bünyesinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması için gerekli her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

⁸⁹ 4491 sayılı Kanunla mülga olmadan önceki mer'î metin: Bir bankanın;

a) (2) ve (3) numaralı fıkralarda belirtilen tedbirlerin kısmen veya tamamen alınmış olmasına rağmen mali bünyesinin güçlendirilmesine imkan bulunmadığı ya da mali bünyesinin bu tedbirler alınsa dahi güçlendirilemeyecek derecede zayıflamış olduğu,

b) Faaliyetine devamının mevduat sahiplerinin hakları ve mali sistemin güven ve istikrarı bakımından tehlike arz ettiği,

Tespit edildiği takdirde, bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni, Kurulun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla aldığı karara istinaden yapacağı öneri üzerine Bakanlar Kurulu tarafından kaldırılır.

ac) (31.01.2002 gün ve 4743 sayılı Kanunun 5 inci maddesi (B) fıkrası ile eklenmiştir.)Devralınan zararlar sonucunda hisselerinin tamamına sahip olunamaması halinde, zararın ödenmiş sermaye tutarından düşülmesi suretiyle hesaplanacak sermaye esas alınmak üzere bulunacak hisse bedelinin Kurulca belirlenecek süre içinde banka hissedarlarına ödenmesi karşılığında hisselerini devralmaya,

yetkilidir. Devralınan zararlara istinaden yapılacak ödemelerin karşılığını temsil eden hisseler başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Fona intikal eder.

Hakkında bu fıkranın (aa) alt bendi hükümleri uygulanan bankanın devredilen aktiflerinin toplamının devredilen pasiflerinin toplamını karşılamaması halinde aradaki fark Fon tarafından ödenir. Bu halde ve hakkında bu fıkranın (aa) alt bendi hükümleri uygulanan bankanın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırılması durumunda bu Kanunun 16 ncı maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkraları uygulanmaz. Bu Kanunun 16 ve/veya 17 nci maddelerine göre iflas masaları kurulması halinde, Fon ödediği tutar kadar bunlara imtiyazlı alacaklı sıfatıyla iştirak eder.

b) Fon, (4) numaralı fıkra hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankanın;

ba) Anılan fıkroda belirtilen şekilde kullanılan kaynaklarının veya uğradığı zararın, vereceği süre içinde iade veya tazmin edilmesini ve hisselerin Kurulca uygun görülecek gerçek ve tüzel kişilere devredilmesini istemeye,

bb) Yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortakları ile tüzel kişi ortaklarının sermayesinin yüzde onundan fazlasına sahip gerçek kişi hissedarlarından kendilerine, eşlerine ve velayet altındaki çocuklarına ait taşınmaz mal ve iştiraklerini, haczi caiz olan taşınır mal, hak ve alacaklarını ve menkul kıymetlerini ve her türlü kazanç ve gelirleri ve ayrıca bildirimden önceki iki yıl içinde ivazlı veya ivazsız olarak iktisap ettikleri veya devrettikleri taşınmaz mal, haczi caiz taşınır mal, hak, alacak ve menkul kıymetlerini gösterir birer mal beyannamesi vermelerini istemeye,

bc) Yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak, tek başına veya birlikte elinde bulunduran ortaklarının malvarlıkları üzerine teminat aranmaksızın ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz kararları ile ilgililerin yurt dışına çıkmasına yasaklama dahil, alacaklıların menfaati için zorunlu olan her türlü muhafaza tedbirinin alınmasını ilgili mahkemeden istemeye,

yetkilidir.

Bu bent hükümlerine göre istenen mal beyannamesinin en geç yedi gün içinde Fona verilmesi zorunludur. Bu mal beyanının hüküm ve sonuçları hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun ilgili hükümleri geçerlidir. Bu bent hükümleri çerçevesinde alınan tedbir ve haciz kararları, karar tarihinden itibaren altı ay içinde dava veya icra veya iflas takibine konu olmazsa kendiliğinden ortadan kalkar. Fonun ilgililer hakkında 2004 sayılı İcra ve İflas Kanununun Onbirinci Bap hükümlerine göre açacağı iptal davasında aciz vesikası şartı aranmaz.

Bu maddenin (4) numaralı fıkrasında belirtilen şekilde kullanılan kaynaklar veya uğranılan zarar verilen süre içinde iade veya tazmin edilmediği takdirde bu zarar veya kullanılan kaynakların miktarına bakılmaksızın bu ortaklara ait hisseler Fona intikal eder. Bu kaynaklar veya uğranılan zarar, verilen süre içinde iade veya tazmin edilse dahi uğranılan zararın özkaynakları aşığının tespiti halinde ise bankanın hisselerinin tamamı başkaca bir işleme gerek kalmaksızın Fona intikal eder.

c) (12.5.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun'un 8 inci maddesi ile değiştirilen maddenin ilk cümlesi 31.01.2002 gün ve 4743 sayılı Kanunun 5 inci maddesi (B) fıkrası ile değiştirilmiştir.)⁹⁰ Bu Kanun hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları

⁹⁰ Maddenin ilk cümlesinin 4743 sayılı Kanunla değiştirilmeden önceki mer'i metni: Bu Kanun hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimleri veya hisseleri Fona intikal eden bankaların, tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen bankaların iflas idarelerinin ve Fonun, alacaklarını dava veya takip yoluyla tahsil etme cihetine gitmeleri halinde, 492 sayılı Harçlar Kanununun 2 nci, 23 üncü, 29 uncu maddeleri ve 2548 sayılı Cezaevleri ile Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesi hükümleri uygulanmaz. 4672 sayılı Kanunun 8 inci maddesi ile değiştirilmeden önceki mer'i metin: Bu Kanun hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimleri veya hisseleri Fona intikal eden bankaların, alacaklarını dava veya takip yoluyla tahsil etme cihetine gitmeleri halinde 492 sayılı Harçlar Kanununun 2 nci, 23 üncü, 29 uncu maddeleri ve 2548 sayılı Cezaevleri ile Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanunun 1 inci maddesi hükümleri uygulanmayacağı gibi, her türlü ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz

ile yönetim ve denetimleri Fona intikal eden bankaların, tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen bankaların iflas idarelerinin ve hisseleri kısmen veya tamamen Fona intikal eden bankaların Fon tarafından borçlarının ve/veya taahhütlerinin üstlenilmesi ve/veya alacaklarının devralınması halinde Fonun, üstlendiği borçlar ve/veya taahhütler ile devraldığı alacaklarla ilgili devir ve temlik sözleşmeleri, her türlü teminatın tesisi ve kaldırılması, sözleşmelerin bozulması, dava ve icra takipleri ile bu borçlar ve/veya alacaklar ve/veya taahhütlerle ilgili diğer her türlü işlemler ve bu işlemlerle ilgili düzenlenen kağıtlar, eğitime katkı payı hariç olmak üzere her türlü vergi, resim, harç, fonlar ve 2548 sayılı Cezaevleri ile Mahkeme Binaları İnşası Karşılığı Olarak Alınacak Harçlar ve Mahkumlara Ödettirilecek Yiyecek Bedelleri Hakkında Kanununun 1 inci maddesi hükmünden istisnadır. (İki cümle, 31.01.2002 gün ve 4743 sayılı Kanununun 5 inci maddesi (B) fıkrası ile eklenmiştir).Bu işlemlerden kaynaklanan döner sermaye ücreti ödenmez ve diğer kesintiler yapılmaz. Ayrıca, alacağa karşılık menkul veya gayrimenkul bir malın rızaen veya icraen Fon tarafından veya yönetim ve denetimleri veya hisseleri Fona intikal eden bankalar tarafından satın alınması halinde bu işlemlerle ilgili olarak tarafların ödemekle yükümlü olduğu vergi, resim, harç (eğitime katkı payı hariç) ve döner sermaye ücreti gibi malî yükümlülükler aranmaz.Bu bankalar ile tasfiyeleri Fon eliyle yürütülen bankaların iflas idarelerinin ve Fonun, mahkeme ilâmını alması ve tebliğe çıkartması işlemlerinde karşı tarafa yükletilmiş olan harcın ödenmiş olması ve her türlü ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz taleplerinde teminat şartı aranmaz. Bu alacaklara ilişkin davalarda 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun seri muhakeme usulü hükümleri uygulanır.

d) (12.5.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanun'un 8 inci maddesi ile eklenmiştir.) Bankalar ile Fon ve bankaların iflas idareleri tarafından açılacak hukuk davalarına asliye ticaret mahkemesi tarafından bakılır. O yerde, birden fazla asliye ticaret mahkemesi bulunması halinde, bu davalar (1) numaralı asliye ticaret mahkemesinde görülür.

taleplerinde teminat şartı aranmaz. Fonun ve Fona intikal eden bankaların alacaklarına ilişkin davalarda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun seri muhakeme usulü hükümleri uygulanır.

Bankalar ile Fon ve bankaların iflas idareleri tarafından muamele merkezi veya ikâmetgahı İstanbul İli sınırları içinde olan kişiler aleyhine açılacak hukuk davaları ile borçlular hakkında açılacak iflas davalarına İstanbul (1) numaralı Asliye Ticaret Mahkemesi tarafından bakılır. İflas davası açılması halinde, bu mahkeme, hakkında iflası istenen borçlunun muamele merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesine borçlu aleyhine iflas davası açıldığını bildirir.

6. (19.12.1999 gün ve 4491 sayılı Kanununun 7. maddesi ile eklenmiştir.) Fon, (5) numaralı fıkra hükümlerine göre hisseleri kendisine intikal eden bankanın;

a) Gerektiğinde mali ve teknik yardım da sağlamak suretiyle, varlık ve yükümlülüklerini kısmen veya tamamen, mevcut bankalardan istekli olanlara ya da kurulacak bir bankaya devretmeye veya bankayı isteklisi bulunan başka bir bankayla birleştirmeye,

b) (12.5.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanununun 8 inci maddesi ile değiştirilmiştir.)⁹¹ Mali sistemde güven ve istikrarın sürdürülmesini teminen, Kurulca gerekli görülen hallerle sınırlı olmak üzere; mali bünyesinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması için gerektiğinde sermayesini artırmaya, Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle kanuni karşılık yükümlülüklerini cezai faizlerini de kaldırmak

⁹¹ 4672 sayılı Kanun'un 8 inci maddesi ile değiştirilmeden önceki metin : "b) Mali sistemde güven ve istikrarın sürdürülmesini teminen, Kurulca gerekli görülen hallerle sınırlı olmak üzere; mali bünyesinin güçlendirilmesi ve yeniden yapılandırılması için gerektiğinde sermayesini artırmaya, Merkez Bankasının görüşü alınmak suretiyle kanuni karşılık yükümlülüklerini cezai faizlerini de kaldırmak suretiyle ertelemeye veya düşürmeye, iştirak, gayrimenkul ve diğer aktiflerini satın almaya veya bunları teminat olarak alıp karşılığında avans vermeye ya da mevduat yapmaya, alacaklarını, zararlarını devralmaya, bu şekilde sahip olduğu aktifleri ve hisse senetlerini iskonto veya sair suretlerle üçüncü kişilere satmaya, vadeleri uzatılmak kaydıyla borçlarını garanti etmeye, her türlü alacak ve varlıkların nakde tahvilini kendisi sağlayabileceği gibi, yapacağı anlaşmalar çerçevesinde kamusal sermayeli olanlar da dahil olmak üzere diğer bankalar aracılığıyla Fon nam ve hesabına bunları nakde tahvil ettirmeye,

Ve gerekli göreceği her türlü tedbiri almaya ya da banka hakkında (5) numaralı fıkranın (aa) alt bendi hükümlerini uygulamaya yetkilidir. Bu fıkra ve (5) numaralı fıkra hükümlerine göre yapılan devir işlemlerinde alacaklı ve borçluların rızası aranmaz.

Fon bu fıkra ile kendisine verilmiş olan görevleri doğrudan veya Fonun sahip olduğu tüm hak, menfaat ve muafiyetlerden aynı şekilde yararlanan, kuruluşu ve sermaye artırımını 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile 23/2/1995 tarihli ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanununun 29 uncu maddesi hükümünden muaf ve sermayesinin tamamına sahip olduğu kamu tüzel kişiliğini haiz bir şirket aracılığı ile de gerçekleştirebilir."

suretiyle ertelemeye veya düşürmeye, iştirak, gayrimenkul ve diğer aktiflerini satın almaya veya bunları teminat olarak alıp karşılığında avans vermeye ya da mevduat yapmaya, alacaklarını, zararlarını devralmaya, bu şekilde sahip olduğu aktifleri ve hisse senetlerini iskonto veya sair suretlerle üçüncü kişilere satmaya, banka kayıtlarına göre gerçek bir muameleye dayandığı tespit edilen doğmuş veya doğacak borçlarını garanti etmeye, her türlü alacak ve varlıkların nakde tahvilini kendisi sağlayabileceği gibi, (İşbu ibare 31.01.2002 gün ve 4743 sayılı Kanunun 5 inci maddesi (C) fıkrası ile değiştirilmiştir.)⁹² yapacağı anlaşmalar çerçevesinde kamusal sermayeli olanlar da dahil olmak üzere diğer bankalar veya üçüncü kişiler aracılığıyla Fon nam ve hesabına bunları nakde tahvil ettirmeye,

c) (31.01.2002 gün ve 4743 sayılı Kanunun 5 inci maddesi (C) fıkrası ile eklenmiştir.) Hisselerinin üçüncü kişilere devredilmesine imkan bulunmaması halinde, (a) ve (b) bentlerindeki yetkileri yanında, bu fıkradaki sınırlamalarla bağlı olmaksızın, varlık ve yükümlülüklerini devralmaya ve/veya varlık ve yükümlülükleri ile ilgili her türlü işlemi yapmaya,

ve gerekli göreceği her türlü tedbiri almaya ya da banka hakkında (5) numaralı fıkranın (aa) alt bendi hükümlerini uygulamaya yetkilidir. Bu fıkra ve (5) numaralı fıkra hükümlerine göre yapılan devir işlemlerinde alacaklı ve borçluların rızası aranmaz.

Fon, bu fıkra ile kendisine verilmiş olan görevleri doğrudan veya Fonun sahip olduğu tüm hak, menfaat ve muafiyetlerden aynı şekilde yararlanan, kuruluşu ve sermaye artırımını 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile 23/2/1995 tarih ve 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunun 29 uncu maddesi hükmünden muaf ve sermayesinin tamamına sahip olduğu kamu tüzel kişiliğini haiz bir şirket aracılığı ile de gerçekleştirebilir.

⁹² İfadenin 4743 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önceki şekli : yapacağı anlaşmalar çerçevesinde kamusal sermayeli olanlar da dahil olmak üzere diğer bankalar aracılığıyla Fon nam ve hesabına bunları nakde tahvil ettirmeye,

(31.01.2002 gün ve 4743 sayılı Kanunun 5 inci maddesi (C) fıkrası ile eklenmiştir.) Fon, bu fıkra hükümlerine göre hisseleri kendisine intikal eden bankaların, ekonomik değeri olan iştirakleriyle ilgili olarak 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanmaksızın yapılacak sermaye artırımları da dahil olmak üzere, yeniden yapılandırma amacıyla Kurulca belirlenecek esas ve usuller çerçevesinde kaynak sağlamak da dahil gerekli her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

7. (19.12.1999 gün ve 4491 sayılı Kanunun 7. maddesi ile eklenmiştir.) Fon, bu madde hükümlerine göre temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimleri veya hisseleri kendisine intikal eden bankada, bankanın tüm varlıkları ile kayıt ve belgelerinin güvenliğini sağlamak üzere gerekli her türlü tedbiri almaya ve bu amaçla sınırlı olmak üzere kamu kurumlarının yardım ve desteğinden yararlanmaya yetkilidir. Fon, yapacağı anlaşmalar çerçevesinde bu desteği özel kuruluşlardan da sağlayabilir.

Fon tarafından bu maddede yazılı tedbirlerin alınması amacıyla kurulacak bankanın kuruluşunda ve Fonca yapılan devir ve birleşme işlemlerinde bu Kanunun 7 nci maddesi, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile devir ve birleşmeye tabi tutulacak bankaların toplam aktiflerinin sektör içindeki paylarının %20'yi geçmemesi kaydıyla 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunun 7, 10 ve 11 inci maddeleri uygulanmaz, kuruluşa ilişkin karar Resmi Gazetede yayımlanır ve banka, Kurumun talebi üzerine Ticaret Siciline tescil edilir. Bu işlemler her türlü vergi, resim ve harçtan istisna tutulur. Bu madde hükümleri uyarınca kurulan bankaya geçici bir süreyle bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni verilir ve banka verilen izin süresi içinde bu Kanunun 7 ve 8 inci madde hükümleri uygulanmak suretiyle Fon tarafından Kurulca belirlenecek esas ve usuller dahilinde üçüncü kişilere devredilir. Verilen izin süresi içerisinde devir işleminin gerçekleştirilememesi halinde izin süresi Kurul tarafından uzatılabilir. Bankaya geçici bir süreyle verilen bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izni devir halinde sürekli hale getirilir. (5) numaralı fıkra hükümlerine göre Fona intikal eden hisseler bu Kanunun 7 ve 8 inci maddesindeki hükümleri uygulanmak suretiyle Fon tarafından Kurulca belirlenecek esas ve usuller dahilinde üçüncü kişilere devredilir.

(12.5.2001 tarih ve 4672 sayılı Kanunun 8 inci maddesi ile eklenmiştir.) Hisseleri kısmen veya tamamen Fona ait olan bir bankanın hisselerinin üçüncü kişilere devir veya intikali halinde banka tarafından, bankanın eski ortakları, yöneticileri ve denetçileri hakkında açılmış olan dava ve takiplere Fon tarafından kanunî halef sıfatıyla kaldığı yerden devam olunur. Bu dava ve takipler sonucunda hükmolunacak tutarlar Fona ait olur. (31.01.2002 gün ve 4743 sayılı Kanunun 5 inci maddesi (D) fıkrası ile eklenmiştir.) Bu bankaların başka bir bankaya devredilmesi ya da başka bir bankayla birleşmesi, hisselerinin üçüncü kişilere devredilmesi ya da tasfiyelerine karar verilmesi hallerinde, bu işlemlerin tamamlanmasını takip eden iki yıl içinde, bankanın sorumlulukları tespit edilen yönetim kurulu eski üyeleri ile eski denetçileri aleyhine, varsa ibralarının iptali ve işlemleri nedeniyle verdikleri zararın Fon adına tazmini istemiyle, Fon tarafından 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine istinaden dava açılabilir.

Bu madde hükümleri uyarınca, bankaların hisselerinin veya temettü hariç ortaklık hakları ile yönetim ve denetimlerinin Fona devrine veya bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izinlerinin kaldırılmasına ilişkin Kurul kararları Resmi Gazetede yayımlanır.”

BanK. m. 14/5, 14. maddenin kapsamına giren bankaların pay senetlerinin TSMF'ye intikaline cevaz vermektedir. Maddede belirtildiği üzere bir bankanın TSMF'ye devri iki halde meydana gelir. Birincisi, BanK. m. 14/3'te düzenlenmiş bulunan, mali bünyenin düzeltilmesine yönelik olarak uygulanan aşamalı tedbirlerin alınmaması veya alınsa bile maddede sayılan hallerin meydana gelmesinin önlenememesidir. İkincisi ise, BanK. m. 14/4'te düzenlenmiş bulunan, bankanın yönetim ve denetimini elinde bulunduran pay sahiplerinin, banka kaynaklarını kendi lehlerine kullanarak bankayı zarara uğratmaları halidir⁹³.

Bir bankanın temettü hariç pay sahipliği hakları ile yönetim ve denetiminin TSMF'ye devri halinde banka tüzel kişiliğinde bir değişiklik olmamaktadır. Fakat, bu

⁹³ ÖNDER M.F., Türk Hukukunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Bankaları Denetimi ve Hukuki Sonuçları, İstanbul 2002, s. 151.

bankanın yönetim ve denetiminde tek söz sahibi TSMF olmaktadır⁹⁴. Payları TSMF'ye geçmemiş olan ve fakat TSMF tarafından yönetilen bankanın pay sahipleri de bu sıfatlarını sürdürmeye devam etmekte, temettülerini almakta, sadece diğer pay sahipliği haklarını kullanamamaktadırlar⁹⁵.

Kendisine devredilen bankaların paylarını da devralma, Bank. m. 14/5'e göre, TSMF'ye tanınan bir yetkidir ve bu konuda TSMF Yönetim Kurulu'nun karar alması gerekir⁹⁶.

2. TSMF'nin, Bankanın Zararlarını Ödeyerek Tüm Payları Devralması (Bank. m. 14/5, b. a/ab ve ac)

TSMF, Bank. m. 14/3 hükmüne göre temettü hariç pay sahipliği hakları ile yönetim ve denetimi kendisine devredilen bankanın devir tarihi itibarı ile düzenlenecek bilançosuna göre sigorta kapsamında bulunan mevduat tutarını aşmamak ve payların tamamına sahip olmak koşulu ile sermayesine tekabül eden zararları devralmaya yetkilidir.

Yukarıda belirtilen şartlar altında devralınan zararlara istinaden yapılacak ödemelerin karşılığını temsil eden paylar başka bir işleme gerek kalmaksızın TSMF'ye geçer. Banka paylarının tümünün TSMF'ye devri kanun icabı olduğundan, TSMF'nin pay sahibi olabilmesi için, TTK uyarınca pay defterine kayıt zorunluluğu bulunmamaktadır. Bankanın esas sözleşmesinde payları devralacak kişilerin diğer pay sahipleri tarafından uygun görülmesi veya eski pay sahiplerinin, satılacak paylar için öncelikli satın alma hakkı gibi düzenlemeler de bir anlam ifade etmez⁹⁷. Ayrıca, TTK

⁹⁴ BİLGE M. E., Bankalar Kanununun 14. Maddesine Göre Bankalar Hakkında Tedbir Alınmasını Gerektiren Durumlar ve Öngörülen Tedbirler, AÜEHFD, C. 4, S. 1-2, 2000, s. 397; ÖNDER, s. 156.

⁹⁵ REİSOĞLU S., Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 2000, s. 785; BİLGE, s. 399.

⁹⁶ REİSOĞLU S., s. 809.

⁹⁷ BİLGE, s. 400.

m. 277'de öngörülen, AŞ'lerin en az beş pay sahibinden oluşması şartı da bu durumda aranmaz, TSMF tek başına sermayenin tamamına sahip olur⁹⁸.

Zararın devralınmasında, alacaklılar bakımından, muvafakat söz konusu değildir⁹⁹.

Tüm payların mülkiyetinin TSMF'ye geçmesi ile, bankanın pay sahiplerinin elindeki pay senetleri, küçük pay sahiplerinin borsada veya borsa dışında iktisap ettikleri pay senetleri dahil olmak üzere, değerlerini tamamen yitirirler ve kanunen bu senetler geçersiz hale gelirler. Temettü ve diğer pay sahipliği hakları, sermayenin tamamına sahip olan TSMF'ye geçer¹⁰⁰.

Bank. m. 14/5 b. a'nın (ac) alt bendine göre; TSMF, bankanın zararlarını ödeyerek devralmasına rağmen payların tamamına sahip olamıyorsa, yani devralınan zararlar sermayeden az ise, devralınan zararlar sermayeden düşülür, kalan sermaye miktarı banka paylarına bölüştürülür ve BDDK tarafından belirlenecek süre içinde banka pay sahiplerine ödeme yapılarak paylar devralınır. Bu durumda da, kısmi pay devri söz konusu olmayacak, payların tamamının TSMF'ye geçmesi, devraldığı zarar karşılığını bankaya ve pay bedellerini pay sahiplerine ödemesinden sonra gerçekleşecektir¹⁰¹.

⁹⁸ REİSOĞLU, s. 790.

⁹⁹ ÖNDER, s. 164.

¹⁰⁰ REİSOĞLU, s. 791.

¹⁰¹ REİSOĞLU, s. 792.

3. TSMF'nin, Bankanın Hakim Pay Sahiplerince Kullanılan Kaynaklarının ve/veya Uğradığı Zararların İade veya Tazminini Talep Yetkisi ve Banka Paylarının TSMF'ye İntikali (Bank. m. 14/5 b. b)

TSMF, Bank. m. 14/4'e göre bir bankanın yönetim ve denetimini doğrudan veya dolaylı olarak tek başına veya birlikte elinde bulunduran pay sahiplerinin (hakim pay sahipleri), banka kaynaklarını bankanın emin şekilde çalışmasını tehlikeye düşürecek şekilde doğrudan veya dolaylı olarak kendi lehlerine kullanmaları halinde, bu sebeple henüz hiçbir zarar meydana gelmese bile bu kaynakların iadesini talep yetkisine sahiptir.

TSMF tarafından verilen süre içinde, hakim pay sahiplerince kullanılan kaynakların iade edilmemesi veya bu şekilde bankaya verilen zararların tazmin edilmemesi halinde, bu zarar veya kullanılan kaynakların miktarına bakılmaksızın, bu pay sahiplerine ait paylar TSMF'ye intikal eder. Bu kaynaklar veya uğranılan zarar verilen süre içinde iade veya tazmin edilse bile, uğranılan bakiye zararın özkaynakları aşmışının tespiti halinde, banka paylarının tamamı başka bir işleme gerek kalmaksızın TSMF'ye intikal eder. Bakiye zararın özkaynakları aşması ile kastedilen, kaynakların iadesinden ve/veya bu nedenle uğranılan zararların tazmininden sonra kalan banka zararlarının banka özkaynaklarını aşması halidir¹⁰².

Bu bentte, 3. fıkraya göre devirden farklı olarak, tüm payların değil, sadece bankanın hakim pay sahiplerinin paylarının TSMF'ye devri de kabul edilmektedir. Buna göre, payları devredilmeyen pay sahiplerinin temettü hakları saklı kalır ve fakat temettü hariç pay sahipliği hakları TSMF tarafından kullanılacaktır¹⁰³.

BDDK'nın düzenleyici bir işlemle bir bankanın yönetim ve denetimini TSMF'ye devretmesi, banka hakim pay sahiplerinin işlemleri yüzünden olursa, kullanılan kaynaklar veya uğranılan zarar iade veya tazmin edilmediği takdirde pay

¹⁰² REİSOĞLU, s. 794-795.

¹⁰³ REİSOĞLU, s. 794.

senetlerinin mülkiyeti TSMF'ye geçmekte, yani mülkiyet hakkı el değiştirmektedir. Anayasa m. 35'te, mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlanabileceği öngörülmektedir. Oysa ki, Bank. m. 14/5 b. b/son gereğince payların TSMF'ye intikali, mülkiyet hakkının sınırlanması değil, ortadan kaldırılmasıdır. Bu sebeple, bu düzenlemenin Anayasa'ya uygunluğunu savunmak güçtür¹⁰⁴.

TSMF ayrıca, hakim pay sahiplerinin paylarını BDDK tarafından uygun görülecek gerçek veya tüzel kişilere devretmelerini istemeye de yetkilidir (Bank. m. 14/5 b. b/ba). Ancak kanunda, bu isteğin yerine getirilmemesinin veya payların devredileceği uygun bir kişinin TSMF'ye önerilmemesinin herhangi bir müeyyidesi bulunmamaktadır.

4. Bankanın Bir Başka Bankaya Devredilmesi, Birleştirilmesi veya Paylarının Satışı (Bank. m. 14/5 b. a/aa, 14/6 b.a)

Bank. m. 14/5'e göre, TSMF, payları kendisine intikal eden bankaları başka bir bankaya devredebileceği gibi birleştirebilir de. Bu yetkinin kullanılıp kullanılmaması tamamen TSMF'nin takdirindedir. Bu durumda, malvarlığının devrinin aksine, bir bütün halinde devir veya birleşme yapıldığından, devredilen veya birleşen TSMF bünyesindeki bankanın tüzel kişiliği sona erecektir. Bu devir veya birleşmelerde TTK hükümleri uygulanmayacaktır¹⁰⁵.

TSMF, kendisine devredilen bankayı birleştirmek yerine paylarını satarak da devri gerçekleştirebilir. Bu durumda ise, payı alacakların, kurucularda aranan şartları taşıması gerekir¹⁰⁶.

¹⁰⁴ REİSOĞLU, s. 795-796.

¹⁰⁵ ÖNDER, s. 164.

¹⁰⁶ Banka Kuruluşlarında veya Mevcut Bankaların Hisselerinin Devralınmasında ya da Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Bünyesinde Bulunan Bankaların Hisselerini Satın Almak Üzere Başvuracaklarda Aranacak Koşullara İlişkin Karar için bkz. RG, T. 05.11.2000, S. 24221.

F. Payın İtfası Yoluyla Esas Sermayenin Azaltılması

Sermayenin azaltılması, bilançonun pasif tarafında bulunan sermaye miktarının nominal olarak indirilmesidir. Her azaltma olgusunda birbiri içine girmiş iki işlem vardır. Bunlar :

1. İndirilecek miktarın serbest duruma getirilmesi,
2. Serbest kısmın bir kullanma işlemine tabi tutulmasıdır.¹⁰⁷

Esas sermaye azaltılması bir esas sözleşme değişikliğidir. Ancak, diğer esas sözleşme değişikliklerinden farklı olarak alacaklıları korumak amacıyla, alacaklıları güvence altına alan hükümler de öngörülmüştür.

Esas sermayenin azaltılmasında eşit işlem ilkesine uygun olarak bütün pay sahipleri için eşit şartlarla azaltma yapılabilir. Sermayenin azaltılması halinde pay sahiplerinin iştirak payları da aynı oranda azaltılabilir.

1. Sermaye Azaltılmasının Nedenleri

İşletmede gösterilen faaliyetin sermayenin tamamının kullanımına olanak vermemesi nedeniyle; TTK m.324'ün uygulanmasını gerektirmeyecek zararlar sonucu sermayenin azalması nedeniyle kayıp telafi edilmeden pay sahiplerine kar dağıtılamaması dolayısıyla zararın bünyeden atılması için; sermaye çokluğu kar dağıtım oranını düşürdüğünden, verimli işlerde kullanılmayan ve dağıtılan karın oranının düşmesine sebep olan bu durumu önlemek için; şirketin elden çıkarma imkanı

¹⁰⁷ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 722.

bulamadığı, iktisap etmiş bulunduğu kendi pay senetleri tutarının sermayeden düşülmesini sağlamak üzere sermaye azaltılabilir.¹⁰⁸

Ortada herhangi bir zarar olmaksızın, sermayenin AŞ'nin kendi ihtiyarı ile azaltılması, şirket malvarlığından pay sahiplerine bir iade anlamı taşır.

TTK m.324'de belirtilmiş olan zararlı durum meydana gelmişse esas sermayenin azaltılması yoluna gidilecektir.

2. Esasa Sermaye Azaltılmasının Türleri

Sermayenin kısmen iadesi amacıyla yapılan ve zararı ortadan kaldırıcı mahiyette olmayan sermaye azaltılmalarına "kurucu sermaye azaltılması", bilanço zararını ortadan kaldırarak şirketin sağlığını düzeltmek amacıyla yapılan sermaye azaltılmasına da "basit sermaye azaltılması" denilmektedir¹⁰⁹.

3. Sermaye Azaltılmasının Yöntemleri

a. Payların İtibari Değerlerinin Düşürülmesi :

Bu yöntemde, her payın itibari değeri aynı oranda düşürülür. Esas sermayenin azaltılmasında, kuruluş esas sözleşmesinde hüküm yoksa, uygulanabilecek olan yöntem, payların itibari değerlerinin bir oran dahilinde düşürülmesidir .

Bu yöntem uygulandığında, hem esas sermaye miktarı, hem de payların itibari değerleri değiştiğinden, gerçekte GK'ca esas sözleşme değişikliğine ilişkin olarak

¹⁰⁸ PULAŞLI, s. 913-915; ÇEVİK, Şirketler, s. 368; İMREGÜN, AO, s. 458-459; ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 117 vd.; ANSAY, AŞ, s. 221; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 723; TEKİL, s. 271.

¹⁰⁹ FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, Aktienrecht, § 53 N. 14 vd. (TEKİNALP/POROY/ÇAMOĞLU, s. 723'ten naklen)

alınmış iki karar bulunmaktadır. Sadece payların itibari değerleri düşürülüp, paylar ortadan kaldırılmadığından dolayı bu yöntemde pay sahipliği sıfatı sona ermez.

b. Payların Birleştirilmesi :

Bu yöntemde, birden fazla pay, aynı itibari değerdeki yeni bir payda toplanmaktadır¹¹⁰. Burada azaltılan pay değil, payların itibari değerleridir¹¹¹. Esas sözleşmede hüküm bulunmaması durumunda, pay sahibinin rızası olmaksızın payların birleştirilmesi mümkün değildir (TTK m. 400/2).

TEKİNALP, bu yöntemin uygulanmasına ilişkin kararın alınmasına olumlu oy verenlere uygulanabileceğini belirtmektedir¹¹².

c. Payların Yok Edilmesi (İtfa) :

Bu yöntemde, payların itibari değerleri değişmemekle birlikte bazı paylar tamamen yok edilmektedir. Yok edilen paylara ilişkin pay sahipliği sıfatı da ortadan kalkmaktadır. Esas sözleşmede hüküm bulunmaması durumunda, pay sahibinin rızası olmaksızın payların itfası mümkün değildir (TTK m. 400/2).

TEKİNALP'e göre¹¹³, bazı payların itfa edileceğine ilişkin bir hüküm esas sözleşmede yer alsa bile bu hükmü TTK m. 405/1 ile bağdaştırmak mümkün değildir.

¹¹⁰ ARSLANLI, AŞ, C.1, s. 116.

¹¹¹ TEKİL, AŞH, s. 272.

¹¹² TEKİNALP Ü., Anonim Ortaklıklarda Esas Sermayenin Azaltılması Yöntemleri ve Pay Sahiplerinin Hakları, İktisat ve Maliye, C. 18, S. 11-12, 1971-1972, s. 431-432.

¹¹³ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 725.

4. Azaltma Usulü

Sermaye azaltılmasını, zararı ortadan kaldıracı mahiyette olmayan kurucu sermaye azaltılması ve bilanço zararının ortadan kaldırılması amacıyla yapılan basit sermaye azaltılması türlerine göre farklı başlıklarda inceleyeceğiz.

a. Kurucu Sermaye Azaltılması :

Bilanço zararının kapatılması dışında sermayenin bir kısmının iadesi veya başka bir amaca kullanılması amacıyla yapılan esas sermaye azaltılması, şirket alacaklılarının güvencesini azalttığından, koruyucu önlemleri gerektirir. Bu tür sermaye azaltılmasındaki usul şöyledir:

a-1. Değişiklik Metninin Hazırlanması :

Esas sözleşmenin sermayeye ilişkin hükmü, YK tarafından, sermaye azaltılmasını yansıtabak biçimde yeniden düzenlenerek bir değişiklik metni hazırlanır.

a-2. Bilirkişi İncelemesi :

GK'nın esas sermayenin azaltılmasıyla ilgili olarak karar verilebilmesi için bilirkişi incelemesi yaptırılması zorunludur. Bilirkişiler, YK'nın istemi üzerine, AŞ merkezinin bulunduğu yerdeki Ticaret Mahkemesi tarafından, üç kişi olarak atanırlar. Bilirkişilerce verilecek müşterek raporda, esas sermayenin azaltılmasına rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktiflerin mevcut olduğu tespit edilmiş olmalıdır. Bilirkişiler, bu yönde görüş belirtmezlerse, GK tarafından sermaye azaltılmasına karar verilemez. (TTK m.396/1).

Bilirkişilerin hangi değerlendirme ölçülerini esas alacakları hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre, burada tasfiye değerleri esas alınacaktır¹¹⁴. Diğer bir görüşe göre ise¹¹⁵, burada tasfiye değerleri esas alınmaz. Anonim şirketin yıllık bilançosu hakkındaki değerlendirme ilkeleri (TTK m. 460 vd.) uygulanmalıdır. Ancak, değer artışları mutlaka hesaba katılmalıdır. Bu ise, klasik anlamda satış değerlerinden farklıdır.

Kanaatimizce, yukarıda belirtilen ikinci görüş, kanunumuzun sistemine daha uygundur. TTK m. 397/1 uyarınca alacaklılara, haklarını güvenceye bağlatma olanağı tanınırken şirketin teknik anlamda sermaye kaybı içinde olması bile gerekmemekte, sırf önceden bulunan asgari güvence (esas sermaye) azalmış olduğu için alacaklılara bir hak tanınmaktadır. Bu düzenlemeden de, kanun koyucunun esas sermaye azaltılması dolayısıyla alacaklıların çıkarlarını korurken yıllık bilanço esaslarından hareket ettiği anlaşılmaktadır.

a-3. GK Kararı :

**T.C. YÜKSEK HESRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Bakanlığa başvurulmadan önce, GK, YK tarafından çağrının yapılması şartı ile toplanır. Değişiklik tasarısını görüşür, karara bağlar. Karar için TTK m.396/2'nin yollaması nedeni ile TTK m.388/3 ve 4 hükümleri uygulanacaktır.

Sermaye azaltılmasının olumlu bir sonuca ulaşabilmesi, her şeyden önce, bilirkişilerin verecekleri rapora bağlıdır.

Sermayenin azaltılmasına ait GK toplantısında alınacak kararda bilirkişi raporunun sonuçları açıklanarak azaltmanın ne suretle yapılacağı (TTK m.396/2), zararları kapatmağa matuf olup olmadığı, pay sahiplerine iade yapılıp yapılmayacağı, bu iadenin sermayeden mi yapılacağı, payları ne suretle ve ne miktarda eksilteceği gösterilir¹¹⁶.

¹¹⁴ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 120.

¹¹⁵ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 727.

¹¹⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 728.

Pay sahiplerinin esas sermayenin azaltılmasına karar verebilmeleri için kural olarak borçlar ve iade edilecek sermayeler karşılandıktan sonra, azalan sermaye miktarına eşit değerde aktifler bulunmalıdır.

a-4. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Onayı :

Sermayenin azaltılmasını sağlamak üzere alınan kararın onaylanması için Bakanlığa müracaat edilir.

İşlemleri Bakanlık adına onaylayacak merci, şirketin kuruluşuna izin vermiş olan Bakanlık teşkilat birimidir.

a-5. Alacaklıları Davet :

Bakanlığın onayından sonra YK, bu kararı TTK m. 37'de yazılı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile aynı zamanda ilanların ne suretle yapılacağına dair esas sözleşme hükümleri dairesinde ve esas sözleşmede kayıtlı diğer gazetelerle ayrı ayrı üç defa ilan ettirir. Ayrıca şirketçe malum olan alacaklılara davet mektubu gönderir. Gerek ilanda ve gerekse davet mektuplarında, alacaklıların Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile yapılan son ilan tarihinden itibaren iki ay içinde şirkete müracaat ederek alacaklarını beyan etmeleri, ödeme veya teminat isteyebilecekleri hususları bildirir. (TTK m.397).

Alacaklılar bu durumu değerlendirerek alacaklarının ödenmesi veya teminata bağlanması hususlarında tercihlerini yaparlar.

a-6. Esas Sermayenin Azaltılması Kararının Uygulanması :

Sermayenin azaltılması hususundaki kararın üçüncü defa ilanından itibaren alacaklılara şirkete müracaatları için tanınan iki aylık sürenin dolması beklenir. Sermaye, ancak bu süre dolduktan ve alacaklıların beyanları üzerine kendilerine gerekli

ödeme yapıldıktan veya muacceliyet kesbetmemiş alacaklar için teminat gösterildikten sonra fiilen azaltılabilir (TTK m.398/1).

Esas sermayenin azaltılmasında defter kayıtlarına göre doğacak bir kazanç münhasıran itfalar için kullanılır (TTK m.396).

TTK m. 398 hükmüne göre, sermaye azaltılması kararının uygulanması, tescilden önce olabilecektir. Bu ise, bazı sakıncalı durumlara yol açabilmektedir. İMREGÜN'e göre¹¹⁷: " Karar TTK m. 390 uyarınca tescil edilmeli, sonra uygulamaya geçilmelidir. Uygulama, TTK m. 396,397 ve 398 hükümleri uyarınca yapıldıktan sonra, uygulamanın sona erdiği ve sermayenin fiilen ve hukuken azaldığı TTK m.398. 6 (TTK m. 398/5 olmalı.) ve TSN m. 64 uyarınca ilan edilmeli, sermayenin hukuken azalması, bu ikinci ilandan itibaren hüküm ifade ederek, pay sahiplerine sermayeden herhangi bir iade yapılacaksa, iade ancak bu andan sonra mümkün olmalıdır."

a-7. Tescil ve İlan :

Yukarıda sözü edilen işlemlerin yapılmış olduğunu belirten belgeler şirket merkezinin bulunduğu yer Ticaret Sicil Memurluğu'na verilerek tescil ve ilan işlemi yapılır.

Sicil memuru, ibraz edilen belgelerden, kanun ve esas sözleşme hükümlerine uyulup uyulmadığını inceler.

Sicil memuru, inceleme sonuçlarına göre, uygun görürse tescili yapar veya noksanlıkların tamamlanmasını isteyebilir. Bu belgeler ibraz edilmedikçe tescil işlemi yapılmaz.

Sermayenin azaltılması tescil anından itibaren hüküm ifade eder.

¹¹⁷ İMREGÜN, AO, s. 462.

a-8. Belgelerin Bakanlığa Verilmesi :

Bundan sonra, Ticaret Sicil Memurluğu'na tescil edilmiş bir nüsha değişiklik tasarısı ile ilanı ihtiva eden Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi, Bakanlığa gönderilir (TTK m. 389).

b. Bilançonun Zararının Ortadan Kaldırılması Amacıyla Yapılan Basit Sermaye Azaltılması :

Kanunumuz bilanço açığını kapatmak amacıyla yapılan sermaye azaltılması işleminde daha kolay hükümler getirmiştir.

Mali nitelikte olan bu işlem, "şirketi sağlığa kavuşturma" olarak isimlendirilmektedir.

Sermaye azaltılmasının şartı, zararlar neticesinde bilançoda bir açığın olmasıdır (TTK m. 397).

Bilançonun aktif tarafında yer alan geçici yıllardan aktarılan dahili "zarar" açık veya gizli yedek akçelerle karşılanamıyorsa, bir açık söz konusudur.

TTK m.397/2'ye göre, AŞ'lerde esas sermaye zararlar neticesinde bilançoda husule gelen bir açığı kapatmak amacı ile bu açıklar nisbetinde azaltılacak olursa , alacaklıları davetten ve bunların haklarının ödenmesinden veya temininden vazgeçilebilir.

Şu halde, belirtilen amaçla sermaye azaltılmasında yapılacak işlemlerde sıra şöyle olacaktır :

- Sermayenin azaltılmasına dair değişiklik metninin hazırlanması,
- Bilirkişi incelemesi,

- GK Kararı,
- Bakanlığın onaylaması,
- Kararın uygulanması,
- Tescil ve ilan,
- Belgelerin Bakanlığa verilmesi.

TTK m. 324'te gösterilen sermayenin yarısının veya üçte ikisini karşılıksız kalması, doğrudan doğruya sermayenin yitirildiğini veya aktifinin bir miktarının kaybolduğunu, dolayısı ile bilançonun açık durumuna düştüğünü ifade eder.

Sermayenin yarıya veya üçte iki indirilmesine karar verilmesinin söz konusu olduğu hallerde işlemin, esas sözleşme değişikliği ile sermaye indiriminin tabi olduğu usul dairesinde yapılması gerekir (TTK m. 324).

AŞ'lerde, şirketin müşkülleşmiş olan mali vaziyetinin ıslahı için, pay senetlerinin itibari kıymetinin 500 liradan aşağı indirilebileceği kabul edilmiştir (TTK m. 399/3). Ancak, şirketin sermayesini teşkil eden payların toplamı 5 milyar liradan aşağı olamaz (TTK m. 272).

5. Azaltılan Kısmın Pay Sahiplerine Geri Verilmesi Veya İtfası

Basit azaltma durumunda pay sahiplerine herhangi bir bedel geriye ödenmez. Kurucu sermaye azaltılmasında , sermaye azaltılması sonucunda serbest kalan miktarın başka bir amaca kullanılması söz konusu ise, yine pay sahiplerine herhangi bir bedel ödenmez.

Sermaye, pay sahiplerine belirli bir oranda iade edilecekse, azaltılan sermayenin tutarı yıllık kardan veya yedek akçelerden ödenir. Genel kural, TTK m.

381'in sınırları içinde kalmak şartıyla, ihtiyari yedek akçelerden veya bu amaç için ayrılan yedek akçelerden iadenin yapılmasıdır¹¹⁸.

6. Artırma İle Birlikte Azaltma

Esas sermaye azaltılırken, azalan kısmın yerine geçmek üzere, azaltma ile birlikte artırma yapılabilir. Artırılan kısmın bedelleri tamamen ödendiği takdirde, yapılan bu azaltma işlemi TTK anlamında bir esas sermaye azaltılması olmadığından bu durumda esas sözleşme değişikliğine gidilmesine gerek yoktur ve alacaklıları himaye amacıyla konulmuş bulunan TTK m. 396-397 hükümlerine uyulması gerekmez. Ancak, artırımın azaltılan miktarın altında veya üstünde olması durumunda esas sözleşmenin değiştirilmesi ve TTK m. 396-397 hükümlerine uyulması gerekir¹¹⁹.

G. Pay Sahibinin İskatı

1. Pay Sahibinin Sermaye Taahhüdünü İfa Borcu ve Temerrüdünün Müeyyideleri

AŞ'lerde, pay sahibinin kural olarak tek borcu vardır. Bu borç, sermaye taahhüdünün yerine getirilmesidir. Bu ilke, hem nakdi, hem de aynı sermaye taahhüdü için geçerlidir. Bu ilkenin istisnalarından biri, esas sözleşme veya GK kararıyla itibari değerinden daha yüksek bedelle pay senedi çıkarılması durumunda yani agionun varlığı

¹¹⁸ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 731.

¹¹⁹ PULAŞLI, ŞH, s. 921; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 730.

halinde pay sahiplerinin bu agioyu da ödemek zorunda olmasıdır (bkz. TTK m. 286/2 ve 405/1). Diğer bir istisna, tali yükümdür¹²⁰ (bkz. TTK m. 405/3). Doktrindeki bazı yazarlar bağıllık yükümünü reddederken¹²¹, bazıları da kabul etmektedirler¹²².

AŞ, ne organlarının vereceği bir karar ve ne de pay sahipleri ile yapacağı bir sözleşme ile pay sahiplerini sermaye koyma borcundan ibra edemez. Kaldı ki, TTK m. 405/2'ye göre, pay sahiplerinin AŞ'ye ödemiş oldukları sermaye paylarının da geri istenemeyeceği kabul edilmiştir. Bunun mantıki bir sonucu olarak, payın henüz ödenmemiş kısmının istenmesinden de vazgeçilemeyecektir. Çünkü, bu hüküm AŞ alacaklılarını korumak ve esas sermayenin şirket mamelekinin altına düşmesini önlemek amacıyla matuftur¹²³. Yargıtay da, bir HGK kararında¹²⁴, belirttiğimiz sebeplerle, AŞ'nin, pay sahibinin sermaye taahhüdünü talep etmek zorunda olduğunu ve bunu istemekten vazgeçmek hakkına sahip olmadığını ifade etmiştir.

Yukarıda belirtilen ibra yasağı, sadece pay sahibinin ödeme yükümlülüğünden kurtarılması olarak anlaşılmalı, bu yükümlülüğü değiştiren veya hafifleten haller de kapsama dahil sayılmalıdır¹²⁵. Çünkü, esas sözleşmede ne taahhüt edilmişse onun ifası gerekmektedir¹²⁶.

AŞ'nin sona ermesi ve tasfiye haline girmesi, pay sahibinin taahhüt ettiği pay bedelini ödeme borcunu ortadan kaldırmaz¹²⁷. Pay sahibinin konkordatosu¹²⁸ veya iflasının sermaye borcuna etkisi yoktur¹²⁹. Pay sahiplerinin taahhüt ettikleri sermaye

¹²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. BİRSEL M. T., Anonim Şirketlerde Tali Yüküm, Batider, C. 8, S. 3, s. 41 vd.

¹²¹ ANSAY, AŞH, s. 227; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 581; PULAŞLI, ŞH, s. 671.

¹²² NOMER N. F., Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü, İstanbul 1999, s. 76-78; TEKİL, AŞH, s. 303.

¹²³ GÖLE C., Anonim Ortaklıklarda Nakdi Sermaye Koyma Borcu ve Bu Borcu İfada Temerrüt, Ankara 1976, s. 48, dn. 78 atfı ile BAUMBACH-HUECK.

¹²⁴ HGK, T. 01.03.1967, E. 1966/1511, K. 1967/133 (Batider, C. 4, S. 2, s. 342).

¹²⁵ GÖLE, s. 50.

¹²⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 570.

¹²⁷ TD, T. 17.05.1968, E. 1966/2015, K. 1968/3018 (DOĞANAY, C. 1, s. 1081, dn. 835).

¹²⁸ TD, T. 13.02.1973, E. 1972/2773, K. 1973/483 (Batider, C. 7, S. 1, s. 180 vd.).

¹²⁹ POSTACIOĞLU/TEKİNALP, Pay Sahibinin Konkordatosunu Onun Esas Sermayeye Katılma Taahhüdünden Doğan Borcuna ve İskat Prosedürüne Etkileri, Prof. Dr. Hıfzı Timur'un Anısına Armağan, İstanbul 1979, s. 642 vd.; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 568.

borcundan kurtulmaları ancak sermaye azaltılması yolu ile mümkün olabilir. Bu durumda, azaltma oranında her pay sahibinin borcu ibra edilmiş olur¹³⁰.

Bir görüşe göre bu borç, AŞ'nin tüzel kişiliği devam ettiği müddetçe zamanaşımına uğramaz¹³¹. Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe göre ise, kanunun açıkça tayin ettiği istisnalar veya hukuki nitelikleri gereği zamanaşımına tabi olmayanlar dışındaki bütün alacaklar zamanaşımına uğrar (BK m. 125). Sermaye koyma borcunun, kanunda, bu istisnalar arasında yer almaması da , bu borcun zamanaşımına tabi olduğunu göstermektedir. Kaldı ki, bu husus, TatK. m. 41 ile eklenen BK m. 126/4'de de açıkça ifade edilmiştir¹³². Yargıtay da aynı kanaattedir¹³³.

Sermaye taahhüdünün yerine getirilmesini isteme hakkı münhasıran AŞ'ye aittir¹³⁴ (TTK m. 406 vd) ve bu hakkı AŞ adına YK kullanır (TTK m. 407). Ancak, bu yetki esas sözleşme ile GK'ya da verilebilir¹³⁵. Tasfiye halinde bu yetki tasfiye memurlarına aittir (TTK m. 446/1). İflasta ise, iflas idaresi bu yetkiyi haizdir¹³⁶.

Sermaye taahhüdünün yerine getirilmemesi halinde YK, temerrüde düşen pay sahibinden taahhüdünün ifasını temerrüt faizi (TTK m. 407/1), temerrüt faizi ile karşılanamayan munzam zarar (TTK m. 407/4)¹³⁷ ve esas sözleşmede öngörülmüş olmak kaydıyla cezai şart (TTK m. 407/2) ile birlikte gerek icra takibi gerekse ifa davası yoluyla (TTK m. 140/4) isteyebileceği gibi, mütemerrit pay sahibini yaptığı kısmi ödemelerden mahrum bırakarak yerine başka bir pay sahibi alma ve pay sahibine verilmiş pay senetleri varsa bunları iptal etme yetkisi olarak tanımlanabilecek ıskat prosedürünü de (TTK m. 407/2) uygulayabilir. Ancak, YK, gecikmiş ifa talebi ile ıskat

¹³⁰ GÖLE, s. 50-51.

¹³¹ 11. HD, T. 17.04.1978, E. 1983, K. 2023 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1274-1276); TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 571..

¹³² GÖLE, s. 74-77.

¹³³ TD, T. 26.06.1972, E. 1972/1628, K: 1972/3121 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1273-1274).

¹³⁴ TD, T. 16.06.1967, E. 1965/2641, K. 1967/2586 (DOĞANAY, C. 1, s. 546, dn. 36).

¹³⁵ GÖLE, s. 68; ANSAY, AŞH, s. 216; TD, T. 26.06.1972, E. 1972/1628, K: 1972/3121 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1273-1274); Aksi görüş, TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 572.

¹³⁶ GÖLE, s. 70; TEKİNALP (POROY)ÇAMOĞLU), s. 567.

¹³⁷ İMREGÜN, AO, s. 284; GÖLE, s. 109; ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 194.

prosedürünün her ikisine birden başvuramaz, eğer birinde başarısız olursa diğerine geçebilir¹³⁸.

DOMANIÇ¹³⁹, hakkaniyet ve menfaatler dengesine uymamakla birlikte bizdeki kanuni durumun, AŞ'nin tüzel kişiliğinin kazanılmasından tasfiye haline girmesine kadarki safhada, temerrüde uğrayan nakit sermaye bakiyesinin doğrudan doğruya dava edilemeyeceğini, özel hükümler olan TTK m. 407-408'in uygulanmasının zorunlu olduğunu, hiç değilse öncelikle uygulanmasının gerektiği yönünde olduğunu ifade etmektedir. Ancak Yargıtay HGK'nın DOMANIÇ'in makalesinin yayınlanmasından sonra verdiği bir kararında¹⁴⁰ ve doktrinin çoğunluğu tarafından, YK'nın ıskat prosedürünü uygulamak yerine icra takibi yapabileceği veya ifa davası açabileceği kabul edilmektedir¹⁴¹.

2. İskat

İskat müessesesinin hukuki niteliği tartışmalı olmakla birlikte doktrinde baskın görüş, AŞ hukukuna özgü bir müeyyide olduğudur¹⁴². İskat, sadece AŞ'lerin faaliyet safhasında, bakiye sermaye koyma borcunu yerine getirmeyen pay sahiplerine karşı uygulanacak bir müeyyidedir. Bu nedenle, pay sahibinin tali yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda ıskat prosedürü uygulanamaz¹⁴³; ancak, tazminat veya cezai şart istenebilir. Yargıtay, ıskat prosedürünün sadece sermaye payını ödemede temerrüt halinde uygulanacağı ilkesini kabul etmekle birlikte, aksinin esas sözleşme ile

¹³⁸ GÖLE, s. 119; DOĞANAY, C. 1, s. 1083; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU) s. 574.

¹³⁹ DOMANIÇ H., Anonim Şirket Ortaklarının Sermaye Temerrüdüne Terettüp Eden Müeyyideler, İBD, C. 40, S. 4-6, 1966, s. 126.

¹⁴⁰ HGK, T. 01.03.1967, E. 1966/1511, K. 1967/133 (DOĞANAY, C.1, s. 1080, dn. 834; Batider, C. 4, S. 2, s. 342).

¹⁴¹ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 574; İMREGÜN, AO, s. 284; ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 193; ARAR, s. 212 vd.; ANSAY T., Anonim Şirketler ve Mahkeme Uygulaması, AÜHFD, C. 27, S. 1-2, 1970, s. 132; CERRAHOĞLU F., Anonim Şirketlerde Ortağın Sermaye Borcunda Temerrüdü, İst. Tic., S. 776, 1973, s. 5; GÖLE, s. 103 (Yazara göre, YK bu husustaki seçimini yaparken GK'nın alacağı karara bağlı olması gerekir.).

¹⁴² GÖLE, s. 116-117 ve dn'lerde belirtilen yazarlar; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 574.

¹⁴³ ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 209; PULAŞLI, ŞH, s. 668; İMREGÜN, AO, s.290; ANSAY, AŞH, s. 231.

öngörülebileceği görüşündedir¹⁴⁴. Agionun ödenmemesi durumunda ıskatın uygulanıp uygulanamayacağı tartışmalıdır. Bir görüşe göre, agio da pay sahibinin sermaye koyma borcu kapsamına dahil olduğundan, agionun ödenmemesi durumunda ıskat yoluna gidilebilecektir¹⁴⁵. Bizim de katıldığımız diğer bir görüşe¹⁴⁶ göre ise, agionun esas sermayenin bir parçası olmaması, kanuni yedek akçe kabul edilmesi (TTK m. 466) sebebi ile agionun ödenmemesi durumunda ıskat yoluna gidilemez.

ıskat prosedürünün uygulanabilmesi için payın çıplak ya da senede bağlanmış olmasının önemi yoktur. Yalnız, TTK m. 409/3'e göre, bedelleri tamamen ödenmemiş paylar için HYPs çıkarılamayacağı için, HYPs açısından ıskat prosedürünün uygulanabilmesi mümkün değildir.

ıskat müessesesine ilişkin usul TTK m. 408'de düzenlenmiştir. ıskat, pay sahibi açısından çok ağır bir müeyyide olduğu için ıskata ilişkin hükümler (TTK m. 407-408) emredici niteliktedir¹⁴⁷. Bu sebeple, esas sözleşme ile ıskat müessesesini ortadan kaldıran veya koşullarını değiştirerek yumuşatan hükümler konulamaz¹⁴⁸.

3. ıskat Usulü

Taahhüt ettiği sermaye borcunu yerine getirmeyen bir pay sahibinin ıskat edilebilmesi için öncelikle temerrüde düşürülmesi gerekir. Temerrüdün söz konusu olabilmesi için de, öncelikle bakiye sermaye borcunun ödenmesi konusunda yetkili organın bir karar alması ve bu kararı esas sözleşmede öngörülen usul ve şekilde talep etmesi, uygulamadaki ifade ile, apel işlemini yapması gerekir.

¹⁴⁴ TD, T. 16.01.1968, E. 1966/4479, K. 1968/243 (DOĞANAY, C. 1, s. 1084, dn. 842; OLGAC S., Kazai ve İlmî İctihatlarla Türk Borçlar Kanunu, Ankara 1969, s. 402).

¹⁴⁵ GÖLE, s. 116 ve dn. 159'daki yazarlar.

¹⁴⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 572.

¹⁴⁷ 11. HD, T. 13.11.1980, E. 4561, K. 5141; 11. HD, T. 17.12.1981, E. 5383, K. 5479 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1287-1288); 11. HD, T. 03.06.1982, E. 2121, K. 2676 (DOĞANAY, C. 1, s. 1083, dn. 841); 11. HD, T. 15.12.2000, E. 2000/10580, K. 2000/10123 (YKD, 2001, C. 27, S. 4, s. 532).

¹⁴⁸ GÖLE, s. 114; DOĞANAY, C. 1, s. 1085; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 574'de esas sözleşme ile ıskatın uygulanmayacağına öngörülebileceği, bu anlamda ıskatın emredici olmadığı ifade edilmektedir.

Apel çağrısının yapılması esnasında şu ayrımı göz önünde bulundurmak gerekir. Eğer, esas sözleşmede ifa için pay sahiplerine ihbar yapılması şartı getirilmişse, borç, bu ihbar ile muaccel hale gelir (BK m. 128). Eğer, esas sözleşmede özel bir düzenleme yoksa, TTK m. 406 uygulanır. Bu hüküm, ifa tarihinin esas sözleşme veya GK kararıyla belirlenmediği durumlarda yapılacak çağrıya ilişkin bir yedek hukuk kuralıdır.

O halde, esas sözleşme veya GK kararıyla aksi kararlaştırılmış olmadıkça, YK, gerekli gördüğü anda pay sahiplerinden bakiye sermaye borçlarını ödemelerini talep edebilir. Bu borç, YK'nın talebi üzerine muaccel olur. Eğer, esas sözleşmede bakiye sermaye borcunun ödenmesine ilişkin YK kararının taahhütlü mektupla ve ilan yoluyla pay sahiplerine duyurulması öngörülmüş ise bu duyuru yapılmadıkça AŞ'nin alacağı muacceliyet kazanmaz¹⁴⁹.

Esas sözleşmede apelin nasıl isteneceğine dair bir hüküm yoksa, apel çağrısının TTK m. 406 uyarınca, pay sahiplerinden ilan yoluyla istenmesi gerekir. Ayrıca, aynı ilan ve taahhütlü mektup tebliği suretiyle hem apel için süre verilmesi, hem de bu sürenin TTK m. 408'deki ihtar yerine geçmesi mümkün değildir. Başka bir ifade ile, pay sahibi usulüne uygun olarak temerrüde düşürülmeden TTK m. 408'de öngörülen iskat ihtarını çekilemez¹⁵⁰.

Iskat prosedürünün uygulanmasına ilişkin usul kuralları TTK m. 408'de yer almaktadır. Bu hükme göre, YK'nın, mütemerrit pay sahiplerini iskat edebilmesi için, pay sahibinin taahhüdünü yerine getirmesi için Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde ve esas sözleşmede öngörülen şekilde ilan yoluyla, 1 (bir) aylık süre içerisinde borcunu ödemesi aksi halde o zamana kadar ödemiş olduğu kısımdan mahrum edileceği ve cezai şartın tahsil edileceği ihtarını ihtiva eden ikinci bir çağrı yapılması gerekir (TTK m. 408/1). Yargıtay, Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde ilanı kanuni bir zorunluluk olarak anlamakta ve yerel bir gazetede yapılan ilanı yeterli görmemekte, böyle bir ilana dayalı iskati usulsüz bulmaktadır¹⁵¹. Nama yazılı pay senedi sahiplerine bu çağrı ve ihtar

¹⁴⁹ HGK, T. 23.01.1976, E. 1973/T-1026, K. 1976/113 (İKİD, 1976, S. 190, s. 4893).

¹⁵⁰ 11. HD, T. 15.12.2000, E. 2000/10580, K. 2000/10123 (YKD, 2001, C. 27, S. 4, s. 532).

¹⁵¹ 11. HD, T. 10.05.1991, E. 1307, K. 3033 (Eriş, C. 2, s. 1280).

taahhütlü mektupla yapılır (TTK m. 408/2). Yargıtay'a göre, 1 (bir) aylık sürenin verilmemesi veya ihtarın yapılmaması durumunda verilen ıskat kararı yoklukla maldür¹⁵².

Mütemerrit pay sahipleri, kendilerine tanınan bu süre içerisinde de bakiye sermaye borçlarını ödemezlerse, YK, esas sözleşmedeki ilkeler çerçevesinde, pay sahibini, o zamana kadar yaptığı kısmi ödemelerden mahrum bırakarak pay sahipliğinden ıskat edebilir. İskat işlemi sadece bedeli ödenmemiş paylara uygulanabilir, bedeli ödenmiş paylarla ilgili olarak pay sahipliği sıfatı devam eder. Eğer, bedelleri ödenmediği için, bir pay sahibinin tüm payları hakkında ıskat işlemi uygulanmışsa bu işlem pay sahibinin AŞ'den çıkarılması sonucunu doğurur¹⁵³.

Hukuki niteliği itibarı ile yenilik doğuran bir işlem olduğundan, ıskat kararının sonuçlarını meydana getirebilmesi için, mütemerrit pay sahibine ulaşması gerekir¹⁵⁴.

İskat yetkisinin TTK hükümlerine uygun olarak kullanılmaması durumunda, pay sahibi ıskat işleminin iptali ve pay sahipliği sıfatının ve haklarının iptası hususlarında dava açma hakkını haizdir¹⁵⁵. Yargıtay'a göre¹⁵⁶, usulüne uygun olarak alınmamış ıskat kararları hukuki sonuç doğurmaz.

4. İskatın Sonuçları

İskat ile birlikte pay sahibi, ıskat edilen paylar açısından pay sahipliği sıfatını ve ayrıca pay sahipliğinden doğan haklarını kaybeder. İskat edilen pay sahibi, ıskata kadar yaptığı kısmi ödemelerden mahrum bırakılır (TTK m. 407/2), bu ödemeleri

¹⁵² 11. HD, T. 17.12.1981, E. 5383, K. 5479 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1287-1288); 11. HD, T. 03.06.1982, E. 2121, K. 2676 (DOĞANAY, C. 2, s. 1083-1084, dn. 841); T. 27.11.1992, E. 5237, K. 344 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1291).

¹⁵³ PULAŞLI, ŞH, s. 586; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 574.

¹⁵⁴ DOĞANAY, C. 2, s. 1088; GÖLE, s. 123; İMREGÜN, AO, s. 285.

¹⁵⁵ 11. HD, T. 14.06.1985, E. 1985/2205, K. 1985/2895 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1289); 11. HD, T. 18.04.1986, E. 1631, K. 2346 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1291); TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 575.

¹⁵⁶ 11. HD, T. 15.12.2000, E. 2000/10580, K. 2000/10123 (YKD, C. 27, S. 4, 2001, s. 532-535).

sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri isteyemez.¹⁵⁷ Ancak, ıskat kararından önce muaccel olup henüz mütemerrit pay sahibine ödenmemiş bulunan temettü, muaccel ve bağımsız bir alacak hakkına dönüşmüş olduğundan, AŞ'den talep edilebilir ve pay sahibinin AŞ'ye olan sermaye borcu ile takas edilebilir¹⁵⁸.

İskat kararı ile pay sahibinin temerrüt konusu paylara ilişkin pay sahipliği sıfatı sona erdiğinden, kendisine verilen pay senetlerini AŞ'ye iade zorunluluğu doğar. Pay sahibinin, YK tarafından verilen süre içerisinde pay senetlerini iade etmemesi durumunda TTK m. 407/2'de belirtildiği üzere Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde ve esas sözleşmenin öngördüğü şekilde ilan edilerek iptal edilir¹⁵⁹. TTK, ıskata ilişkin özel bir yol öngörmüş olduğundan, burada kıymetli evrakın devrine ilişkin hükümler uygulanmaz¹⁶⁰.

Böylelikle, pay sahibinin, pay senetleri üzerindeki tasarruf yetkisi de sona ermiş olur. İskat edilen pay sahibinin payları, yerine başka pay sahibi alınması için YK'nın tasarrufuna girer. Ancak, YK'nın tasarruf yetkisi kısıtlıdır. YK, bu paylara ait haklardan hiçbirini AŞ veya başka bir kişi adına kullanamaz, paya bağlı haklar donar¹⁶¹.

Esas sermayenin bir an evvel tamamlanması için ıskat işlemi uygulanan payların en kısa sürede devri gerekmektedir. TTK'da, ıskat uygulanan payların YK tarafından başka birine devrinin usulüne ilişkin bir düzenleme mevcut değildir. ARSLANLI, bu konuda Ltd. Şti.'lere ilişkin TTK m. 530'un kıyasen uygulanmasının uygun olacağı görüşündedir¹⁶². TEKİNALP ise, YK'nın, MK m. 2'ye uymak kaydı ile bu payları gerek elden gerekse müzayede yolu ile satabileceği görüşündedir¹⁶³.

Kanaatimizce, asıl amaç esas sermayenin bir an evvel tamamlanması olduğundan, AŞ esas sözleşmesinde özel bir düzenleme bulunmadığı takdirde, bu amacı

¹⁵⁷ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 576-577; İMREGÜN, AO, s. 285-286; GÖLE, s. 125; DOĞANAY, C. 1, s. 1084.

¹⁵⁸ GÖLE, s. 126; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 576; zımnen Yargıtay'ın konuya ilişkin görüşü için bkz. POSTACIOĞLU/TEKİNALP, s. 636.

¹⁵⁹ GÖLE, s. 126; İMREGÜN, AO, s. 286.

¹⁶⁰ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 576.

¹⁶¹ PULAŞLI, ŞH, s. 665; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 576.

¹⁶² ARSLANLI, AŞ, C. 1, s. 198.

¹⁶³ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 576.

gerçekleştirmeye elverişli en etkili yol ile satışın yapılması gerekmektedir. Bu hususta YK'yı kısıtlamak uygun olmayacaktır.

İskat edilen pay sahibinin payının satışı ile elde edilen bedel, payın itibari değerinden daha az ise, yani AŞ'nin sermaye alacağını karşılamıyorsa, aradaki farkı iskat edilen pay sahibi ödemekle yükümlüdür (TTK m. 408/3). İskat edilen pay sahibinden, temerrüt faizi, munzam zarar ve cezai şart ödemesi istenemeyeceği gibi, iskattan sonra meydana gelecek açıklardan da sorumlu tutulamaz¹⁶⁴.

AŞ'nin kuruluşu veya esas sermayenin artırılmasından itibaren iki yıl içinde AŞ iflas etmiş ve payı iktisap eden yeni pay sahibi de iskat edilmiş olursa, kuruluş ya da esas sermaye artırımı sırasında taahhüt ettiği sermaye borcunu tamamen ödemediği devreden eski pay sahibi de sermayenin ödenmemiş kısmından sorumlu olur (TTK m. 419/2).

Eğer, esas sermaye açığı ne iskat edilen ve ne de payı taahhüt eden eski pay sahibinden karşılanamıyorsa yeni pay sahibinin bu açıktan sorumlu olup olmadığı tartışmalıdır.

Bir görüşe göre¹⁶⁵, yeni pay sahibi, iskat edilen pay sahibinin ödemediği sermaye borcunu ödemek zorunda değildir. Sadece pay senedinin bedelini ödeyecektir.

Diğer bir görüşe göre¹⁶⁶ ise, satış bedeli AŞ'nin esas sermaye açığını kapatmazsa, iskat edilen pay sahibine, yine kapanmazsa payı taahhüt eden eski pay sahibine, yine de kapanmazsa bakiye açık için yeni pay sahibine başvurulur.

Kanaatimizce, ikinci görüşün kabulü uygun olacaktır. Böylelikle, AŞ, esas sermaye alacağından mahrum bırakılmamış olacağı gibi, esas sermayenin muayyenliği, esas sermayenin korunması ve tam ödettirilmesi ilkelerine ¹⁶⁷de uygun bir çözüme ulaşılabilecektir.

¹⁶⁴ Bkz. GÖLE, s. 129, dn. 224'teki yazarlar.

¹⁶⁵ GÖLE, s. 129, dn. 226 atfı ile BÜRĞÜ.

¹⁶⁶ POSTACIOĞLU/TEKİNALP, s. 645.

¹⁶⁷ Bkz. POSTACIOĞLU/TEKİNALP, s. 648.

H. AŞ'nin Tüzel Kişiliğinin Sona Ermesi

1. Genel Açıklama

AŞ'lerin tüzel kişiliği, kanunda veya esas sözleşmede yer alan sebeplerden biriyle şirketin infisahı veya feshi üzerine, AŞ'nin tasfiye sürecine girmesi ve tasfiye sonunda ticaret sicilindeki tescilin terkinin ile sona erer.

Tüzel kişilik ile birlikte pay ve buna bağlı olarak pay sahipliği sıfatı da sona erer.

2. İnfisah

İnfisah, kanunda veya esas sözleşmede öngörülen sebeplerden birinin gerçekleşmesi üzerine, ayrıca bir karar alınmasına veya ihbarda bulunulmasına gerek olmaksızın AŞ'nin sona ermesidir.

İnfisah, infisah sebebinin ortaya çıktığı andan itibaren ileriye dönük olarak (ex nunc) hüküm doğurur. İnfisah sebeplerinden birinin gerçekleşmesi halinde fesih davası değil, infisahın tespiti davası açılır¹⁶⁸.

İnfisah sebepleri TTK m. 434/1'de belirtilmiş olup, şunlardır :

- AŞ'nin esas sözleşmesinde öngörülen süresinin dolması (TTK m. 434/1 b. 1),
- AŞ'nin maksadının elde edilmesi veya elde edilmesinin imkansızlaşması (TTK m. 434/1 b. 2),

¹⁶⁸ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 732.

- AŞ'nin esas sermayesinin 2/3'ünün ziyat halinde GK'nın, TTK m. 324'te öngörülen, kalan 1/3 sermaye ile iktifa edilmesine ya da esas sermayenin tamamlanmasına dair bir karar almaması (TTK m. 434/1 b. 3),
- Pay sahiplerinin sayısının beşten aşağı düşmesi (TTK m. 434/1 b.4),
- Esas sözleşmede yer alan bir infisah sebebinin gerçekleşmesi (TTK m. 434/1 b. 6),
- AŞ'nin, diğer bir şirketle birleşmesi (TTK m. 434/1 b. 7),
- AŞ'nin iflasına karar verilmiş olması (TTK m. 434/1 b. 8).

3. Fesih

Fesih, kanunda veya esas sözleşmede öngörülen fesih sebeplerinden birine istinaden fesih yetkisine sahip olanlar tarafından AŞ'nin sona erdirilmesidir.

Fesih sebepleri gerçekleştiğinde fesih sebebinin niteliğine göre AŞ'nin alacaklıları, pay sahipleri, STB veya SPK tarafından açılacak bir fesih davası ile fesih kararı verilmesi mahkemeden istenebilir. GK'nın TTK m. 388/2 ve 4'e uygun olarak vereceği fesih kararı ile de AŞ feshedilebilir (TTK m. 434/1 b. 9). GK'nın bu yetkisi mutlak olup devredilemez.

Fesih, gerçekleştiği andan itibaren ileriye dönük olarak (ex nunc) hüküm doğurur¹⁶⁹.

¹⁶⁹ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 738.

Fesih sebepleri şunlardır :

- AŞ'deki gerçek pay sahibi sayısının beşten aşağıya düşmesi (TTK m. 435/1),
- AŞ'nin, kanunen gerekli organlarından birinin eksikliği (TTK m. 435/1),
- AŞ'nin kanuna, esas sözleşme hükümlerine veya kamu düzenine aykırı işlemler ve faaliyetlerde bulunduğu anlaşılması (TTK m. 274/2'de öngörülen bu sebebin varlığı halinde fesih davası açma yetkisi münhasıran STB'ye tanınmıştır. TEKİNALP¹⁷⁰, bütün payların AŞ tarafından iktisap edilmiş olmasını bu kapsamda değerlendirmektedir. ARSLANLI'ya göre ise, bütün payların AŞ tarafından iktisap edilmiş olması, bir infisah sebebidir¹⁷¹.),
- Esas sermayenin 2/3'nün ziyası (TTK m. 436'da öngörülen bu sebebe binaen fesih davası açma hakkı AŞ'nin alacaklılarına tanınmıştır. Ancak, TTK m. 436 c. 2'ye göre, AŞ alacaklıının alacağına karşılık muteber teminat gösterirse mahkeme fesih kararı veremez.),
- AŞ'nin bir kamu tüzel kişisi tarafından devir alınması (TTK m. 454),
- Esas sözleşmede yer alan bir fesih sebebinin gerçekleşmesi (TTK m. 434/1 b. 6),
- AŞ'nin uyrukluğunun değişmesi¹⁷².

AŞ'nin haklı sebeple feshine ilişkin İsviçre BK m. 736 hükmü TTK'ya alınmadığı için bu konuda hukukumuzda bir kanun boşluğu bulunmaktadır. Bundan dolayı, haklı sebeple feshin Türk hukukunda kabul edilip edilmeyeceği hususu

¹⁷⁰ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 742.

¹⁷¹ ARSLANLI, AŞ, C. 3, s. 196.

¹⁷² TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 742.

doktrinde tartışma konusu olmuş ve bir kısım yazarlar¹⁷³, bu boşluğu olumlu olarak nitelendirip haklı sebebe istinaden feshi mümkün görürken, bizim de taraftar olduğumuz diğer bir kısım yazarlar¹⁷⁴ da, boşluğu olumsuz olarak nitelendirmiş ve bu sebeple kıyas ya da MK m. 1'den faydalanma imkanı bulunmadığını, hukukumuzda haklı sebeple feshin kabul edilmediğini ifade etmişlerdir.

Yargıtay da, TTK m. 434'te haklı sebeple fesih imkanının öngörülmediğinden bahisle, hukukumuzda haklı sebeple feshi kabul etmemiştir¹⁷⁵.

Hukukumuzda haklı sebeple fesih kabul edilmemekte ise de, esas sözleşmede belirli sebeplerin AŞ'nin feshi için haklı sebep teşkil edeceği ve bu sebeplerin gerçekleşmesi durumunda AŞ'nin feshinin istenebileceği öngörülebilir¹⁷⁶.

4. Tasfiye

Tasfiye, AŞ'nin malvarlığının paraya çevrilmesi, alacaklarının tahsili, borçlarının ödenmesi ve varsa artık bakiyenin tasfiye payı hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtılması ve AŞ'nin ticaret sicilindeki kaydının terkinini ile tüzel kişiliğinin sona erdirilmesi işlemlerinin bütünüdür.

İnfisah veya fesih kararı ile AŞ'nin tüzel kişiliği sona ermez, sadece tasfiye sürecine girer¹⁷⁷. Kural olarak, ancak bu tasfiye süreci sonunda (AŞ'lerin birleşmesi

¹⁷³ ÇAMOĞLU E., Kollektif Ortaklıkta Haklı Sebep Kavramı ve Ortağın Haklı Sebeple Çıkarılması, İstanbul 1976, s. 66 vd. ; AKIN M. Y., Şirketler Hukukunda ve Özellikle AŞ'lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu, İstanbul 2002, s. 234 vd.

¹⁷⁴ TEKİL F., Anonim Şirketlerde Devamlılık İlkesi, Argumentum, Yıl 2, S. 23, 1992, s. 349; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 744; TEKİNALP Ü., Türk Ticaret Kanunundaki Boşluk: Anonim Ortaklığın Önemli Sebeplerle Feshi – Çoğunluğun Gücünün Kötüye Kullanılmasına Karşı Etkili Bir Araç, İktisat ve Maliye, C. 21, 1974, s. 321 vd.; MOROĞLU E., Anonim Ortaklıkta Azınlık Pay Sahiplerinin Korunması ve Haklı Nedenlerle Fesih, Prof. Halil ARSLANLI'ya Armağan, İstanbul 1978, s. 433 vd.; SUMER A., Anonim Ortaklığın Haklı Nedenle Feshi, İstanbul 1991, s. 87.

¹⁷⁵ TD, T. 26.03.1963, E. 1963/3484, K. 1963/4856 (Batider, C. 2, S. 4, s. 713); 11. HD, T. 07.06.1979, E. 1979/2160, K. 1979/3031 (Batider, C. 10, S. 2, s. 251 vd.)

¹⁷⁶ SUMER, s. 87.

¹⁷⁷ KAHRAMAN S., Anonim Şirketlerde Tasfiye, Konya 1998, s. 14; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 745.

durumunda tasfiye süreci olmaksızın) AŞ'nin ticaret sicilindeki kaydı silinir ve tüzel kişiliği sona erer.

Tasfiye sürecinde AŞ'nin tüzel kişiliği devam eder (TTK m. 439/2), kar elde etme ve paylaşma amacı pasifleşir ve yerini tasfiye amacına bırakır (TTK m. 439/2), ticaret unvanının başına “ tasfiye halinde “ ibaresi eklenir (TTK m. 439 /1) ve organların görev ve yetkileri, tasfiyenin yapılabilmesi için zaruri olan ve fakat mahiyetleri gereği tasfiye memurlarınca yapılamayan işlemlere inhisar eder (TTK m. 440/1)¹⁷⁸.

Tasfiye işlemleri, eğer tasfiye memurları atanmamışsa, YK tarafından yapılır. İflas nedeniyle tasfiyede bu yetki iflas idaresindedir.

Tasfiye işlemlerini aşağıdaki şekilde şematize edebiliriz :

- Tasfiyenin tescil ve ilanı,
- Tasfiye memurlarının seçimi ve atanması,
- AŞ'nin mal ve haklarının korunması için basiretli bir iş adamından beklenen gerekli tedbirlerin alınması (TTK m. 450/1 atfı ile TTK m. 225),
- Tasfiyeye girişilmiş olduğunun ilgili kamu kurumlarına bildirilmesi,
- İlk envanter ve bilançonun hazırlanması (TTK m. 444, TTK m. 450/1 atfı ile TTK m. 226, tasfiyenin uzun sürmesi durumunda TTK m. 446/3 gereğince ara bilançolar hazırlanır ve GK'ya sunulur) ve GK'ca onaylanması,
- Alacaklıların çağırılması ve korunması (TTK m. 445),

¹⁷⁸ TD, T. 24.06.1962, E. 10455, K. 10566 (MOROĞLU TTK, s. 280); 11. HD, T. 30.01.1985, E. 1984/6072, K. 1985/270 (ERİŞ, TTK, C. 1, s. 1281).

- AŞ tarafından başlanmış cari işlemlerin tamamlanması ve tasfiye açısından yararlı olmak şartı ile AŞ'nin mevzuuna giren yeni işlemlerin yapılması (TTK m. 450/1 atfii ile TTK m. 231, 232),
- Alacakların ve gerektiğinde henüz ödenmemiş pay bedellerinin tahsili (TTK m. 446/1),
- Aktiflerin paraya çevrilmesi (TTK m. 446/1, 443),
- AŞ mevcudunun borçları karşılması halinde borçların ödenmesi (TTK m. 446/1),
- AŞ'nin borçlarının, mevcudunu aşması halinde iflasın açılmasına karar verilmesi için durumun derhal mahkemeye bildirilmesi (TTK m. 446/2),
- Tasfiye uzun sürmüştü ara bilanço hazırlanması (TTK m. 446/3),
- Tasfiye gelirinin bankaya yatırılması (TTK m. 450/1 atfii ile TTK m. 235),
- Tasfiye payının hesaplanması (TTK m. 456), hak sahiplerinin tespiti ve davet edilmesi ile dağıtımı (TTK m. 447),
- Haksız edinilmiş tasfiye paylarının iadesi,
- Kat'i bilançonun hazırlanması (TTK m. 446/3), GK'da onaylanması ve pay sahiplerinin bilgilendirilmesi (TTK m. 450/1 atfii ile TTK m. 240/2),
- AŞ'nin ticari defterlerinin, on yıl boyunca saklanmak üzere şirket merkezinin bulunduğu yerdeki notere tevdi (TTK m. 448 atfii ile TTK m. 68),
- Tasfiyenin kapanışı, ilgili vergi dairesine tasfiye işlerinin bittiğinin bildirilmesi ve AŞ'nin kaydının sicilden terkinini (TTK m. 449).

Terkin ile AŞ'nin tüzel kişiliği sona ermiş olur¹⁷⁹.

I. AŞ'lerin Birleşmesi

Kanunumuzda, birleşme, iki veya daha fazla ticaret şirketinin birbirleriyle birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmaları (yeni kuruluş suretiyle birleşme) veya bir yahut daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine iltihak etmesi (devralma suretiyle birleşme) olarak tanımlanmıştır (TTK m. 146/1). Bu tanım, daha ziyade birleşme türlerini ortaya koymaktadır.

Teknik anlamda birleşme, bir veya birden fazla ticaret şirketinin malvarlığının, tasfiye olunmaksızın, birleşen şirketlerden birine veya yeni kurulan şirkete kendiliğinden ve külli halefiyet çerçevesinde geçmesi yolu ile malvarlıklarının birleşmesi ve intikal eden malvarlığının karşılığında infisah eden şirketin pay sahiplerinin, bir değişim oranına göre, bünyesinde birleşilen şirkette kendiliğinden pay sahipliğini kazanmalarınıdır¹⁸⁰.

Birleşme için, aynı nev'iden en az iki şirket bulunması ve bu şirketlerden en az birinin infisah etmesi gerekir¹⁸¹. İnfisah eden ve tüzel kişiliği sona eren AŞ'nin pay sahiplerinin bu sıfatları, tüzel kişiliği sona eren eski AŞ bakımından sona erer.

¹⁷⁹ ARSLANLI, AŞ, C. 3, s. 235; ANSAY, AŞH, s. 303; KAHRAMAN, s. 261; 12. HD, T. 26.04.1994, E. 5412, K. 5343 (ERİŞ, AŞH, s. 704); 11. HD, T. 19.09.1994, E. 2537, K. 6512 (ERİŞ, AŞH, s. 705).

¹⁸⁰ TEKİNALP Ü., Ticaret Ortaklıklarında Birleşme Kavramı, Sınırları ve Bazı Problemler, Banka D., C. 8, S. 10, 1971, s. 25; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 99; YASAMAN H., Anonim Ortaklıkların Birleşmesi, Ankara 1987, s. 5; TÜRK H. S., Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi, Ankara 1986, s. 3 vd.

¹⁸¹ YASAMAN, Birleşme, s. 34; TÜRK, Birleşme, s. 39.

TTK m. 147'ye göre, birleşme, yalnız aynı nev'iden olan şirketler arasında caizdir¹⁸². Birleşme bakımından AŞ ile SPBKmŞ aynı nev'iden sayılır. Bu düzenlemeye göre bir AŞ'nin, Ltd. Şti. veya şahıs şirketleri ile birleşmesi mümkün değildir. ÇEVİK ise, Ltd. Şti.'leri de AŞ ve SPBKmŞ ile aynı nev'iden saymıştır¹⁸³.

TTK'da, şirket birleşmelerine ilişkin genel hükümler "Şirketlerin Birleşmesi" başlığı altında TTK m. 146-151 arasında; AŞ'lerin birleşmesine ilişkin özel hükümler ise "Tasfiyesiz İnfisah" başlığı altında TTK m. 451-452 arasında düzenlenmiştir. Ayrıca, TSN m. 79-82 ve ODT m. 9 da birleşmeye ilişkin düzenlemeler öngörmektedir.

Bir malvarlığı veya işletmenin aktif ve pasifi ile devredilmesini düzenleyen BK m. 179 hükmü ile bir işletmenin diğeri ile birleşmesi ve şeklini değiştirmesini düzenleyen BK m. 180 hükmünün AŞ'lerin birleşmesine de uygulanıp uygulanamayacağı hususunda doktrinde çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

TÜRK, BK m. 179-180 hükümlerinin Türk Birleşme Hukukunun üst seviyedeki genel hükümleri olduğunu ve bu hükümlerin ticaret şirketlerine de uygulanabilecek genellikte bulunduğunu¹⁸⁴ belirttikten sonra, ticaret şirketlerinin birleşmelerine özgü çözümler varken bu hükümlere gitmeye gerek olmadığını ve bunları uygulamanın gereksiz olduğu kadar imkansız da olduğunu ileri sürmüştür¹⁸⁵.

YASAMAN, AŞ'lerin birleşmesi hususunda TTK'da gerek genel gerekse özel hükümler bulunmakta olduğunu ve bu sebeple, mezkur hükümlerin uygulanmasının mümkün olmadığını belirtmektedir¹⁸⁶.

POROY, BK m. 179-180 hükümlerinin belirli bir sırada temel veya boşluk doldurucu hüküm olarak yararlı olabileceği görüşündedir¹⁸⁷.

¹⁸² Geniş bilgi için bkz. TÜRK H. S., Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinde "Nev'ilerin Aynı Olması" Koşulu, Ankara 1986, s. 245 vd.

¹⁸³ ÇEVİK O. N., Limitet Şirketler Hukuku ve Uygulaması, Ankara 1994, s. 611.

¹⁸⁴ TÜRK, Nev'ilerin Aynı Olması, s. 178.

¹⁸⁵ TÜRK, Nev'ilerin Aynı Olması, s. 181.

¹⁸⁶ YASAMAN, Birleşme, s. 16.

¹⁸⁷ POROY (TEKİNALP/ÇAMOĞLU), Ortaklıklar Hukuku, C. 1, İstanbul 1975, s. 83.

KARAYALÇIN, BK m. 179-180 hükümlerinin TTK'da hüküm bulunduğu ölçüde uygulanamayacağını, şirket alacaklılarının menfaatinin , alacaklıların TTK m. 150 uyarınca birleşmeye itiraz hakkı ile ve birleşmeye ait özel hükümlerle yeterince korunduğunu belirtmiştir¹⁸⁸.

ACEMOĞLU, sermaye şirketlerinin başka bir sermaye şirketi tarafından devralınması durumu için TTK'da özel hükümlerle alacaklıların hakları korunmuş olduğundan artık BK m. 179 hükmünün uygulanmasının söz konusu olamayacağını ifade etmiştir¹⁸⁹.

DOĞANAY, BK m. 179-180 hükümleri ile TTK m. 146-151 ve ayrıca anonim ve limited şirketler faslındaki özel hükümlerin şirketlerin birleşmelerinde de uygulanabileceğini ifade etmektedir¹⁹⁰. Fakat, aynı eserin TTK m. 151 hükmüne ilişkin serh kısmında ise, BK m. 180 hükmünün, TTK m. 151 hükmü anlamındaki bir birleşmede uygulanma imkanı bulamayacağını belirterek önceki ifadesi ile ters düşmüştür¹⁹¹.

Kanaatimizce, AŞ'lerin birleşmesinde BK m. 179-180 hükümlerinin uygulanma imkanı bulunmamaktadır. TTK m. 146/2'de, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, ticaret ortaklıklarına ait birleşmeler hakkında müteakip maddelerdeki hükümlerin uygulanacağını öngörmüştür. Kaldı ki, TTK m. 1'e göre, hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde genel hükümlere gidilebilir. Ticari şirketlerin birleşmesi hakkında ise TTK'da hem genel hem de özel hükümler bulunmaktadır. TTK'nın öngördüğü genel hükümler, bünyesine uyduğu oranda AŞ'lerin birleşmelerine de uygulanır ve bu sebeple TTK dışındaki genel hükümlere gidilemez.

¹⁸⁸ KARAYALÇIN Y., Ticaret Hukuku, C. 2, Şirketler Hukuku A-Giriş-Adi Şirket-Ticaret Şirketleri (Şirketler), Ankara 1973, s. 215.

¹⁸⁹ ACEMOĞLU K., Borçlar Kanununun 179. Maddesine Göre Malvarlığı veya Ticari İşletmenin Devri, İstanbul 1971, s. 71.

¹⁹⁰ DOĞANAY, C. 1, s. 554-555.

¹⁹¹ DOĞANAY, C. 1, s. 560-561.

1. Birleşme Türleri

a. Devralma :

Devralma suretiyle birleşmede, ki bu tür birleşmeye katılma da denilmektedir¹⁹², bir AŞ, bir veya daha fazla AŞ'yi devralır. İltihak eden şirket veya şirketler birleşme ile infisah eder, fakat tasfiye olunmazlar. İltihak eden şirketin malvarlığı bir bütün halinde devralan şirkete devredilir ve birleşme sonunda iltihak eden şirket tüzel kişiliğini yitirir¹⁹³.

b. Yeni Kuruluş :

Yeni kuruluş suretiyle birleşmede, birleşen şirketler infisah eder, fakat tasfiye olunmazlar. Birleşen şirketlerin malvarlıkları, bir bütün halinde yeni kurulan şirkete devredilir. Birleşme neticesinde, birleşen şirketlerin tüzel kişilikleri, ticaret sicilinden terkin suretiyle ortadan kalkar¹⁹⁴.

2. Birleşme Usulü

Ekonomik hayatın olağan akışı gereğince, birleşme öncesinde, birleşecek şirketlerin bir müzakere süreci söz konusu olmaktadır. Bu dönemde birleşmenin şartları hakkında taraflar arasında uzlaşmaya varıldığı takdirde uygulanacak usul kuralları TTK m. 451 ve 452'de tespit edilmediği için, devralma suretiyle birleşmede, devredilen AŞ için infisah, devralan AŞ için esas sözleşme değişikliği neticesini doğurduğundan, TTK'nın esas sözleşme değişikliğine dair öngördüğü usul; yeni kuruluş yoluyla birleşmede ise devredilen AŞ'ler için infisah, yeni kurulan AŞ için kuruluş söz konusu

¹⁹² YASAMAN, Birleşme, s. 35.

¹⁹³ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 105; YASAMAN, Birleşme, s. 35.

¹⁹⁴ YASAMAN, Birleşme, s. 35-36; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 104.

olduğundan, TTK m. 451/1 göndermesi ile, TTK'nın AŞ'lerin kuruluşuna ilişkin usul izlenecektir¹⁹⁵.

Birleşme türlerine göre uygulanacak usul farklı olduğundan, her iki tür birleşmeye ilişkin usulü ayrı ayrı inceleyeceğiz.

a. Devralma Suretiyle Birleşmede Usul :

Birleşecek şirketler, aralarında, birleşme esaslarına ilişkin görüşmeler neticesinde birleşmenin yapılıp yapılmayacağına dair bir karar varırlar.

TTK'da açıkça belirtilmemiş olsa da, doktrinde¹⁹⁶, YK'nın birleşme sözleşmesi yapmaya yetkili olmadığı, birleşme sözleşmesi yapılabilmesi için ilk önce birleşmeye taraf olacak AŞ'lerin GK'larının toplanarak birleşmeye, birleşme sözleşmesinin hazırlanmasına ve gereğinde sözleşmenin temel hususlarına ilişkin olarak karar almaları ve bu yönde YK'ya yetki ve talimat vermeleri gerektiği kabul edilmektedir. YASAMAN'a göre¹⁹⁷, birleşmeye YK'nın karar veremeyeceği şüphesizdir, ancak YK'nın, birleşme sözleşmesinin taslağını hazırlaması mümkündür. Birleşme sözleşmesinin tekrar GK'larda onaylanması gerektiğinden, birinci GK toplantısı gereksizdir.

Bu izin kararı TTK m. 148'de öngörülen birleşme kararı olmayıp, birleşme sözleşmesinin de ön aşamasıdır. Uygulamada, izin kararının alınmasına genelde uyulmamaktadır¹⁹⁸.

Birleşecek AŞ'lerin YK'ları, GK'larından izin aldıktan sonra birleşme sözleşmesi için gereken hazırlık işlemlerini yapmaya başlarlar.

¹⁹⁵ YASAMAN, Birleşme, s. 60-61.

¹⁹⁶ ARSLANLI, AŞ, C.3, s. 244; DOMANIÇ, AŞ, s. 1172; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 107.

¹⁹⁷ YASAMAN, Birleşme, s. 62.

¹⁹⁸ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 107.

Devralacak AŞ'nin, devraldığı AŞ'nin malvarlığı intikal ettiğinden esas sermayesinde artış meydana gelmesi sebebiyle, sermaye artırımının karşılığını devralınan AŞ'nin malvarlığı teşkil ettiğinden, bu malvarlığının değerinin bilirkişi vasıtasıyla tespiti gerekir. TTK'da, 559 Sayılı Türk Ticaret Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname ile TTK m. 299 yürürlükten kaldırılmış olduğundan, bilirkişi tayini için mahkemeye başvurma zorunluluğu bulunmamakla birlikte doktrinde, TTK m. 150/3, 293/3 (kıyasen) ve 303/2 c. 2 uyarınca bilirkişi incelemesinin mahkeme tarafından yaptırılması kabul edilmektedir¹⁹⁹. Mahkemeye başvuru dilekçesine bir ara bilanço eklenir. Bu bilanço, birleşen AŞ'lerin aralarında tespit edilecek bir örneğe göre düzenlenecektir (TTK m. 149). Mahkemece, bilirkişi incelemesi yaptırılır ve malvarlığının sermaye değeri belirlenir²⁰⁰.

Devralan AŞ'nin esas sermayesinin artırılması gerekiyorsa, esas sözleşme değişikliğine gidileceğinden, esas sözleşme değişikliğine ilişkin usul gereğince, STB'den izin alınır. Devredilen AŞ'nin esas sözleşmesinde bir değişiklik olmayacağı için, devredilen AŞ'nin GK'yı toplamasına veya birleşmeden önce bir esas sözleşme değişikliği yapmasına gerek yoktur²⁰¹. Doktrinde, birleşmede, devralan AŞ sermaye artırımına gideceğinde, TTK m. 391'de yer alan taahhüt edilmiş sermaye paylarının tamamen ödenmiş olması şartının aranmaması gerektiği kabul edilmektedir²⁰².

Birleşme sözleşmesinin iki tarafa borç yükleyen borçlandırıcı bir sözleşme olduğu²⁰³ ve devralma suretiyle birleşmede TTK'da herhangi bir şekil şartı öngörülmediğinden, özel bir şekle tabi olmadığı genellikle kabul edilmektedir²⁰⁴.

Birleşme sözleşmesinin düzenlenip imzalanmasından sonra birleşmeye katılan AŞ'lerin YK'ları tarafından GK'ları toplantıya davet edilir ve birleşme, esas

¹⁹⁹ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 107.

²⁰⁰ ARSLANLI, AŞ, C. 3, s. 249; DOMANIÇ, AŞ, s. 1175.

²⁰¹ YASAMAN, Birleşme, s. 63; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 108; Aksi görüş: DOMANIÇ, AŞ, s. 1175.

²⁰² MOROĞLU E., Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı, İstanbul 1972, s. 30-31; MOROĞLU E., İştirak Taahhütlerinin Ortaklığa Tamamen Ödenmiş Olması Şartı, İktisat ve Maliye, C. 17, S. 3, s. 130; YASAMAN, Birleşme, s. 74-75.

²⁰³ Birleşme sözleşmesinin hukuki niteliği ile ilgili görüşler için bkz. YASAMAN, Birleşme, s. 39-45.

²⁰⁴ YASAMAN, Birleşme, s. 38; Aksi görüş, ARSLANLI, AŞ, C. 3, s. 245 (TTK m. 452/1'de, yeni kuruluş suretiyle birleşmede öngörülen sözleşmenin imzalarının noterce onaylanmış olması şartının devralma suretiyle birleşmeye de teşmilini savunur.).

sözleşmelerin değişmesi hakkındaki usul ve şartlar dairesinde (TTK m. 148) yani TTK m. 388/3-4 gereğince AŞ esas sermayesinin en az ½'sine sahip olan pay sahipleri veya temsilcilerinin hazır bulunması, ilk toplantıda bu nisap sağlanamadığı takdirde ikinci toplantıda esas sermayenin en az 1/3'üne sahip pay sahiplerinin veya temsilcilerinin hazır bulunması ve mevcut oyların çoğunluğu ile, ilgili AŞ'lerin her birinin GK'larınca onaylanıp karara bağlanır (TTK m. 452/2).

Birleşme, devralan AŞ için sermaye artırımına gitmeyi gerektirmişse, esas sermayenin artırılmasına ilişkin usul gereğince, devralan AŞ, merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesine başvurarak birleşmenin onaylanmasını talep etmelidir. Her ne kadar, TTK'da açık olarak mahkeme onayından söz edilmemekte ise de, uygulamada ve doktrinde esas sermaye artırımının mahkemece onaylanması gerektiği konusunda görüş birliği bulunmaktadır²⁰⁵.

TTK m. 149 gereğince, birleşme sözleşmesinin onaylanmasından sonra, birleşmeye katılan her bir AŞ GK'larının ayrı ayrı aldığı birleşme kararları tescil ve ilan edilir. Bu ilana, tarafların aralarında tespit ettikleri bir örneğe göre düzenlemiş oldukları bilançonun eklenmesine gerek yoktur, bu hüküm AŞ'lere uygulanmaz²⁰⁶. Çünkü, borçlar için TTK m. 451'de özel hüküm bulunmaktadır.

Birleşme neticesinde, devredilen AŞ'nin birleşmeyi onaylama kararının tescili ile devredilen AŞ'nin malvarlığı külli halefiyet ilkesi uyarınca devralan AŞ'ye geçer. Devredilen AŞ bakımından onay kararının tescili kurucu, devralan AŞ bakımından ise bildirici mahiyettedir²⁰⁷.

Birleşme sözleşmesi, devredilen AŞ GK'sında kabul edilince, TTK m. 434/7'da birleşme bir infisah sebebi olarak düzenlenmiş olduğundan, devredilen AŞ infisah eder ve bu kararın tescili, infisahın da tescili anlamı taşır²⁰⁸. İnfisahın tescili ile AŞ'nin kaydı sicilden terkin edilmez. Terkin, devredilen AŞ'nin borçları tediye ve temin edildikten sonra gerçekleştirilir (TTK m. 451/ b. 7). Birleşmede tasfiye

²⁰⁵ Bkz. YASAMAN, Birleşme, s. 86, dn. 74 ve 75.

²⁰⁶ YASAMAN, Birleşme, s. 88; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 112.

²⁰⁷ YASAMAN, Birleşme, s. 87 vd.; TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 110.

²⁰⁸ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 111.

olmadığından, devredilen AŞ'nin ünvanının başına TTK m. 439/2'de öngörülen "tasfiye halinde" ibaresi konulmaz.

Yukarıda belirtilen bilgiler ışığında devralma suretiyle birleşme usulüne ilişkin şema şu şekildedir :

- Birleşecek AŞ'ler arasında görüşme yapılması ve birleşme hususunda taraflar arasında anlaşma sağlanması,
- Mahkeme incelemesi, değerlendirme ve hesapların onaylanması,
- STB'den izin alınması,
- Birleşme sözleşmesinin imzalanması,
- Devralacak AŞ'de esas sermaye artırımının yapılması ve bu suretle devredilen AŞ'nin pay sahiplerine verilecek payların hazır hale getirilmesi,
- Birleşme sözleşmesinin, birleşecek AŞ'lerin GK'larında onaylanması,
- Devralma, esas sermaye artırımını gerektiriyorsa, mahkemenin onayı,
- Birleşme kararının (ve devredilen AŞ'nin infisahının) birleşen AŞ'lerce tescil ve ilanı.

b. Yeni Kuruluş Suretiyle Birleşmede Usul :

TTK m. 452/1'e göre, bu tür birleşmeler hakkında, AŞ'lerin kurulmasına ve bir AŞ'nin başka bir AŞ tarafından devralınmasına ilişkin hükümler uygulanır. Ayrıca , TTK m. 452/2'de dört bent halinde sayılan hükümler de bu tür birleşmelerde caridir. Yeni kurulan AŞ, aynı sermaye konulması suretiyle kurulacağından, aynı sermaye konulmasına dair hükümlere de başvurulur²⁰⁹.

²⁰⁹ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 112.

Devralma suretiyle birleşme için geçerli olan usul, bazı farklılıklar olmakla birlikte, yeni kuruluş suretiyle birleşmede de geçerlidir. Bu sebeple, yukarıda yapılan açıklamalar göz önünde bulundurularak, yeni kuruluş suretiyle birleşme usulüne ilişkin şema, sadece farklılıklar belirtilmek suretiyle verilecektir.

- Birleşecek AŞ'ler arasında görüşme yapılması ve birleşme hususunda taraflar arasında anlaşma sağlanması,
- Mahkeme incelemesi, değerlendirme ve hesapların onaylanması. Yeni kurulacak AŞ'nin esas sermayesi birleşmeye katılan AŞ'lerin malvarlıklarından oluşacağı için bir aynı sermaye konulması söz konusudur. TTK m. 303 gereğince, aynı sermaye konulması söz konusu olduğunda bunların değerini biçecek bilirkişi mahkemeye tayin olunur. Birleşmeye katılan AŞ'ler, birlikte mahkemeye başvurarak malvarlıkları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırırlar.
- Yeni kurulacak AŞ'nin kuruluş hazırlıklarının yapılması. TTK m. 279/1 gereğince, yeni kurulacak AŞ'nin esas sözleşmesi yazılı şekilde yapılmalı ve bütün kurucuların (birleşmeye katılan AŞ'lerin) imzaları noterce onaylanmış olmalıdır. TTK m. 277'ye göre AŞ'lerde kurucu sayısı en az 5 (beş) olmalıdır. Ancak, yeni kuruluş suretiyle birleşmede bu şart aranmaz²¹⁰.
- STB'den izin alınması,
- Birleşme sözleşmesinin imzalanması. Yeni kuruluş suretiyle birleşmede, TTK m. 452/2 b.1'de, birleşme sözleşmesinde bulunması gereken bazı hususlar belirtmiştir. Buna göre, birleşen AŞ'ler birleşme sözleşmesinde, birleştiklerini, yeni AŞ'nin esas sözleşmesini düzenlediklerini, bütün payların taahhüt olduğunu, mevcut AŞ'lerin mallarını sermaye olarak yeni AŞ'ye koyduklarını ve yeni AŞ'nin gerekli organlarını tayin ettiklerini tespit ederler. Devralma suretiyle

²¹⁰ TÜRK, Birleşme, s. 132; YASAMAN, Birleşme, s. 93.

birleşmeden farklı olarak, birleşme sözleşmesindeki imzaların noterce onaylanmış olması gerekir (TTK m. 452/2 b.1). Bu aşamada, yeni kurulan AŞ'nin esas sözleşmesi notere onaylatılmaz²¹¹.

- Birleşme sözleşmesinin, birleşecek AŞ'lerin GK'larında onaylanması,
- Birleşen AŞ'lerin infisahının ve yeni kurulan AŞ'nin kuruluşunun tescil ve ilanı. Yeni kuruluş suretiyle birleşmede, birleşen AŞ'lerin tümü infisah eder. TTK m. 452/2 b. 3 gereğince, birleşen AŞ'lerin GK'larında birleşme sözleşmesinin onaylanması ile tamamlanan yeni kurulan AŞ'nin esas sözleşmesi üzerine müteakip kuruluş işlemleri tamamlanarak durum tescil ve ilan olunur.

Bu aşamadan sonra TTK m. 451 uygulama alanı bulur²¹².

3. Birleşmeye Karşı Alacaklıların ve Pay Sahiplerinin Hakları

TTK m. 451-452'de alacaklıların itiraz hakkından bahsedilmemektedir. Ancak, borçlar tamamen ödeninceye veya teminat altına alınıncaya kadar birleşen AŞ'lerin malvarlıkları birleştirilemez ve ayrı yönetilir. Birleşmeye ilişkin genel hükümlerden olan TTK m. 150'ye göre ise, alacaklılar, birleşmeye üç ay içinde itiraz edebilirler. Bu sebeple, TTK m. 150 hükmünün AŞ'lerin birleşmesinde de uygulanıp uygulanmayacağı doktrinde tartışma konusu olmuştur.

TEKİNALP²¹³, bu genel hükmün TTK m. 451 ve 452 için de geçerli olduğu kanaatindedir.

²¹¹ YASAMAN, Birleşme, s. 91.

²¹² YASAMAN, Birleşme, s. 94.

²¹³ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), s. 113.

ARSLANLI²¹⁴, TTK m. 150'nin AŞ'lerin birleşmesine kıyasen uygulanabileceğini ve böylelikle gerek alacaklılar, gerekse AŞ bakımından güvenli bir durum meydana getirilmiş olacağını savunmuştur.

YASAMAN²¹⁵, TTK m. 150'nin, AŞ'lerin birleşmelerinde uygulanamayacağı kanaatindedir.

TÜRK²¹⁶, TTK m. 150'nin İtalyan, TTK m. 451'in ise İsviçre/Alman sisteminden kaynaklandığını, bu sistemler arasında temel çelişki bulunduğunu, bu iki sistemin yarı yarıya uygulanmasının mümkün olmadığını ve bu sebeple, önce devralınan şirkete İsviçre/Alman sistemini, sonra birleşme ile ilgili bütün şirketlere İtalyan sistemini uygulamanın altında çoktan kesinleşmiş bir birleşmeyi tanımamak anlamına geleceğini ifade etmiştir.

Kanaatimizce de, TTK m. 150 hükmü ile TTK m. 451 arasındaki sistem farklılığından kaynaklanan çelişki nedeni ile bu genel hükmün AŞ'lerin birleşmesine teşmili suretiyle uygulanması mümkün değildir.

Birleşen AŞ'lerin pay sahiplerinin denetleme haklarının yanında, birleşmenin iptalini istemek ve sorumluluk davası açmak hakları da bulunmaktadır²¹⁷.

J. Pay Sahipliği Sifatının Sona Ermesinin Sonuçları

Pay sahipliği sıfatının sona ermesi ile birlikte kural olarak paya bağlı haklar da kaybedilir. Ancak, pay sahipliği sıfatının sona ermesinden önce alacak hakkına

²¹⁴ ARSLANLI, AŞ, C. 3, s. 262.

²¹⁵ YASAMAN, Birleşme, s. 99.

²¹⁶ TÜRK, Nev'ilerin Aynı Olması, s. 218-222.

²¹⁷ Geniş bilgi için bkz. YASAMAN, Birleşme, s. 116-133.

dönüşmüş olan haklara ilişkin talep hakları varlıklarını devam ettirirler. Bunlar, alacak hakkı niteliğine dönüşmekle paydan bağımsız bir hale gelmiş olan, mali nitelikteki, kar payını, tasfiye payını ve hazırlık dönemi faizini talep haklarıdır.

Pay sahibinin borçları da, kural olarak, pay sahipliği sıfatının sona ermesi ile ortadan kalkar. Ancak, TTK m. 419/2'ye göre, AŞ'nin kurulması veya esas sermayenin artırılması esnasında iştirak taahhüdünde bulunan kimse pay senedini başkasına devrettiği takdirde, AŞ'nin kuruluşu veya esas sermayenin artırılması tarihlerinden itibaren iki yıl içinde AŞ iflas etmiş ve pay senedini iktisap eden kimse paydan doğan haklardan mahrum edilmiş olursa, bedelin ödenmeyen kısmından sorumlu olur. Devredenin sorumluluğu ödenmeyen sermaye borcundan kaynaklanır. Tali yükümlülüklerin payı devralan tarafından ifa edilmemiş olması, devredenin mezkur hüküm gereğince sorumlu tutulmasını mümkün kılmaz²¹⁸.

İMREGÜN, payın miras, karı koca mal rejimi hükümleri veya cebri icra yolu ile iktisap edilmiş olması halinde eski pay sahibinin şirkete karşı sorumluluğunun devam edeceğini, aksinin kabulü halinde AŞ'ye karşı borçlarından kurtulmak isteyen pay sahiplerinin paylarını cebri icra yoluyla sattırıp yükümlülüğünü bertaraf edebileceğini, bunun ise kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir²¹⁹.

Kanaatimizce bu görüş kabul edilemez. Payın bu yolla iktisabı halinde TTK m. 419/2 uygulanamaz. Mezkur hükümde, hangi hallerde eski pay sahibinin sorumlu tutulabileceği açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu hükmün uygulanabilmesi için payın veya pay senedinin kanunen veya cebri icra yoluyla iktisap edilmemiş olması gerekir. Yargıtay kararları da bu doğrultudadır²²⁰.

²¹⁸ İMREGÜN, AO, s. 371.

²¹⁹ İMREGÜN, AO, s. 371.

²²⁰ HGK, T. 05.03.1978, E. 1974/11-259, K. 1976/1083 (İKİD, S. 187, Temmuz 1976, s. 4709); 11. HD., T. 23.11.1978, E. 1978/4631, K. 1978/5252 (YKD, C. 5, S. 2, s. 223 vd.).

IV. SONUÇ

İktisadi yaşantıda geniş bir yer tutan AŞ'lerde temel kavram, sermaye ve bir yönüyle bu sermayenin belirli bir parçasını ifade eden paydır. AŞ'lerde temel kavram olan paya sahip olma ile kazanılan pay sahipliği sıfatının hangi hallerde kaybedildiği ve pay sahipliği sıfatının sona ermesinin sonuçları, AŞ pay sahibi olarak ticari hayatta yer alan aktörlerin çokluğu ile orantılı olarak (her bir AŞ için en az 5 pay sahibinin varlığının gerekmesi sebebiyle) büyük bir önem arz etmektedir.

Kanunumuzda AŞ'ye ilişkin genel bir tanım verilmiştir. Buradaki tanım AŞ'nin tüm unsurlarını kapsamamakla birlikte genel bir çerçeve olarak kabul edilebilir. TTK m. 269'a göre : "Anonim şirket, bir unvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle sorumlu bulunan şirkettir.

Ortakların mesuliyeti taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur. ”

Pay kavramı, AŞ yapısının temel kavramlarından biridir. Pay, teknik bir deyim olup esas sermayenin bir parçası anlamında, pay senedi ile eş anlamda, kendisine bağlanan hak ve borçların kaynağı anlamında, Pay sahipliği mevki anlamında olmak üzere çeşitli anlamlar ifade eder.

Pay sahipliği sıfatı da, paya bağlıdır ve paydan kaynaklanır. Her pay, bir pay sahipliği mevkiini içermektedir ve paya sahip olan kişi bu mevki ele geçirerek pay sahipliği sıfatını kazanmaktadır. Payda mündemiç pay sahipliği mevki boşalsa bile pay sabit kalır ve varlığını devam ettirir. Uygulamada pay sahibine "ortak" veya "hissedar" da denilmektedir. Kanunumuz, pay sahibi olabilme açısından mutlak bir serbestlik tanımaktadır.

Senede bağlanmış olsun veya olmasın pay sahipliği sıfatında zamanaşımı söz konusu olmaz, payın sağladığı hakların kullanılmaması pay sahipliği sıfatına etki

yapmaz, senede bağlanmış paylarda pay senedinin kaybı ve bu sebeple pay senedinin iptaline dair mahkemece karar verilmiş olması durumunda (TTK m . 563) da pay sahipliği sıfatı devam eder.

Şahıs şirketlerinde pay sahibine esas sözleşme ile çıkma hakkı tanınabileceği kabul edilmişken AŞ'lere ilişkin böyle bir düzenleme bulunmamaktadır. Kaldı ki, AŞ pay sahibine esas sözleşme ile çıkma hakkı tanınması, çıkan pay sahibinin koymuş olduğu sermayenin iadesi ve payının/paylarının AŞ'ce alınmasını gerektireceğinden malvarlığının korunması, sermayenin muayyenliği ve iade edilmezliği ilkeleri ile TTK m. 329'a aykırılık teşkil edecektir. AŞ'de, pay sahibinin tüm payının devri dışında pay sahipliğinden rıza ile ayrılmak mümkün değildir.

AŞ'de pay sahibi çıkarılamaz, TTK bunu düzenlememiştir. AŞ pay sahiplerine çıkma ve çıkarma hakkı tanınmış olmadığından, devir imkanı çıkma ve çıkarma müesseselerinin noksanlığını telafi eder.

AŞ'lerde kuruluşun veya esas sermaye artırımının tescili ile birlikte pay doğar ve kural olarak bu paylar devredilebilir. Payları temsilen pay senetleri çıkarılabilir. Çıplak pay da tıpkı pay senetleri gibi nama veya hamiline yazılı olabilir. Esas sözleşmede payın türü belirtilmemişse pay, nama yazılı kabul edilir (TTK m. 409/2).

Pay sahipliği sıfatının doğması ve kullanılması pay senedi çıkarılmasına bağlı değildir. AŞ'de pay sahipliği sıfatı şirketin veya esas sermaye artırımının tescili ile doğduğundan, tescilden önce bu sıfatı temsil eden pay senedi ihdasına cevaz verilmemiştir (TTK m. 412/1).

Payın devri, pay sahibinin kişiliğinin sona ermesi, payın cebri icra yoluyla satılması, BanK. M. 14 uyarınca banka paylarının TSMF'ye devri, esas sermayenin azaltılması yoluyla payın ifası, esas sermaye taahhüdünü ifada temerrüde düşen pay sahibinin ıskatı, AŞ'nin tüzel kişiliğinin tasfiye veya birleşme neticesinde sona ermesi ile pay sahipliği sıfatı da sona erer.

HYPS'nin devri TTK m. 415 hükmü ile özel olarak düzenlenmiştir. Ancak, TTK m. 570-581 arasında yer alan HYS'lere ilişkin genel hükümler de, uygun geldiği ölçüde HYPS'lere uygulanır. HYPS'lerde devir, teslim ile hüküm ifade eder..

Esas sözleşmede aksine hüküm bulunmadıkça, pay senetlerinin nama yazılı olması gerekir (TTK m. 409/2). NYPS'lerde devir, NYPS'lerinin ciro edilmesi ve devralana teslimi ile hüküm ifade eder. (TTK m. 416/2).

TTK m. 418/1-2 hükümlerinden de anlaşılacağı üzere AŞ'lerde, esas sözleşmede yer alan ve NYPS'lerinin pay sahipliğinin devrini kısıtlayan veya tamamen engelleyen hükümler getirilmesi mümkündür. Bu hükümlere "bağlam", bu tür senetlere de "Bağlı NYPS" denir. Yalnız, esas sözleşmedeki bağlam hükümlerine uyulmamışsa, devralan pay defterine kaydolunamaz ve AŞ'ye karşı pay sahipliği sıfatını kazanamaz. Yani, müktesibin pay defterine kaydı yapılmadığı müddetçe AŞ açısından eski pay sahibi pay sahipliği sıfatını muhafaza eder.

Pay sahibinin ölümü veya gaipliğine karar verilmesi halinde hukuken kişiliği ve buna bağlı olarak hak ve fiil ehliyetleri sona ereceğinden pay sahipliği sıfatı da sona erer.

Pay, haczedilebilir, rehnedilebilir ve hapis hakkına konu olabilir. Bu durumlarda, pay sahipliği sıfatının üzerinde doğduğu payların cebri icra yoluyla satılması ile eski pay sahibinin pay sahipliği sıfatı da rızası dışında sona erer.

Bank. M. 14 hükmü, BDDK'ya, maddede sayılan şartların gerçekleşmesi halinde banka paylarının TSMF'ye devri kararını verme yetkisini tanımıştır. Tüm payların mülkiyetinin TSMF'ye geçmesi ile, bankanın pay sahiplerinin elindeki pay senetleri, küçük pay sahiplerinin borsada veya borsa dışında iktisap ettikleri pay senetleri dahil olmak üzere, değerlerini tamamen yitirirler ve kanunen bu senetler geçersiz hale gelirler. Temettü ve diğer pay sahipliği hakları, sermayenin tamamına sahip olan TSMF'ye geçer. Payları devredilmeyen pay sahiplerinin temettü hakları saklı kalır ve fakat temettü hariç pay sahipliği hakları TSMF tarafından kullanılacaktır. Bu sebeple, bu düzenlemenin Anayasa'ya uygunluğunu savunmak güçtür.

Esas sermaye azaltılması, payların itfası yoluyla yapılıyorsa, yok edilen paylara ilişkin pay sahipliği sıfatı da sona erer. Esas sözleşmede hüküm bulunmadıkça pay sahibinin rızası olmaksızın payların itfası mümkün değildir(TTK m. 400/2).

AŞ'lerde pay sahibinin tek borcu vardır ve bu borç, sermaye taahhüdünün yerine getirilmesidir. AŞ, ne organlarının vereceği bir karar ve ne de pay sahipleri ile yapacağı bir sözleşme ile, pay sahiplerini sermaye koyma borcundan ibra edemez.

AŞ'nin sona ermesi ve tasfiye haline girmesi, pay sahibinin taahhüt ettiği pay bedelini ödeme borcunu ortadan kaldırmaz. Pay sahibinin konkordatosu veya iflasının sermaye borcuna etkisi yoktur.

Sermaye taahhüdünün yerine getirilmesini isteme hakkı münhasıran AŞ'ye aittir (TTK m. 406 vd) ve bu hakkı AŞ adına YK kullanır (TTK m. 407). Ancak, bu yetki esas sözleşme ile GK'ya da verilebilir. Tasfiye halinde bu yetki tasfiye memurlarına aittir (TTK m. 446/1). İflasta ise, iflas idaresi bu yetkiyi haizdir.

Sermaye taahhüdünün yerine getirilmemesi halinde YK, temerrüde düşen pay sahibinden taahhüdünün ifasını temerrüt faizi (TTK m. 407/1), temerrüt faizi ile karşılanamayan munzam zarar (TTK m. 407/4) ve esas sözleşmede öngörülmüş olmak kaydıyla cezai şart (TTK m. 407/2) ile birlikte gerek icra takibi gerekse ifa davası yoluyla (TTK m. 140/4) isteyebileceği gibi, mütemerrit pay sahibini yaptığı kısmi ödemelerden mahrum bırakarak yerine başka bir pay sahibi alma ve pay sahibine verilmiş pay senetleri varsa bunları iptal etme yetkisi olarak tanımlanabilecek ıskat prosedürünü de (TTK m. 407/2) uygulayabilir.

Iskat, pay sahibi açısından çok ağır bir müeyyide olduğu için iskata ilişkin hükümler (TTK m. 407-408) emredici niteliktedir. Bu sebeple, esas sözleşme ile ıskat müessesesini ortadan kaldıran veya koşullarını değiştirerek yumuşatan hükümler konulamaz.

Pay sahibinin bu borcunu yerine getirmemesi durumunda AŞ, TTK m. 407-408'e uygun olarak, pay sahibini ıskat edebilir. Iskat ile, pay sahibinin temerrüt konusu paylara ilişkin pay sahipliği sıfatı sona erer.

İskat yetkisinin TTK hükümlerine uygun olarak kullanılmaması durumunda, pay sahibi ıskat işleminin iptali ve pay sahipliği sıfatının ve haklarının iptası hususlarında dava açma hakkını haizdir.

Kanunda veya esas sözleşmede belirtilen fesih veya infisah sebeplerinin gerçekleşmesi üzerine AŞ tasfiye sürecine girer ve tasfiye sonunda AŞ'nin tüzel kişiliği ile buna bağlı olarak pay sahipliği sıfatı da sona erer.

Bir veya birden fazla AŞ'nin aynı nev'iden başka bir veya birkaç şirket ile birleşmesi durumunda devredilen AŞ/AŞ'lerin, tasfiye süreci olmaksızın, tüzel kişilikleri ve buna bağlı olarak ilgili AŞ'deki pay sahiplerinin pay sahipliği sıfatları da sona erer.

Pay sahipliği sıfatının sona ermesi ile birlikte, kural olarak, paya bağlı haklar da kaybedilir. Ancak, pay sahipliği sıfatının sona ermesinden önce alacak hakkına dönmüş haklara ilişkin talep hakları varlıklarını devam ettirirler.

Pay sahibinin borçları da, kural olarak, pay sahipliği sıfatının sona ermesi ile ortadan kalkar. Ancak, bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı paylarını devreden pay sahibi, eğer AŞ'nin kuruluşu veya esas sermayenin artırılması esnasında iştirak taahhüdünde bulunan ve payını başkasına devreden kimselerden ise, AŞ'nin kuruluşu veya esas sermayenin artırılmasından itibaren iki yıl içinde AŞ iflas ettiği veya payı iktisap eden yeni pay sahibi paydan doğan haklardan mahrum edildiği takdirde, AŞ'nin muvafakati ve yeni pay sahibini pay defterine kayıt etmesi ile borçlarından kurtulmuş olmaz (TTK m. 419/2-3).

KAYNAKLAR

*Kitaplar*²²¹:

- ACEMOĞLU K ; **Borçlar Kanununun 179. Maddesine Göre Malvarlığı veya Ticari İşletmenin Devri**, İstanbul 1971.
- AKIN M. Y. ; **Şirketler Hukukunda ve Özellikle A.Ş. lerde Pay Sahibinin Sadakat Borcu**, İstanbul 2001.
- AKİPEK J. ; **Türk Eşya Hukuku, II. Kitap: Mülkiyet**, Ankara 1971.
- ARAR K. ; **Kara Ticareti Şirketler Hukuku**, Ankara 1952.
- ARSEVEN H. ; **Ticaret Kanununun Getirdiği Yenilikler, Umumi Hükümler ve Şirketler**, İstanbul 1960.
- ARSLAN İ. ; **Şirketler Hukuku Bilgisi**, Konya 2001.
- ARSLANLI H. ; **Ticari Bey**, 4. Bası, İstanbul 1955.
- ARSLANLI H. ; **Anonim Şirketler, C. 1, Umumi Hükümler**, 3. Bası, İstanbul 1960.
- ANSAY T. ; **Anonim Şirketler Hukuku**, 6. Bası, Ankara 1982.
- ANSAY T. ; **Yargıtay Uygulamasında Anonim Şirketler Hukuku (1975-1980)**, Ankara 1981.
- AYTAÇ Z. ; **Sermaye Piyasası Hukuku ve Hisse Senetleri**, Ankara 1988.
- BAŞTUĞ İ. ; **Şirketler Hukukunun Temel İlkeleri**, İzmir 1974.
- BİRKAÇ H. ; **Ticaret Şirketleri ve Tatbikat**, İstanbul 1970.
- ÇAMOĞLU E. ; **Kollektif Ortaklıkta Hakkı Sebep Kavramı ve Ortağın Hakkı Sebepçe Çıkarılması**, İstanbul 1976.
- ÇEVİK O. N. ; **Limitet Şirketler Hukuku ve Uygulaması**, Ankara 1994.
- ÇEVİK O. N. ; **Uygulamada Şirketler Hukuku**, 2. Bası, Ankara 1994.
- ÇEVİK O. N. ; **Anonim Şirketler**, 3. Bası, Ankara 1988.
- DOĞANAY İ. ; **TTK Şerhi, C. 1**, 3. Bası, Ankara 1990.

²²¹ Birden fazla kez atıf yapılan kitap isimlerinde kısaltma kullanılmış ve bu kısaltmalar, yukarıda, altı çizgili olarak belirtilmiştir.

- DOĞANAY İ. ; **TTK Şerhi, C. 2**, 3. Bası, Ankara 1990.
- DOMANIÇ H. ; **Anonim Şirketler**, İstanbul 1978.
- EREM T. S. ; **Anonim Şirketler Hukuku**, 2. Bası, İstanbul 1969.
- ERİŞ G. ; **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 1**, Ticari İşletme ve Ticaret Şirketleri, 2. Bası, İstanbul 1989.
- ERİŞ G. ; **Türk Ticaret Kanunu Şerhi, C. 2**, Kıymetli Evrak ve Taşıma, Ankara 1988.
- ERİŞ G. ; **Anonim Şirketler Hukuku**, Ankara 1995.
- ERTAŞ Ş. ; **Eşya Hukuku**, 4. Bası, Ankara 2002.
- ESENER T. ; **Eşya Hukuku**, Ankara 1985.
- ESENER/GÜVEN ; **Eşya Hukuku**, Ankara 1993.
- GÖLE C. ; **Anonim Ortaklıklarda Nakdi Sermaye Koyma Borcu ve Bu Borcu İfada Temerrüt**, Ankara 1976.
- HISCH E. E. ; **Ticaret Hukuku Dersleri**, 2. Bası, İstanbul 1946.
- İMREGÜN O. ; **Anonim Ortaklıklar**, 4. Bası, İstanbul 1989.
- İMREGÜN O. ; **Kara Ticaret Hukuku Dersleri**, 9. Bası, İstanbul 1991.
- KAHRAMAN S. ; **Anonim Şirketlerde Tasfiye**, Konya 1998.
- KARAYALÇIN Y. ; **Ticaret Hukuku, C. 2, Şirketler Hukuku A-Giriş-Adi Şirket-Ticaret Şirketleri**, Ankara 1973.
- KARAYALÇIN Y. ; **Ticaret Hukuku, C. 3, Ticari Senetler**, 4. Bası, Ankara 1970.
- KİPER O. ; **Uygulamada Ticaret Şirketleri**, İstanbul 1995.
- MOROĞLU E. ; **Anonim Ortaklıklarda Esas Sermaye Artırımı**, İstanbul 1972.
- MOROĞLU E. ; **Notlu İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat**, 7. Bası, İstanbul 2001.
- NOMER N. F. ; **Anonim Şirketlerde Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü**, İstanbul 1999.
- OĞUZMAN/SELİÇİ ; **Eşya Hukuku**, 7. Bası, İstanbul 1997.
- OLGAÇ S. ; **Kazai ve İlmi İçtihatlarla Türk Borçlar Kanunu**, Ankara 1969.

- ÖNDER M.F. ; **Türk Hukukunda Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun Bankaları Denetimi ve Hukuki Sonuçları**, İstanbul 2002.
- ÖZ T. ; **Sebepsiz Zenginleşme**, İstanbul 1990.
- ÖZTAN F. ; **Kıymetli Evrak Hukuku**, 2. Bası, Akara 1997.
- PEKCANITEZ Y. H. ; **Anonim Ortaklıkların İflası**, Ankara 1991.
- POROY R. ; **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 10. Bası, İstanbul 1986.
- POROY R. ; **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 11. Bası, İstanbul 1988.
- POROY R./TEKİNALP Ü. ; **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 12. Bası, İstanbul 1995.
- POROY R./TEKİNALP Ü. ; **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 14. Bası, İstanbul 1999.
- POROY R./TEKİNALP Ü. ; **Kıymetli Evrak Hukuku Esasları**, 15. Bası, İstanbul 2001.
- PULAŞLI H. ; **Bağh Nama Yazılı Pay Senetleri**, Ankara 1992.
- PULAŞLI H. ; **Şirketler Hukuku**, 3. Bası, İstanbul 2001.
- POROY R. (TEKİNALP Ü./ÇAMOĞLU E.) ; **Ortaklıklar Hukuku**, C. 1, İstanbul 1975.
- REİSOĞLU S. ; **Bankalar Kanunu Şerhi**, Ankara 2000.
- SAYMEN F. H./ELBİR H. K. ; **Türk Eşya Hukuku**, İstanbul 1954.
- SOMER M. ; **Sermaye Piyasası Kanunu Hükümlerinin Türk Ticaret Kanununun Tedrici Kuruluş Sistemi Üzerinde Etkileri**, İst., 1990.
- SEROZAN R. (HATEMİ H./ARPACI A.) ; **Eşya Hukuku**, İstanbul 1991.
- SUMER A. ; **Anonim Ortaklığın Hakk Nedenle Feshi**, İstanbul 1991.
- TEKİL F. ; **Anonim Şirketler Hukuku**, İstanbul 1993.
- TEKİNALP Ü. (POROY R./ÇAMOĞLU E.) ; **Ortaklıklar ve Kooperatif Hukuku**, 8. Bası, İstanbul 2000.
- TEKİNAY S. S. ; **Eşya Hukuku**, 3. Bası, İstanbul 1978.
- TEOMAN Ö. ; **Otuz Yıl Ticaret Hukuku – Tüm Makalelerim -**, C. 1 1971-1982, İstanbul 2000.

TESAL R. D. ; **Ticaret Hukuku**, İstanbul 1984.

TÜRK H. S. ; **Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesi**, Ankara 1986.x

TÜRK H. S. ; **Ticaret Ortaklıklarının Birleşmesinde “Nev’ilerin Aynı Olması” Koşulu**, Ankara 1986.

ULUSAN İ. ; **İyiniyetli Sebepsiz Zenginleşmenin İade Borcunun Sınırlanması Sorunu**, İstanbul 1984.

YASAMAN H. ; **Menkul Kıymetler Borsası Hukuku**, İstanbul 1992.

YASAMAN H. ; **Anonim Ortaklıkların Birleşmesi**, Ankara 1987.

Makaleler :

- ARSLANLI H. ; *Anonim Şirkette Pay ve Pay Sahipliği*, İÜHFMD, C. 23, S. 1-4, 1958, s. 248 vd.
- ANSAY T. ; *Anonim Şirketler ve Mahkeme Uygulaması*, AÜHFMD, C. 27, S. 1-2, 1970, s. 119 vd.
- BAHTİYAR M. ; *Anonim Ortaklıkta Sermaye Artırımının Tescili ve Tescilin İşlevi*, Batider, C. 18, S. 4, s. 11 vd.
- BALLAR S. ; *Anonim Şirketlerde Genel Kurul Öncesi Hamiline Yazılı Pay Senetlerinin Zilyetliği İle Hukuki Devir ve Teslimlerinin Kanıtlanması*, Sempozyum VI, 1989, s. 97 vd.
- BİLGE M. E. ; *Bankalar Kanununun 14. Maddesine Göre Bankalar Hakkında Tedbir Alınmasını Gerektiren Durumlar ve Öngörülen Tedbirler*, AÜEHFD, C. 4, S. 1-2, 2000, s. 379 vd.
- BİRSEL M. T. ; *Anonim Şirketlerde Tali Yüküm*, Batider, C. 8, S. 3, s. 41 vd.
- BLOCH K. ; *Payların Bölünmesinin Hukuki Koşulları ve Etkileri*, Çev. Ömer TEOMAN, İktisat ve Maliye, C. 24, S. 1, 1977-1978, s. 17 vd.
- CANSEL E. ; *Menkul Mülkiyetinin Geçişinin İlliliği Meselesi ve Ayni Sözleşme Kavramı*, İmran Öktem'e Armağan, Ankara 1970, s. 333 vd.
- CERRAHOĞLU F. ; *Anonim Şirketlerde Ortağın Sermaye Borcunda Temerrüdü*, İTOD, S. 776, 1973, s. 5 vd.
- CERRAHOĞLU F. ; *Anonim Şirketlerde Pay*, ATOD, C. 4, S. 45, Ankara 1968, s. 9-10.
- DAĞ Ü. ; *Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devrinde Pay Defterine Kayıtlı Bulunmayan Yeni Malikin Hukuki Durumu*, İktisat ve Maliye, C. 34, S. 5, 1987, s. 179 vd.
- DOMANIÇ H. ; *Anonim Şirket Ortaklarının Sermaye Temerrüdüne Terettüp Eden Müeyyideler*, İBD, C. 40, S. 4-6, 1966, s. 121 vd.
- DOMANIÇ H. ; *Hisse Senetlerinin Çıkarılma Zamamı*, Yaklaşım, 1994, s. 5 vd.
- DÜŞÜNÜR A. ; *Anonim Şirketlerde Pay Sahipliğinin Kazanılması Kaybedilmesi ve Hukuki Sonuçları*, MÜ SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996.
- ERDEM İ. ; *Şirket Pay Devri ve Sözleşme Değişikliğinde Harç ve Damga Vergisi*, Hukuk Dergisi, S. 65, 1990, s. 39 vd.

- HELVACI M. ; *Kayıtlı Sermaye Sisteminde Sermaye Artırımı Usulü ve Bu Sisteme Tabi Ortaklıklarda Hisse Senetlerinin Çıkarılma Zamanı*, **Batider**, C. 18, S. 1-2, s. 157 vd.
- İMREGÜN O. ; *Türk Ticaret Kanununa Göre Ticaret Şirketlerinin Ehliyet ve Temsili*, **2. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası**, Ankara 1962, s. 273 vd.
- MOROĞLU E. ; *Anonim Ortaklıkta Azınlık Pay Sahiplerinin Korunması ve Haklı Nedenlerle Fesih*, **Prof. Halil ARSLANLI'ya Armağan**, İstanbul 1978, s. 461 vd.
- MOROĞLU E. ; *Esas Sermaye Artırımı İçin Eski İştirak Taahhütlerinin Ortaklığa Tamamen Ödenmiş Olması Şartı*, **İktisat ve Maliye**, C. 17, S. 3, s. 129 vd.
- MOROĞLU E. ; *Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Borsada İşlem Görmesi ve Yargıtay Kararları*, **Sempozyum XIII**, 1996, s. 37 vd.
- NOMER N. F., *Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Sadakat Yükümlülüğü*, **İÜ SBE (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**, İstanbul 1998
- ÖCAL A. ; *Ortakların Paylarının Devrinin Hukuki Niteliği*, **İlhan Cemalcılar'ın Hatırasına Armağan**, Eskişehir 1990, s. 1 vd.
- PAŞAMEHMETOĞLU Y. ; *Şirket Sözleşmelerine ve Pay Devrine İlişkin Bir İnceleme*, **Türkiye Noterler Birliği Dergisi**, 1982, S. 35, s. 35 vd.
- POROY R. ; *Nama Yazılı Hisse Senetlerinin Devri*, **İktisat ve Maliye**, C. 17, S. 7, 1970-1971, s. 302 vd.
- POSTACIOĞLU İ./TEKİNALP Ü. ; *Pay Sahibinin Konkordatosunu Omun Esas Sermayeye Katılma Taahhüdünden Doğan Borcuna ve Iskat Prosedürüne Etkileri*, **Prof. Dr. Hıfzı Timur'un Anısına Armağan**, İstanbul 1979, s. 631 vd.
- SCHUCANY E. (Çev. Turgut AKINTÜRK) ; *Temlik Şirketin İznine Bağlı Nama Yazılı Hisse Senetleri Üzerindeki Mülkiyetin Devri*, **Batider**, C. 1, S. 3, 1961-1962, s. 347 vd.
- TEKİL F. ; *Anonim Şirketlerde Devamlılık İlkesi*, **Argumentum**, Yıl 2, S. 23, 1992, s. 349.
- TEKİNALP Ü. ; *İki Güncel Sorunun Çözümünde Teorik Bir Yaklaşım Denemesi : AO Tipi İçinde Sınıf Değiştirme – Kayıtlı Sermaye Sisteminde Çıkarılan Sermayenin Tescilinin Hukuki Niteliği*, **Batider**, C. 17, S. 2, s. 29 vd.
- TEKİNALP Ü. ; *Pay Defterine Yazımın Hukuki Niteliği Sorunu*, **İktisat ve Maliye**, C. 25, S. 10, 1979, s. 470 vd.

TEKİNALP Ü. ; *Anonim Ortaklıklarda Esas Sermayenin Azaltılması Yöntemleri ve Pay Sahiplerinin Hakları*, **İktisat ve Maliye**, C. 18, S. 11-12, 1971-1972, s. 430 vd.

TEKİNALP Ü. ; *Türk Ticaret Kanunundaki Boşluk: Anonim Ortaklığın Önemli Sebeplerle Feshi – Çoğunluğun Gücünün Kötüye Kullanılmasına Karşı Etkili Bir Araç*, **İktisat ve Maliye**, C. 21, 1974, s. 321 vd.

TEKİNALP Ü. ; *Ticaret Ortaklıklarında Birleşme Kavramı, Sınırları ve Bazı Problemler*, **Banka D.**, C. 8, S. 10, 1971, s. 25 vd.

TEKİNAY S. S. ; *Nama Yazılı Senetlerin Devri*, **BTHAE**, 1. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1960, s. 134 vd.

ÜLGEN H. ; *Nama Yazılı Hisse Senetleri Ciro Yerine Temlik İle Devredilebilir mi?*, **İktisat ve Maliye**, C. 27, 1980-1981, s. 18 vd.

Gazete Ve Dergiler :

ATOD

AÜHFD

AÜEHFD

Argumentum

Banka D.

Batider

İBD

İKİD

İktisat ve Maliye

İÜHFM

İTOD

RG, T. 05.11.2000, S. 24221.

Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi

YKD